

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKBİLİM ANABİLİM DALI**

**SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA
İCRACI KURUM T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞININ
ÇALIŞMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
(2006-2016)**

Yüksek Lisans Tezi

Özlem AYDOĞDU ATASOY

Ankara-2018

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKBİLİM ANABİLİM DALI**

**SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA
İCRACI KURUM T.C.KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞININ
ÇALIŞMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
(2006-2016)**

Yüksek Lisans Tezi

Özlem AYDOĞDU ATASOY

Tez Danışmanı

Prof. Dr. M. Muhtar KUTLU

Ankara-2018

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKBİLİM ANABİLİM DALI**

Özlem AYDOĞDU ATASOY

**SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA
İCRACI KURUM T.C.KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞININ
ÇALIŞMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
(2006-2016)**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. M. Muhtar KUTLU

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (01.05.2018)

Özlem AYDOĞDU ATASOY

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
ARAŞTIRMANIN AMACI	2
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	2
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	2
ALAN DENEYİMİ	4

BİRİNCİ BÖLÜM

İCRACI KURUM T.C.KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

1. TEŞKİLAT KANUNU VE KURULMA AMACI	7
2. GÖREVLERİ	7
3. MİSYON VE VİZYONU	8
4. TEŞKİLAT ŞEMASI.....	8
4.1. Merkez Teşkilatı	8
4.2. Taşra Teşkilatı	11
4.3. Yurtdışı Teşkilatı	11
5. ANA HİZMET BİRİMLERİ	11
6. ARAŞTIRMA VE EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	12

6.1. MİSYON, VİZYON VE ÇALIŞMA İLKELERİ	12
6.2. GÖREVLERİ	13
6.3. TEŞKİLAT YAPISI	14
6.4. DAİRE BAŞKANLIKLARI	16
6.5. YAYINLAR	17
7. SOMUT OLMAYAN TÜRK KÜLTÜR MİRASI DAİRESİ BAŞKANLIĞI	21
7.1. DAİRE BAŞKANLIĞININ TEŞKİLAT YAPISI	22
7.2. DAİRE BAŞKANLIĞININ PERSONEL DURUMU	23
7.3. DAİRE BAŞKANLIĞINDA GÖREV YAPAN KÜLTÜR VE TURİZM UZMANLARI / UZMAN YARDIMCILARI	23
7.4. DAİRE BAŞKANLIĞINDAKİ ŞUBE MÜDÜRLÜKLERİ	24
7.5. DAİRE BAŞKANLIĞININ MEVZUATI	24
7.6. DAİRE BAŞKANLIĞININ DİĞER DAİRE BAŞKANLIKLARI İLE İLİŞKİLERİ	24
7.7. DAİRE BAŞKANLIĞININ DİĞER KURUM/KURULUŞLARLA İLİŞKİLERİ	25

İKİNCİ BÖLÜM

UNESCO VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

1. UNESCO	26
2. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI	27
3. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI SÖZLEŞMESİNİN TARİHSEL SÜRECİ	36
4. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI SÖZLEŞMESİNİN İÇERİĞİYLE İLGİLİ BİLGİ	39
5. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN TANIMI	41

6. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN ALANLARI	41
7. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN AMAÇLARI	42
8. KORUMA KAVRAMI	43
9. ENVANTERLER	43
9.1.Ulusal Envanter	43
9.2.Uluslar Arası Envanter	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞININ SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASA İLİŞKİN YÜRÜTTÜĞÜ İŞ VE İŞLEMLER

1. ENVANTERLER	45
1.1.ULUSAL ENVANTER	45
1.2.ULUSLAR ARASI ENVANTER	50
2. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS TÜRKİYE ULUSAL ENVANTERİNE KAYIT SÜRECİ	60
3. YAŞAYAN İNSAN HAZİNELERİ (YİH) TÜRKİYE ULUSAL ENVANTERİNE KAYIT SÜRECİ	60
4. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS (SOKÜM) LİSTELERİNE BAŞVURU VE KAYIT SÜRECİ	61
5. UZMANLAR KOMİSYONU	62
6. İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜKLERİYLE İLİŞKİLER	63
7. BAKANLIK İNTERNET SAYFASINDA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS	64
8. BAKANLIK BÜNYESİNDE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASA DAİR HAZIRLANAN UZMANLIK TEZLERİ	65

9. HALK KÜLTÜRÜ BİLGİ VE BELGE MERKEZİ	67
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI PERSONELİNİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASA DAİR GÖRÜŞ İLE ÖNERİLERİ

GİRİŞ	70
BULGULAR.....	72
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	93
EKLER	101
EK 1: Görüşme Kılavuzu	101
KAYNAKÇA	102
TEZ ÖZETİ	108
ABSTRACT	109

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1 : Kùltür ve Turizm Bakanlığı Merkez Teşkilat Yapısı
- Şekil 2 : Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı
- Şekil 3 : Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Personel Dağılımı
- Şekil 4 : Somut Olmayan Türk Kùltür Mirası Dairesi Başkanlığı Teşkilat Yapısı

TABLULAR

Tablo 1 : Araştırma ve Eğitim Genel M¼d¼rl¼đ¼ Yayınlar Listesi

Tablo 2 : Araştırma ve Eğitim Genel M¼d¼rl¼đ¼ Tanıtım Filmleri Listesi

Tablo 3 : Uzmanlık Tezleri Tablosu

Tablo 4 : Halk K¼lt¼r¼ Bilgi-Belge Merkezine Kayıtlı Dok¼manlar Tablosu

Tablo 5 : G¼r¼ř¼len Kişi Tablosu

KISALTMALAR

AEGM	: “Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü”
DİABKDB	: “Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı”
HKBYDB	: “Halk Kültürü Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı”
İKTM	: “İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü”
KTB	: “Kültür ve Turizm Bakanlığı”
MEB	: “Milli Eğitim Bakanlığı”
SOKÜM	: “Somut Olmayan Kültürel Miras”
SOTKMDB	: “Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Daire Başkanlığı”
SÖZLEŞME	: “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”
TRT	: “Türkiye Radyo Televizyon Kurumu”
UNESCO	: “Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü”
UNIMA	: “Uluslararası Kukla ve Gölge Oyunu Birliği”
UTMK	: “UNESCO Türkiye Milli Komisyonu”
YİH	: “Yaşayan İnsan Hazinesi”

GİRİŞ

Somut Olmayan Kültürel Miras kavramı, UNESCO'nun Otuz İkinci Olağan Genel Kurulunda "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"ni 2003 yılında kabul etmesi ve Türkiye'nin de bu Sözleşmeye 2006 yılında taraf olması ile birlikte ülkemiz gündemine girmiştir. O tarihten itibaren belirli çevrelerce bu konu anlatılmaya, anlaşılmaya, açıklanmaya, duyurulmaya çalışılmaktadır.

Ülkemizde SOKÜM ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesi gerek "4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun" gerekse "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" gereği yukarıda adı geçen Bakanlığın hizmet birimlerinden birisi olan Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. İlgili Genel Müdürlükte bu konu ile özel olarak ilgilenen "Somut Olmayan Türk Kültür Mirası" adı altında bir Daire Başkanlığı bulunmaktadır.

SOKÜM ile ilgilenen diğer kurumlar ise, UTMK, üniversiteler, Dışişleri Bakanlığı, ilgili STK'lar olarak sıralanabilir.

2006 yılında hayatımıza giren SOKÜM Sözleşmesinin, on yıllık bir Sözleşme olduğunu ve konu ile ilgili kavramların zamanla yerine oturacağını kabul etmek gerekir. Bu konuyla ilgili başta ilgili Bakanlık olmak üzere pek çok kurum/kuruluş veya kişi tarafından değişik mecralarda tanıtıcı yayınlar, kitaplar, bildiriler ve makaleler yayınlanmakta, lisansüstü veya uzmanlık tezleri hazırlanmaktadır. Bu yayınların SOKÜM'ün tanınırlığı, bilinirliği ve farkındalığı açısından önemi göz ardı edilemez.

ARAŞTIRMA KONUSU

UNESCO'nun kültür programlarıyla gündeme gelen "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"ni kabul ettiğimiz 2006 yılından bu yana on yıllık bir süre geçmiştir. Bu sürenin bir Sözleşmenin tanınması, bilinmesi, benimsenmesi,

duyurulması gibi açılardan azımsanmayacak bir süre olduğunu kabul etmek gerekir. Ülkemizde somut olmayan kültürel miras çalışmaları, UTMK'nındanışsal liderliğinde icracı kurum olarak tanımlanan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığınca sürdürülmektedir. Bu çalışmada temel olarak 2006-2016 yılları arasında ilgili Bakanlığın bünyesinde sürdürülen somut olmayan kültürel miras çalışmaları konu edilmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının somut olmayan kültürel mirasın korunması konusundaki kurumsal yapılanma ve işleyişi ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çalışmada, değişik statü ve kademedede sürece katılan paydaş ve aktörlerin (Kültür ve Turizm Bakanlığı personeli),SOKÜM konusuna ilişkin görüş ve yaklaşımlarını bir diğer ifade ile bakış açılarını (tutum, davranış, eylem, bilgi, ilgi, ilişki, eğitim gibi) anlamak ve değerlendirmek amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışmamızda, uluslararası geçerliliğe sahip geniş bir konu olan SOKÜM'ün, ülkemizdeki on yıllık (2006-2016) deneyimiTürkiye ve icracı kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı üzerinden değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tezde öncelikle, temel çalışma konuları olan KTB ve SOKÜM konuları ülkemizde yayınlanan kitap, makale, ansiklopedi, dergi, bildiri kitabı gibi yazılı kaynaklar üzerinden detaylı olarak incelenmiştir.Konu, uluslararası olduğundan, uluslararası indekslerde yer alan dergilerdeki makaleler de taranmış ve gerekli olanlar çalışmamıza alınmıştır. Kavram, ayrıca günümüzde artık çok büyük bir bilgi kaynağı olan internet üzerinden de araştırılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, icracı kurum olan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı detaylı olarak tanıtılmıştır. Bu bölümde konu genelden özele doğru anlatılmaya çalışılmıştır. Öncelikle Bakanlığın, teşkilat yapısı, görevleri, misyon ve vizyonu, teşkilat şeması, ana hizmet birimleri hakkında bilgiler verilmiş, bu birimlerden SOKÜM'ün icracı kurumu Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü anlatılmış, konu daha da özele indirgenerek Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Daire Başkanlığının görevleri üzerinde detaylı olarak durulmuştur.

“UNESCO ve Somut Olmayan Kültürel Miras” başlıklı ikinci bölümde önce UNESCO hakkında kısa bir bilgi verilmiş, ardından SOKÜM ile ilgili yazılı her tür kaynaktan edinilen bilgiler belli bir sıralama dâhilinde yazıya aktarılmıştır.

Üçüncü bölümün ana başlığı ise, “T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının Somut Olmayan Kültürel Mirasa İlişkin Yürüttüğü İş ve İşlemler”dir. Bu bölümde KTB ve SOKÜM arasındaki ilişki yukarıdaki ilk iki bölümde anlatılmayan konuları içerecek şekilde anlatılmıştır.

Çalışmanın son bölümü ise uygulama bölümü olup, KTB personelinin SOKÜM'e ilişkin görüş ve önerilerinin yer aldığı bölümdür. Bu bölümde, SOKÜM'ün icracı kurumu olan Kültür ve Turizm Bakanlığının Araştırma ve Eğitim Müdürlüğünde SOKÜM biriminde halen çalışmakta ya da daha önce çalışmış olanların “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılarak ve “Derinlemesine Görüşme Yöntemi” ile SOKÜM hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacı ile sorulan on iki adet açık uçlu soruya verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Personele, SOKÜM'ün tanımı ve anlamı, SOKÜM başlığı, SOKÜM yayınları, SOKÜM'ün geleceği, SOKÜM'le ilgili iş ve işlemler, SOKÜM'le işbirliği yapılan kurum/kuruluşlar, SOKÜM'ün Uzmanlar Komisyonu ve İl Kültür ve Turizm Müdürlükleriyle ilişkisi gibi konulardaki

düşüncelerini tespit etmek amacıyla sorular sorulmuş ve alınan cevaplar ışığında tespit edilen bulgular yorumlanmıştır.

Görüşmelerin konuyla ilgili düşüncelerini rahat ifade edebilmelerini sağlamak amacı ile kendi ad ve soyadları kullanılmamış, görüşmeciler, G1, G2, G3, ..., G15 şeklinde kodlanmıştır. Bu çalışma için değişik unvanlarda görev yapan toplam on beş personelle görüşülmüştür. Görüşme yapılan personel seçilirken dikkat edilen kriterlerin başında görüşmecilerin, görüşmelerin yapıldığı tarihlerde Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığında çalışan veya daha önce çalışmış olan kişilerden seçildiği ve unvanlarının çeşitli olduğudur. Onbeş kişinin on ikisi ilgili Genel Müdürlükte, üçü ise İzmir, Ankara ve Yozgat İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinde görev yapmaktadırlar. Görüşmecilere on iki adet açık uçlu soru sorulmuş, görüşme esnasında gerektiğinde ek sorular da sorulmuş, cevaplar sonradan hatırlanmama ihtimaline karşılık sesli olarak kayıt altına alınmış ve alınan cevaplar yorumlanarak yazıya aktarılmıştır.

Daha önce SOKÜM konusu odak noktası olmak üzere pek çok çalışma yapılmış olsa da konuya KTB penceresinden hiç bakılmadığından çalışmanın bu konuda bir ilk olduğu söylenebilir. On yılın (2006-2016) belgesi niteliğinde olacağı düşünülen bu çalışmanın, konu üzerinde çalışan ve/veya konuya ilgi duyan pek çok kişiye referans olacağı düşünülmektedir.

ALAN DENEYİMİ

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde çalışan biri olarak Genel Müdürlüğün görevlerinden birinin de somut olmayan kültürel miras olduğunu bilmekte ancak içeriğinin ne olduğunu bilmemekteydim. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Bilim Yüksek Lisans Programında ders almaya başladığımda bu konuya ilgi duymaya ve konuyla ilgili detaylı bilgileri öğrenmeye başladım. Bu konuda hem Genel Müdürlük tarafından yayınlanan yayınları hem de

diğer yayınları takip etmeye başladım. Genel Müdürlükte bu konu üzerine çalışan iş arkadaşlarımdan somut olmayan kültürel mirasın ne olduğunu öğrenmeye çalıştım. Ancak adı geçen Genel Müdürlükte bu konuyu, gündeme geldiği günden itibaren bilfiil takip eden personel sayısı çok azdı. Diğer bir deyişle, Genel Müdürlükte çalışan personelin görev yaptığı birimler sık sık değiştiriliyordu. Bu nedenle konuya hâkim personel sayısı sınırlıydı. Yüksek lisans ders aşamasını bitirip tez aşamasına geçtiğimde danışman hocam Prof. Dr. M. Muhtar KUTLU ile ortak bir kararla tez konumun Bakanlığının somut olmayan kültürel miras ile ilgili çalışmaları üzerine bir konu olmasına karar verdik. Bu, benim, somut olmayan kültürel mirası detaylı öğrenmem için iyi bir fırsattı. Hemen tez konumu çalışmaya başladım. Önce SOKÜM ile ilgili ulaşabildiğim tüm yazılı, sözlü, görsel bilgileri taradım ve tezimin literatür kısmını oluşturdum. Literatürü tararken gördüm ki hemen hemen her kaynakta yazılan bilgiler birbirinin kopyasıydı ve bu konuda yollar sadece belli kişiler ve kurumlara çıkıyordu. Belki de literatür kısmı tezimin en kolay kısmıydı çünkü benim için asıl önemli olanın tezimin son bölümünü oluşturan görüşme kısmı olduğunu biliyordum. Görüşme için kimleri seçmem gerektiğini, kiminle nasıl konuşacağımı, neler soracağımı, neler sormamam gerektiğini, soruları sormaya kimden ve nereden başlayacağımı düşündüm durdum. Bir şekilde başlamam gerekiyordu. Ancak sonuç çekindiğim gibi olmadı. Konuyla ilgili görüşme talebim, görüşmek istediğim herkes tarafından olumlu karşılandı ve herkes bana elinden geldiğince yardımcı oldu. Sorularına samimiyetle ve tahminimden daha uzun cevaplar verdiler. Sırasıyla, Genel Müdürlükte değişik kademe ve unvanlarda çalışan on beş kişi ile görüştüm. Sıra on iki görüşme sorusuna verilen cevapların derlenmesine, toparlanmasına, yorumlanmasına gelmişti. Açıkçası burası benim için en zor kısım oldu çünkü konu ile ilgili –tabiri caizse- her kafadan ayrı bir ses çıkmıştı. Herkes bir şeyler diyordu. Elimden geldiğince kimseyi incitmeden, üzmeden ve o kurumun da bir personeli olduğumu unutmadan,

özenli bir şekilde görüşme kısmını da tamamladım. Sonuç itibariyle, tezimi danışman hocama sundum. Danışman hocamın düzeltmelerinin ardından tezimin savunması ile ilgili yasal süreç başlamış oldu.

BİRİNCİ BÖLÜM

İCRACIKURUM T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Tezin birinci bölümüT.C. Kültür ve Turizm Bakanlığıyla ilgili bilgilere ayrılmıştır. Bu bölümde öncelikle Bakanlığın teşkilat kanunu, kurulma amacı, görevleri, misyonu, vizyonu, teşkilat şeması, ana hizmet birimleri gibi konular hakkında bilgiler verilmiş, ardından Bakanlıkta SOKÜM’le ilgili iş ve işlemlerin yürütüldüğü birim olan Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü ile ilgili bilgiler paylaşılmıştır.

1. TEŞKİLAT KANUNU VE KURULMA AMACI

Kültür ve Turizm Bakanlığı ülkemizdeki 21 bakanlıktan birisidir. Bakanlık, 16 Nisan 2003 tarihinde kabul edilen, 29 Nisan 2003 tarihli ve 25093 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4848 sayılı “Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile yönetilmektedir.

2. GÖREVLERİ

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının 4848 sayılıTeşkilat kanunuyla belirlenmiş görevleri şunlardır: (<http://www.resmigazete.gov.tr>)

a) “Millî, manevî, tarihî, kültürel ve turistik değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle milli bütünlüğün güçlenmesine ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmak,”

b) “Kültür ve turizm konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak,”

c) “Tarihî ve kültürel varlıkları korumak,”

d) “Turizmi, millî ekonominin verimli bir sektörü haline getirmek için yurdun turizme elverişli bütün imkânlarını değerlendirmek, geliştirmek ve pazarlamak,”

e) “Kültür ve turizm alanlarında her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirmek”,

f) “Kültür ve turizm yatırımları ile ilgili taşınmazları temin etmek, gerektiğinde kamulaştırmak, bunların etüt, proje ve inşaatını yapmak, yaptırmak,”

g) “Türkiye'nin turistik varlıklarını her alanda tanıtıcı faaliyetler ile her türlü imkân ve araçlardan faydalanarak kültür ve turizmle ilgili tanıtma hizmetlerini yürütmek,”

h) “Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak”.

Bakanlığın görevleri temel olarak kültür ve turizm konularıyla ilgili olup her bir görev ilgili birim tarafından yürütülmektedir.

3. MİSYON VE VİZYONU

Bakanlığın misyon ve vizyonu aşağıdaki gibidir:

Misyonu:T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, “*Ülkemizin evrensel kültür, sanat ve turizm değerlerinin sürdürülebilir korunmasını sağlayarak yaşatmak ve tanıtmak, toplumsal bilincin oluşmasında bilgiye erişimi kolaylaştırmak ve ülkemizin dünya turizminden alacağı payı artırmak*” görevlerini yerine getirir.

Vizyonu:T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, “*Üstün evrensel değerlere sahip kültür mirasımızın, ulusal ve uluslararası sürdürülebilir korunma çabalarını başarı ile yöneten ve ülkemizi turizm alanında dünya liderleri arasında ilk sıralara taşıyan güçlü, saygın ve vazgeçilmez bir kurum olmak*” vizyonu ile hareket eder.

4. TEŞKİLAT ŞEMASI

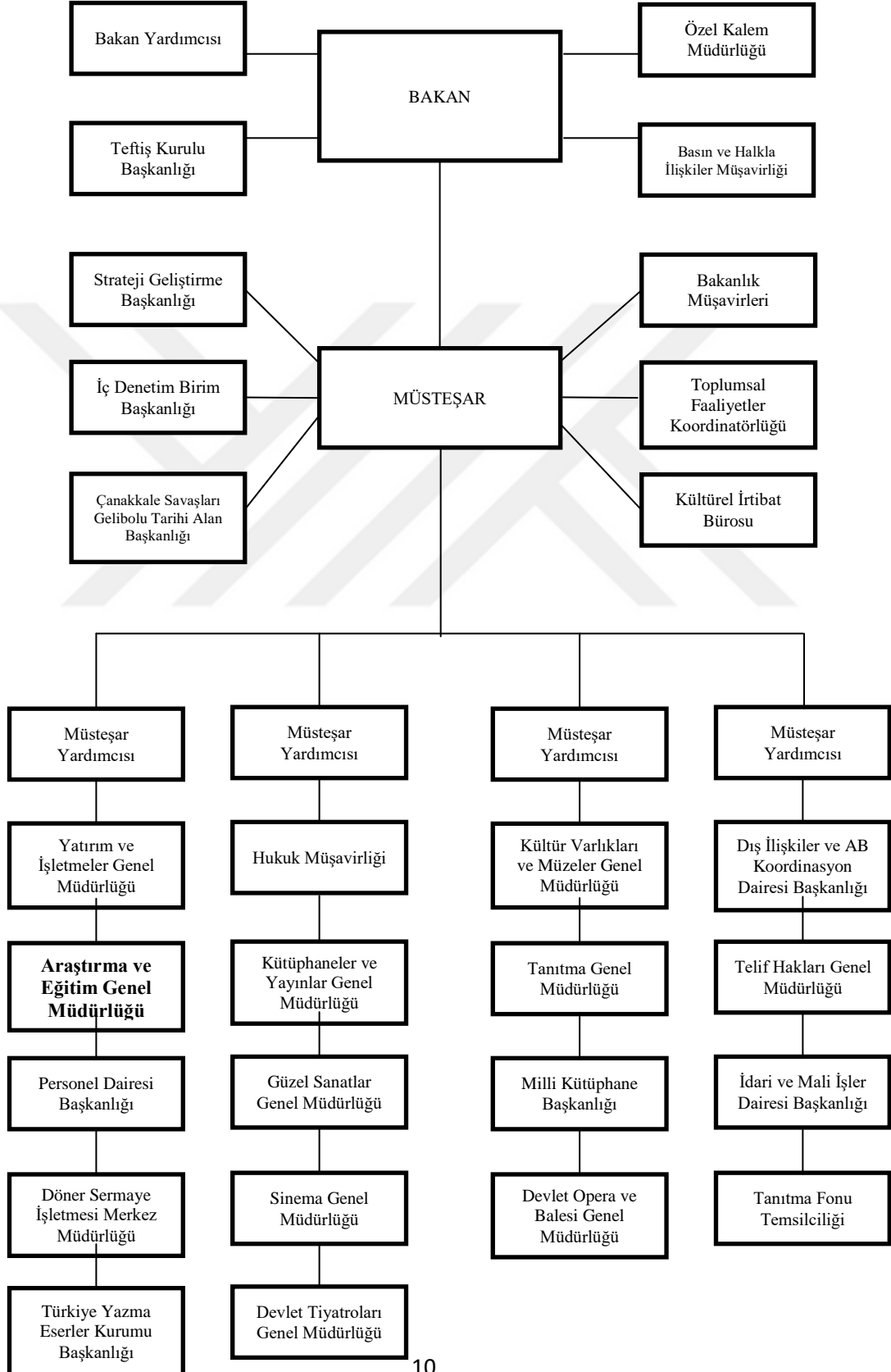
Bakanlık, *Merkez, Taşra* ve *Yurtdışı* olmak üzere üç şekilde teşkilatlanmıştır.

1. Merkez Teşkilatı

Merkez Teşkilatın en tepesindeki kişi Kültür ve Turizm Bakanıdır. Bakana bağılı direk kişi Bakan Danışmanı, direk bağılı birimler ise Teftiş Kurulu Başkanlığı, Özel Kalem Müdürlüğü ve Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'dir.

Müsteşar, Bakanlıkta en üst düzeydeki memur olup Bakana bağılı olarak çalışır. Müsteşara direk bağılı birimler, Strateji Geliştirme Başkanlığı, İç Denetim Birim Başkanlığı, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı, Bakanlık Müşavirleri, Toplumsal Faaliyetler Koordinatörlüğü ve Kültürel İrtibat Noktasıdır. Bakanlığın iş ve işlemlerini yürütmek üzere Müsteşara bağılı olan dört müsteşar yardımcısı bulunmaktadır. Bu Müsteşar Yardımcılarına Bakanlıktaki birimler dağıtılmıştır.

Bakanlığın Merkez Teşkilat yapısı aşağıdaki şekilde gösterilmektedir;

Şekil 1: Kültür ve Turizm Bakanlığı Merkez Teşkilat Şeması (02 Kasım 2015)

2. Taşra Teşkilatı

Bakanlığın taşra teşkilatı İl M d rl kleridir. Her bir ilde bir adet olmak üzere 81 adet İl Müdürlüğü bulunmakta ve bu Müdürlükler o ilin Valiliğine bağlı olarak görev yapmaktadırlar.

3. Yurtdışı Teşkilatı

Yurtdışı Teşkilatında M şavirlikler ve Ataşelikler bulunmaktadır. Ocak 2016 verilerine göre yurt dışında otuz dört adet Kültür ve Tanıtma Müşavirliği ve on adet Kültür ve Tanıtma Ataşeliği olmak üzere 39 ülkede toplam 44 büro bulunmaktadır. (<http://www.mkutup.gov.tr>)

5. ANA HİZMET BİRİMLERİ

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren on adet ana hizmet birimi vardır. Bu birimler;

- 1- Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü,
- 2- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü,
- 3- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü,
- 4- Telif Hakları Genel Müdürlüğü,
- 5- Sinema Genel Müdürlüğü,
- 6- Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü,
- 7- Tanıtma Genel Müdürlüğü,
- 8- Milli Kütüphane Başkanlığı,
- 9- Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı,

10- Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'dür.

Bu çalışmada, SOKÜM'le ilgili iş ve işlemler Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütüldüğü için sadece bu birimin görevleri verilmiştir.

6. ARAŞTIRMA VE EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, ilgili Bakanlığın on ana hizmet biriminden birisidir ve SOKÜM ile ilgili iş ve işlemlerin icracı yani uygulayıcı birimi bu Genel Müdürlüktür. Müdürlükle ilgili detaylı bilgiler aşağıdaki gibidir:¹

6.1. MİSYON, VİZYON VE ÇALIŞMA İLKELERİ

Genel Müdürlüğün Misyonu:

“Türk kültür mirasını araştırmak, derlemek ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak için gerekli toplumsal bilinci oluşturmak; ulusal ve uluslararası düzeyde ilgili kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum örgütleriyle kamu yararına odaklı kültürel etkinlikler düzenlemek, yazılı ve görsel materyaller üretmek; kültür ve turizm konularında gerekli eğitim hizmetlerini sunarak, turizmin nicelik ve nitelik olarak gelişmesinde sektöre öncülük etmek.”

Genel Müdürlüğün Vizyonu:

“Kültürel değerleri araştıran, koruyan, geliştiren ve tanıtan, uluslararası pazarda yüksek rekabet gücü sağlayacak yetkin ve kaliteli işgücünün yetiştirilmesini sağlayan, yenilikçi, yönlendirici bir birim olmak.

Genel Müdürlüğün Çalışma İlkeleri:

“Değişen koşullara uygun, gelişime açık, kaliteli bir hizmet anlayışını benimser.”

“(Yenilikçi) -Görevinin ve işlerin zamanında ve etkin biçimde yapılmasının bilincindedir.”

“(Zaman odaklı) - Bilgi birikimini ve tecrübelerini diğer kurum ve kuruluşlarla paylaşır ve görevini yerine getirirken işbirliği esaslarına riayet eder.”

¹*Bu bilgiler, Kasım 2016 tarihinde Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Stratejik Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığından alınmıştır.

“(Paylaşımçı ve işbirliğine açık) - Menfaat gözetmeksizin, özel ve tüzel kişilerden yasal olmayan yarar ve yardım beklemeden her hal ve koşulda çalışır.”

“(Duyarlı ve özverili) -Hizmetlerin gerektirdiği yasal mevzuat çerçevesinde kişilik haklarına karşı sorumluluk bilinci ve tarafsız bir anlayışla hareket eder.”

“(İş disiplinine sahip) - Araştırma ve kaynak talebinde bulunan paydaşlarını destekler, iç ve dış paydaşlarının memnuniyetini gözetir.”

“(Teşvik edici ve destekleyici) - Görevini yerine getirirken mevzuata ve verilere dayalı hareket eder, hesap verme sorumluluğu taşır.”

“(Veriye ve bilgiye dayalı çalışma anlayışını benimseme)”

“Ayrımcılık (cinsiyet, dil, din,eski-yeni çalışan vb.) asla yapılmaz. -Faaliyetlerde süreklilik, sürdürülebilirlik, güncellik ve şeffaflık gözetilir. - Kişisel/mesleki gelişime ve eğitime önem verilir. -Mesai kavramına özen gösterilir. -Mal bildiriminde bulunulur.”

6.2. GÖREVLERİ

4848 sayılı kanununun 13. maddesi Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünün görevlerini düzenler. Bu görevler; (<http://www.aregem.kulturturizm.gov.tr>)

a) “Güzel sanatlar alanında bilimsel araştırma, inceleme, yayınlar yapmak, arşiv kurmak, geliştirmek ve faydalanılmasını sağlamak,”

b) “Halk kültürlerinin, halk edebiyatı ve tiyatrosu, gelenek, görenek ve inançları, halk müziği ve oyunları, sanatları, mutfağı, giyim, kuşam, süsleme ve benzeri bütün dallarında araştırma, derleme, inceleme ve diğer bilimsel çalışmaları yapmak, yaptırmak, yayımlamak, tanıtmak,”

c) **“(Değişik: 14.7.2004 - 5225/13 Md.) Somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, derlenmesi, arşivlenmesi, tanıtımı, tescili, bu kapsamda tespit ve tescil kurullarının oluşturulması, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında bu konuda koordinasyonun sağlanması, işbirliği geliştirilmesi,”**

d) “Türkiye’de ve Türkiye dışında yaşayan Türklerin kültür varlıklarını, kültür anlaşmaları ve kültürel mübadele programları çerçevesinde araştırmak, incelemek, derlemek ve diğer bilimsel çalışmaları

yapmak, yaptırmak, bunları yayımlatmak, tanıtmak, açık hava müzelerine ve halk kültürleri arşivine kazandırmak,”

e) “Yabancı ülkelerde halen konuşulmakta olan Türkçe lehçe ve şiveleri ile bunlara yardımcı dilleri öğretmek ve bu konuda araştırmalar yapmak üzere mevzuat çerçevesinde enstitü kurulmasını sağlamak,”

f) “Kültür ve turizm sektörlerinin eğitilmiş eleman ihtiyacının tespiti ve bu ihtiyacın karşılanması için gerekli tedbirlerin alınması, eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak, bu amaçla kurslar açmak, ilgili meslek ve kamu kuruluşlarıyla gerekli işbirliğini yapmak,”

g) “Kültür ve turizm eğitimi programlarının geliştirilmesi ve eğitim düzeyinin yükseltilmesi amacıyla dış kaynaklardan teknik yardım sağlamak,”

h) “Toplumda kültür ve turizm bilincinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak, bu amaçla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği sağlamak,”

ı) “Kültür ve turizmle ilgili kamu kuruluşları personelinin kültür ve turizm konularında eğitilmesini plânlamak ve gerçekleştirmek,”

j) “Bakanlık personelinin ve meslek elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesini plânlamak ve gerçekleştirmek,”

k) “Bakanlık personeli ile ilgili hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programlarını düzenlemek ve uygulamak,”

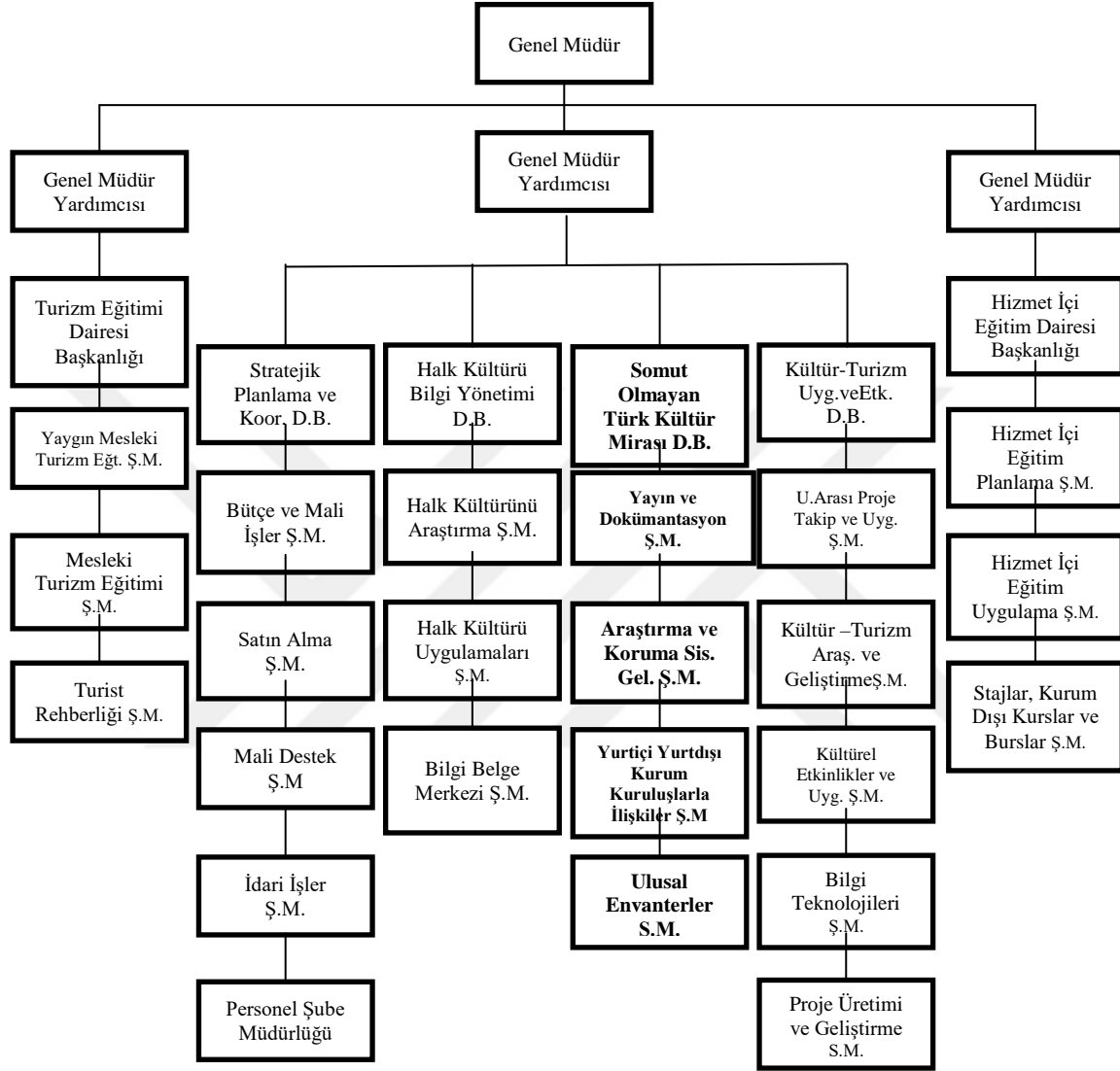
l) “Bakanlık makamınca verilecek benzeri görevleri yapmak.”

m) “(Ek: 14.7.2004 - 5225/13 Md. Değişik: 7/6/2012 - 6326/13 md.) Turist rehberliğine ilişkin mevzuat hükümleri ile verilen görevleri ve denetimleri yapmak, turist rehberliği mesleği ve turist rehberliği hizmetleri alanında kültür ve turizm politikalarının gerektirdiği tüm tedbirleri almak, turist rehberleri odaları birliklerini ve turist rehberleri odalarını her türlü iş, işlem, faaliyet ve hesapları bakımından denetlemek.”

İlgili Genel Müdürlüğünün yukarıda sayılan görevlerine bakıldığında 13. maddesinin (c) bendi çerçevesinde SOKÜM ile ilgili iş ve işlemlerin ilgili Bakanlığa verildiği açıkça görülmektedir.

6.3. TEŞKİLAT YAPISI

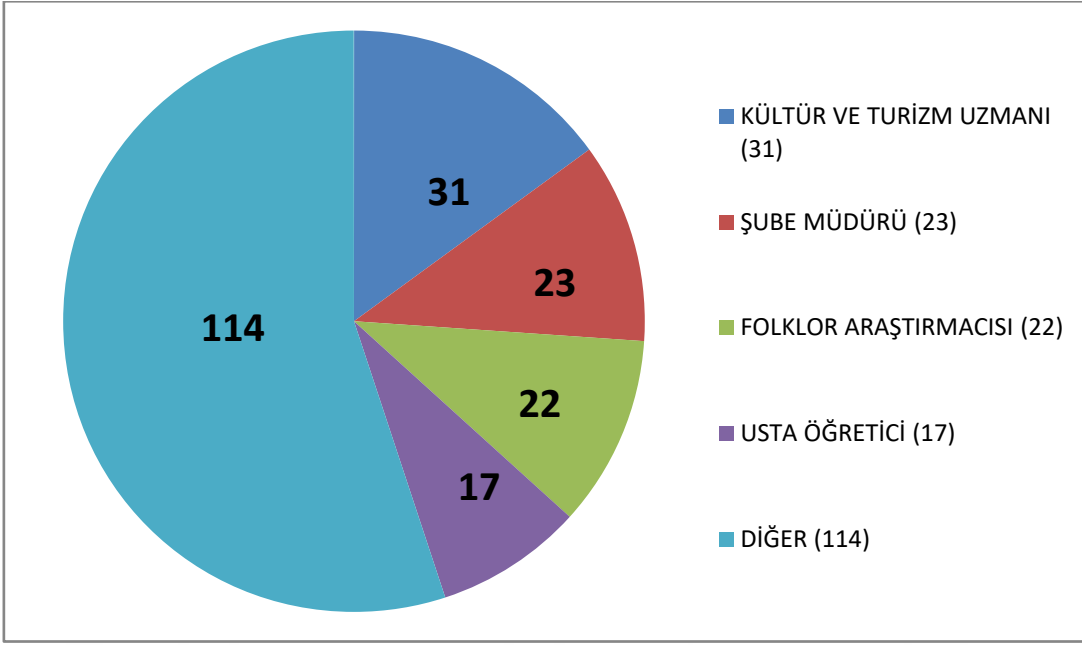
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünün teşkilat yapısı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Şekil 2: Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı (16 Kasım 2015)

Şekil 2’de de görüldüğü üzere, Genel Müdürlükte 1 Genel Müdür, 3 Genel Müdür Yardımcısı, 6 Daire Başkanı olmak üzere toplam 207 personel görev yapmaktadır.

Genel Müdürlükte görev yapanların unvanlarına göre dağılımı aşağıdaki şekilde verilmektedir:

Şekil 3: Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Personel Dağılımı (17 Kasım 2015)

Şekilden de görüldüğü üzere Genel Müdürlükte 31 adet Kültür ve Turizm Uzmanı, 23 adet Şube Müdürü, 22 adet Folklor Araştırmacısı, 17 adet Usta Öğretici ve 114 adet Diğer (Memur, Bilgisayar İşletmeni, Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni, Şef, Uzman, Eğitim Uzmanı, Araştırmacı, Tekniker, İşçi, vb.) çalışmaktadır.

Adı geçen Genel Müdürlüğünde, Müdürlüğü idare eden bir adet Genel Müdür ve Genel Müdüre bu görevinde yardım eden 3 adet Genel Müdür Yardımcısı bulunmaktadır. Genel Müdürlükte 6 adet Daire Başkanlığı ve bu Daire Başkanlıklarının altında da 23 adet Şube Müdürlüğü bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Uzmanları, Araştırmacılar ve Şube Müdürleri direk Daire Başkanına bağlı olarak, diğer unvanlarda görev yapanlar ise Şube Müdürlerine bağlı olarak görev yapmaktadırlar.

6.4. DAİRE BAŞKANLIKLARI

Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde 6 adet Daire Başkanlığı bulunmaktadır. Bu Daire Başkanlıkları aşağıdaki gibidir:

1-Stratejik Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

2-Kültür-Turizm Uygulamaları ve Etkinlikleri Daire Başkanlığı

3-Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığı

Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığı temel olarak Somut Olmayan Kültürel Miras ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere kurulmuştur.

Bu Daire Başkanlığı ile ilgili detaylı bilgiler bir sonraki başlıkta ayrı olarak verilmektedir.

4-Hizmet İçi Eğitim Dairesi Başkanlığı

5-Turizm Eğitimi Dairesi Başkanlığı

6-Halk Kültürü Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı

6.5. YAYINLAR

Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü zaman zaman kendi faaliyet alanı ile ilgili konularda yayınlar (kitap, DVD, katalog, broşür, vb.)hazırlamaktadır. Genel Müdürlük, SOKÜM Sözleşmesinin kabul edilmesinden sonra bu alanda da pek çok yayın hazırlamış ve kamu hizmeti olarak okuyucuların hizmetine sunmuştur.

Adı geçen Genel Müdürlük tarafından 2010-2015 yılları arasında 34 adet yayın ve 5 adet tanıtım filmi yayınlanmıştır. Bu yayınlar ve yayın yılları aşağıdaki tabloda verilmektedir:

SIRA NO	ESER ADI	BASIM YILI
1	Oyuncak Sergisi Kataloğu	2010
2	Pehlivan (1. Baskı)	2010
3	Halk Kültürü Bilgi-Belge Merkezi Tanıtım Kataloğu 1:Kit (Karagöz)	2010

4	Halk Kültürü Bilgi-Belge Merkezi Tanıtım Kataloğu 2.Kit (Etnografik Eser Katalogları)	2010
5	Muharrem ERTAŞ (Arzu ile Kamber CD)	2010
6	Anadolu Halk Çalgıları DVD (1. Baskı)	2010
7	"VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri" (e-kitap)	2010
8	Taşeli Müzikleri I (Mut Halk Oyunları Ezgileri) (e- kitap)	2011
9	Somut Olmayan Kültürel Mirasımız Meddah Gösterileri DVD	2011
10	Anadolu Halk Çalgıları Multimedia DVD (Türkçe) (2. Baskı)	2011
11	Anadolu Halk Çalgıları Multimedia DVD (İngilizce)	2011
12	Anadolu Halk Çalgıları Katalog Yayın	2011
13	Mahalli Halk Oyunları DVD	2011
14	Pehlivan (2. Baskı)	2011
15	Türkiye SOKÜM Kültürel Miras Çalışmaları	2011
16	Günümüzde Çocuk Oyunlarında ve Oyuncaklarında Yaşanan Değişimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı	2011
17	Intangible Cultural Heritage Studies in Turkey (İngilizce Bülten)	2012
18	Anadolu Halk Masalları (Katalog ve DVD)	2012
19	Balkan Türkoloji Tarihçesi ve Balkan Türkologları	2012
20	Atatürk ve Kocacık Türkleri (2. Baskı)	2012
21	Turizm Eğitimi Konferansı Tebliğler	2012

22	Yiyecek Üretimi	2012
23	Anadolu Efsaneleri (Katalog ve DVD)	2013
24	Eskişehir İli Halk Kültürü Değerleri	2013
25	TurkishCoffeeCultureandTradition	2013
26	Gelenekten Geleceğe: Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Miras	2013
27	CandidatetotheIntergovernmentalCommiteeforthe Safeguarding of ICH 2014-2018 (Komite Adaylık Broşürü)	2014
28	Ebru, Türk Kâğıt Süsleme Sanatı Tanıtım Broşürü	2014
29	Geçmişten Geleceğe Yaşayan Kültür Mirasımız Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri	2014
30	Anadolu Destanları (Katalog ve DVD)	2014
31	Gelenekten Geleceğe: Türkiye’de Somut Olmayan KültürelMiras (2. Baskı)	2014
32	Piri Reis Kitab-1 Bahriye	2014
33	Sihirli Dünya Haritası	2014
34	Piri Reis Dünya Haritası 1513	2014

Tablo 1: Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayın Listesi (23 Kasım 2015)

Tanıtım filmlerinin tablosu ise aşağıda verilmektedir:

SIRA NO	ESER ADI	BASIM YILI
1	Geleneksel Çini Ustalığı Tanıtım Filmi	2014
2	Nevruz Tanıtım Filmi	2014

3	Hıdrellez Tanıtım Filmi	2014
4	Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Miras Tanıtım Filmi	2014
5	Ebru Sanatı/ Art of Ebru	2015

Tablo 2: Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Tanıtım Filmleri Listesi (23 Kasım 2015)

Görüldüğü üzere yayınların çoğu, SOKÜM ve halk kültürü üzerinedir.

Burada, Somut Olmayan Kültürel Miras ile ilgili, Bakanlığın bir başka ana birimi olan Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü’nün bir yayınından bahsetmek yerinde olacaktır. Bu yayın, 2008 yılında, “*Türkiye’nin Somut Olmayan Kültürel Mirası*” adıyla basılan, editörlüğünü Ankara Gazi Üniversitesinde görev yapan öğretim elemanı Prof.Dr. MehmetÖcal Oğuz’un yaptığı, büyük bir emeğin ürünü olarak değerlendirilebilecek kitap çalışmasıdır.Kitap alanında bir ilk olup, kitapta, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde tanımlanan SOKÜM alanları ülkemiz coğrafyası kapsamında detaylı şekilde ele alınmıştır. Dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, kitabın Önsöz’ünde kitabın önemini şu cümle ile vurgulamıştır:“*Türkiye’nin Somut Olmayan Kültürel Mirası’ adlı çalışmamız kültürümüzün paha biçilmez öğelerini kayıt altına almayı ve gelecek kuşakların ilgi ve bilgisine sunmayı amaçlamaktadır.*” (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008: 1)

Bakanlıkça yayımlanan Somut Olmayan Kültürel Mirasın il bazında ele alındığı bir kitaptan da söz edilebilir. Bu kitap, 2011 yılında basılan “*Kars İlinin Somut Olmayan Kültürel Mirasının Haritalandırılması*” kitabıdır. Kitap, Birleşmiş Milletler Ortak Programı kapsamında ulusal ortak T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı işbirliğiyle yürütülen, “*Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine Ulaşma Fonu*” kapsamında, “Doğu

Anadolu’da Kùltür Turizmi İçin İttifaklar Projesi”nin bir çıktısıdır. Kitap, Kars İlinin Somut Olmayan Kùltürel Mirasını ortaya koymaktadır.²

Somut Olmayan Kùltürel Mirasın Korunması ile ilgili farkındalığın değişik çevrelerce her geçen gün artması bu konuda yapılan yayınların da her geçen gün artmasına vesile olmaktadır.

7. SOMUT OLMAYAN TÜRK KÜLTÜR MİRASI DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Somut Olmayan Türk Kùltür Mirası Dairesi Başkanlığı, T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde bulunan 6daire başkanlığından birisidir.

Daire Başkanlığının adı Bakanlık tarihi boyunca Genel Müdürlüğün belirli zamanlarda geçirdiği yapılanmalar nedeniyle Milli Folklor Araştırma Dairesi (MİFAD), Halk Kùltürü Araştırmaları Dairesi (HAKAD), Halk Kùltürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (HAGEM) ve Halk Kùltürü Araştırma Dairesi Başkanlığı olarak değişik isimler almış ve son olarak Genel Müdürlüğün 2013 yılında Bakan Onayı ile geçirdiği yapılanma neticesinde Türk Kùltür Varlıkları Dairesi Başkanlığı ve Halk Kùltürü Araştırma Dairesi Başkanlığı birleştirilerek dairenin adı *Somut Olmayan Türk Kùltür Mirası Dairesi Başkanlığı*’na dönüştürülmüştür. Daire Başkanlığının adının ve görevlerinin revize edilme/değiştirilme gerekçesi aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:³

“Genel Müdürlüğümüz tarafından yürütölen halk kùltürü çalışmaları ile 2003 yılında UNESCO tarafından imzalanan ve ölkemizin 2006 yılında taraf olduğu Somut Olmayan Kùltürel Mirasın Korunması sözleşmesi çerçevesinde ölkemiz tarafından üstlenilen yükümlölüklerin yerine getirilmesinde, 4848 sayılı Kanununun 13. Maddesi uyarınca Genel Müdürlüğümüz icracı kurum olarak belirlenmiştir. Adı geçen Sözleşme ile Bakanlığımız tarafından yürütölmekte olan halk kùltürü çalışmaları; somut olmayan dünya kùltürel mirası içinde değerlendirilerek, söz konusu çalışmalara yeni bir yaklaşım getirilmiştir.”

² Kitap, 2011 yılında UNESCO, T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı, Kafkas Üniversitesi tarafından Birleşmiş Milletler Ortak Programı kapsamında yürütölmekte olan Doğu Anadolu’da Kùltür Turizmi İçin İttifaklar Birleşmiş Milletler Ortak Programı Kars İlinin Somut Olmayan Kùltürel Mirasının Haritalandırılması Projesi”nin bir çıktısı olarak yayınlanmıştır.

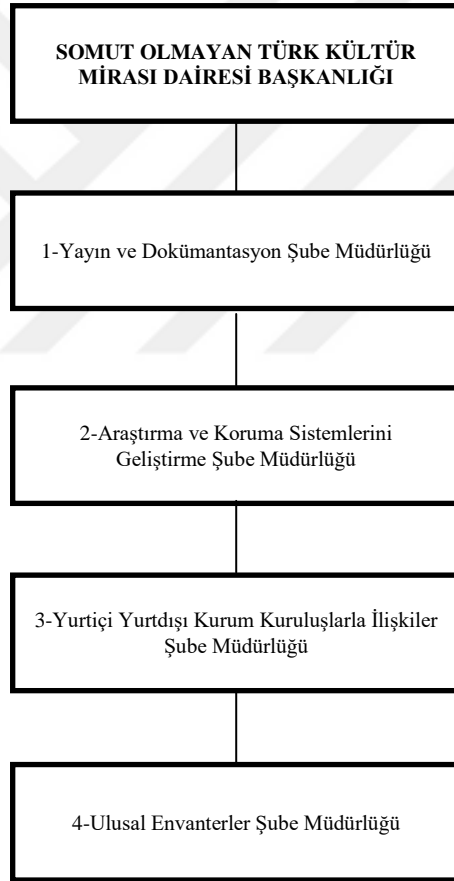
³ Bu bilgiler, Somut Olmayan Türk Kùltür Mirası Dairesi Başkanlığından 05.04.2016 tarihinde alınmıştır.

“Bakanlığımıza hem uluslararası bir sözleşme ile hem de Teşkilat Kanunu ile verilen bu görevin ve bu kapsamda yürütülen çalışmaların daha sistematik, etkin ve bütünlük arz edecek biçimde gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla ve iki Daire Bakanlığının faaliyet alanlarının örtüşmesi sebebiyle Türk Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı ve Halk Kültürü Araştırma Daire Başkanlığı birleştirilerek bir Daire Başkanlığına dönüştürülmüştür.”

Daire Başkanlığı ile ilgili bilgiler aşağıda yer almaktadır.

7.1.DAİRE BAŞKANLIĞININ TEŞKİLAT YAPISI

Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığının teşkilat yapısı aşağıdaki gibidir;

Şekil 4: Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığı Teşkilat Şeması

7.2.DAİRE BAŞKANLIĞININ PERSONEL DURUMU

Daire Başkanlığında, 1 adet Daire Başkanı Vekili, 7 adet Kültür ve Turizm Uzmanı, 1 adet Kültür ve Turizm Uzman Yardımcısı, 1 adet Şube Müdürü, 1 adet Araştırmacı, 2 adet Uzman, 4 adet Folklor Araştırmacısı, 1 adet Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni, 2 adet Bilgisayar İşletmeni ve 2 adet İşçi olmak üzere 22 personel görev yapmaktadır.

7.3.DAİRE BAŞKANLIĞINDA GÖREV YAPAN KÜLTÜR VE TURİZM UZMANLARI / UZMAN YARDIMCILARININ GÖREVLERİ

Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığında direk Daire Başkanına bağlı olarak görev yapan 7 adet Kültür ve Turizm Uzmanı ve 1 adet Kültür ve Turizm Uzman Yardımcısı bulunmaktadır. Uzman ve Uzman Yardımcılarının Daire Başkanlığı içerisinde pek çok görevleri olmasına rağmen burada uzmanların sadece SOKÜM'ü ilgilendiren görevleri sıralanmıştır:

1. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ndeki güncel değişimleri takip etmek, yapılan değişiklikleri ve konu hakkındaki raporları hazırlayarak ilgili komite ve komisyonlara sunmak,”
2. “Somut olmayan kültürel miras unsurlarının tanıtımı konusunda yurt içi ve yurt dışında yapılan faaliyetleri takip etmek, toplantılara katılmak, araştırma ve tespit çalışmaları yapmak, gerektiğinde ilgili kurum, kuruluş ve kişilerle işbirliği içerisinde faaliyet yapılmasına katkıda bulunmak,”
3. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kapsamında UNESCO’ya sunulan periyodik raporların hazırlanması çalışmalarına katılım sağlamak,”
4. “Somut olmayan kültürel miras konusuna dair Bakanlık stratejileri ve politikaları doğrultusunda araştırmalar yapmak ve rapor hazırlamak,”
5. “Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasına yönelik olarak koruma sistemini oluşturmak üzere ilgili mevzuat çalışmalarına katılım sağlamak,”

6. “Türkiye’nin somut olmayan kültürel mirasının envanter çalışmalarına katkıda bulunmak ve konu ile ilgili gelişmelerin takibini yapmak,”
7. “Somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin yurt içindeki ve yurt dışındaki çalışma ve projeleri takip ederek desteklenmesi çalışmalarına katılım sağlamak,”
8. “UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri için dosya hazırlık çalışmalarına katkıda bulunmak,”

7.4.DAİRE BAŞKANLIĞINDAKİ ŞUBE MÜDÜRLÜKLERİ

Daire Başkanlığına bağlı 4 adet şube müdürlüğü bulunmaktadır. Bu şubeler:

- 1-Yayın ve Dokümantasyon Şube Müdürlüğü
- 2-Araştırma ve Koruma Sistemleri Geliştirme Şube Müdürlüğü
- 3-Yurtiçi ve Yurtdışı Kuruluşlarla İlişkiler Şube Müdürlüğü
- 4-Ulusal Envanterler Şube Müdürlüğü

7.5.DAİRE BAŞKANLIĞININ MEVZUATI

Kültür ve Turizm Bakanlığını ilgilendiren her mevzuat, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünü, adı geçen Genel Müdürlüğün her mevzuatı da Somut Olmayan Türk Kültür Dairesi Başkanlığını da bağlanmaktadır. Somut Olmayan Türk Kültür Dairesi Başkanlığını özel olarak ilgilendiren bir mevzuat olmamakla birlikte SOKÜM’le ilgili işler Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi metnine, kılavuzlara ve yönergelere dayalı olarak yürütülmektedir.

7.6.DAİRE BAŞKANLIĞININ DİĞER DAİRE BAŞKANLIKLARIYLA İLİŞKİLERİ

SOTKM Daire Başkanlığı, gerekli hallerde Genel Müdürlükteki tüm birimlerle koordineli olarak çalışır. Ancak Daire Başkanlığının en fazla iletişim halinde olduğu daire başkanlıkları Halk Kültürü Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı ile Stratejik Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı’dır.

7.7.DAİRE BAŞKANLIĞININ DİĞER KURUM / KURULUŞLARLA İLİŞKİLERİ

SOTKM DairesiBaşkanlığı, SOKÜM’le ilgili olarak sadece Bakanlık içi değil Bakanlık dışı kurum/kuruluşlarla da iletişim ve işbirliği halindedir. İlgili daire başkanlığının SOKÜM ile ilgili iletişim kurduğu kurum/kuruluşlar Bakanlığın taşra teşkilatları İl Müdürlükleri, UNESCO Türkiye Milli Komitesi, Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

UNESCO VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

Tezin ikinci bölümü UNESCO ve Somut Olmayan Kültürel Miras konusuna ayrılmıştır. Bu bölümde öncelikle UNESCO hakkında kısa bir bilgi verilmiş ardından SOKÜM ile ilgili detaylı bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler arasında, Somut Olmayan Kültürel Miras kavramı, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmenin tarihi süreci, Sözleşme hakkında bilgi, Somut Olmayan Kültürel Mirasın tanımı, alanları, amaçları, koruma kavramı ve envanterler bulunmaktadır.

1. UNESCO

UNESCO kelimesi, İngilizce United Nations Educational Scientific and Cultural Organization kelimelerinin kısaltmasıdır. Kurum dilimize "Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu" olarak çevrilmektedir.

UNESCO'nun resmi web sayfası www.unesco.org.tr'den alınan bilgilere göre, UNESCO, Birleşmiş Milletlerin özel bir kurumu olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1946 yılında kurulmuştur. Bu Kurumun Yasası 1945 yılı Kasım ayında Londra'da 44 ülkenin temsilcilerinin katıldıkları bir toplantıda kabul edilmiştir. Türkiye, bu yasayı imzalayan ilk yirmi devlet arasında onuncudur. UNESCO Sözleşmesi, ülkemizde 20 Mayıs 1946 tarihli ve 4895 sayılı kanunla onanmıştır. Bu onamanın ardından UNESCO kuruluş yasasının 7. maddesi gereğince UNESCO Genel Direktörlüğünün ülkemizdeki tek ve yasal temsilcisi niteliğinde olan UNESCO Türkiye Millî Komisyonu (UTMK) 25.08.1949 tarihinde faaliyete geçmiştir. (<http://www.unesco.org.tr>) Bu Komisyonun amacı, “*eğitim, bilim, kültür ve iletişim işleriyle yükümlü kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşları, UNESCO tarafından sürdürülen çalışmalar konusunda bilgilendirmek, bunların faaliyetlerine katkı ve katılımlarını sağlamak*”tır. (Oğuz, 2009: 29)

UNESCO bütçesi, üye devletlerin iki yılda bir bu Kuruma ödedikleri aidat ile sağlanır. Bu bütçe dışında, Birleşmiş Milletler Özel Fonu'ndan, teknik yardım programından olmak üzere, önemli para kaynakları temin edilir. Bu kaynaklar, iki yıllık UNESCO bütçesi tutarına yakındır. UNESCO eğitim, bilim ve kültür alanlarındaki amaçlarını, kendisine üye olan her devlette kurulan Milli Komisyonlarla gerçekleştirmeye çalışır. (<http://www.dunyamiraslarimiz.com>)

Merkezi Paris'te bulunan UNESCO'nun iç yapısı bakımından Genel Konferans, Yürütme Konseyi ve Sekreterlik olmak üzere üç organı vardır: (<http://www.unesco.org>)

2. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI

Yakın zamana kadar kültürel miras denildiğinde akla ilk olarak, maddi unsurlar yani taşınamayan yapı veya doğal alanlar ve bunların listesi yani somut kültürel miras gelmekte idi. Somut Olmayan Kültürel Miras, daha sonra kültürel miraslardan türeyen yeni bir kavram olarak UNESCO tarafından ortaya atılmıştır (Güneş ve Satar, 2015: 1080).

“Somut Olmayan Kültürel Miras” kavramı 29 Eylül- 17 Ekim 2003 tarihlerinde Paris’te toplanan kısa adı UNESCO olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı’nın 32. Genel Konferansı’nda imzaladığı “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması” başlıklı sözleşme ile dünya ve ülkemiz gündeminde yer almaya başlamıştır. Adı geçen kavram o tarihten bugüne kadar başlığı, tanımı, kapsamı ve içeriği açısından tartışılan, üzerinde konuşulan bir konu olarak dikkatleri üzerinde toplamaya devam etmiştir. (Arioğlu, 2006: 186, <http://www.fef.gazi.edu.tr>)

Sözleşmeye göre İngilizcesi *intangible cultural heritage*, Fransızcası *patrimoine culturel immatériel* olan ve Türkçe mevzuata *somut olmayan kültürel miras* şeklinde çevrilen kavram (Oğuz, 2013: 6), ülkemizde, TBMM Genel Kurulunda 19.01.2006 Perşembe günü görüşülerek “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması*

Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” (No:5448) onaylanmış ve 21 Ocak 2006 Cumartesi tarih ve 26056 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (Arıoğlu, 2006: 186)Konu ile ilgili belgeler UNESCO’ya 23 Mart 2006 tarihinde teslim edilmiş, böylece ülkemiz sözleşmeye taraf olan ülkelerden birisi olmuştur. (<http://www.unesco.org.tr>)

Sözleşmenin kabulü ile birlikte, somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, derlenmesi, koruması, müzelenmesi, yeni nesillere aktarılması konuları özellikle bu alanda çalışan kamu kurum/kuruluşlarının, yerel idarelerin, sivil toplum kuruluşlarının, akademisyenlerin, araştırmacıların, eğitimcilerin, vb. dikkatini bu konuya odaklamıştır. Başka bir deyişle, Sözleşmenin kabulünden önceki dönemlerde de bir toplum için son derece önemli olan yerel kültürlerin ve miraslarının değeri sonraki dönemlerde artarak anlaşılmıştır. (Blake, 2012: 3)

Güneş ve Satar’a göre, SOKÜM değerleri önceden yeterince korunmamıştır. Ancak 1980’lerden sonra daha çok ilgi görmüş ve bir ülke için prestij aracı olarak ele alınmıştır (Satar ve Güneş, 2015: 1080). Yine de kendi başlarına birer miras unsuru olarak değerlendirilmeleri zaman alan SOKÜM değerleri; doğal ve kültürel mirasların tanıtılmasına, böylece turistini çekmeye yardımcı olan bir “katma değer” (addedvalue) unsuru olarak düşünülmüşlerdir. (Loh-Lim, 2008: 33)Öte yandan,Haddad, “yaşayan miras”ı ifade eden SOKÜM’ün, ancak aitlik bağları üzerinden gelecek nesillere aktarılacağını iddia etmektedir. (Haddad (Ed), 2008: 97).

Ancak, kavramın içeriğinin ne olduğundan ziyade –ne yazık ki- “somut olmayan kültürel miras” başlığının ne olduğu tartışmalı bir konudur. Öcal Oğuz, somut olmayan kültürel miras kavramının 1973 yılından 2003 yılına kadar uzanan yaklaşık 30 yıllık sürede nasıl ve hangi değerlendirmelerin sonunda ortaya çıktığını irdeleyen ve özetleyen“*Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras*” başlıklı makalesinde;

“Kavramlar, terimler ve adlar her zaman tartışma konusu edilebilir. Çoğu adlandırmanın uygun olmadığı, ancak zaman içinde benimsenip yaygınlık kazandığı da bilinen bir husustur. Terimin kapsayıcı olmadığına veya isabetsiz bir seçim olduğuna yönelik ve daha çok geçmişe gönderme yapan tartışmalardan sonra, 2006 yılında TBMM tarafından kabul edilen Kanunla verilmiş bir addan geri dönülemeyeceği hususu göz önünde bulundurularak sonucu değiştirmeyen yararsız tartışmalar yerine metnin özüne ve uygulanmasına dair eleştirilerin ortaya konulması gerekmektedir.” (Oğuz, 2013: 10)

demekte ve sözlerine;

“Somut olmayan teriminin kullanımı, UNESCO’nun “obje” odaklı kültürel miras tanımları ve koruma yaklaşımlarının içinden ve “tepkisel” olarak doğmuştur. UNESCO’nun bu Sözleşme’ye kadar kültürle ilgili en önemli belgeleri, tarihî eser veya mimari gibi “somut” yani İngilizce ifadesiyle “tangible” ve Fransızca karşılığıyla “matériel” kültür ürünlerine odaklanmıştır. İlk kez bu Sözleşme ile -Sözleşme düzeyinde bir belge ile- materyali olmayan kültürün korunması hedeflenmiştir. Bu anlayışın “somut olmayan” terimini yani İngilizce ifadesiyle “intangible” ve Fransızca karşılığıyla “immatériel” terimini ortaya çıkardığı söylenebilir.” (Oğuz, 2013: 10)

diyerek devam etmektedir. Oğuz ayrıca, Sözleşmenin kabul edildiği 2003 yılından 2013 yılına kadar geçen 10 yıllık süre içinde UNESCO çalışmalarında doğrudan katılan birkaç halkbilimci dışında Sözleşme’ye analitik ve içerikli bir eleştiri getirilmediğini de sözlerine eklemiştir. (Oğuz, 2013:10-11) Tam da bu noktada Selcan Gürçayır’ın “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma*” başlıklı makalesinden bahsetmek yerinde olacaktır. Gürçayır, makalesinde Sözleşme metnine ve Sözleşme’nin uygulamalarına yönelik eleştirileri analitik bir bakış açısıyla çözümlemeyi amaçlamaktadır. (Gürçayır, 2011: 5)

Belki de başlıkta en fazla üzerinde durulan, anlam kargaşasına ve tartışmalara neden olan kısım “*somut olmayan*” ifadesidir. Çünkü “*somut olmayan*” ifadesinin karşılığı “*soyut*”tur. “*Soyut kültürel miras*” dendiği zaman ise akla gözle görülemeyen, elle tutulamayan ürünler gelmektedir. Oysaki kültürel miras ürünleri –örnekleme gerekirse halı-kilim, yemeni, bakır, bağlama, tabak, kaşık, kalay, vb.- soyut değil somut ürünlerdir. Muhtar Kutlu, bir dergiye verdiği röportajda somut olmayan kültürel mirasın alanlarından biri olan el sanatlarının ilk bakışta maddi (somut) bir alan gibi görüldüğünü, çünkü ortaya çıkarılmış bir ürünün söz konusu olduğunu, ancak el

sanatları geleneği derken ürünün kendisinden çok onun üretiminin devam ettirilebilmesini sağlayan yöntemlerin, usta-çırak ilişkisinin korunmasından söz edildiğini belirtmiştir. (Kutlu, Kültür ve Turizm Dergisi, 2014: 38)

Öcal Oğuz, Muhtar Kutlu'nun dediklerini doğrular nitelikte *“2003 Sözleşmesi, ‘obje’ odaklı sözleşmelerdeki gibi müzeye konulmuş bir objeyi korumaya yönelik olmadığından, değerli bir halının, nitelikli karagöz tasvirlerinin veya oyali bir yazmanın korunmasını değil, onları üreten, yaşatan ve kuşaktan kuşağa aktaran bilgi, gelenek ve birikimin bütün unsurlarıyla korunmasını hedeflemektedir.”* demektedir. (Oğuz, 2013: 11)

Metin Ekici de Somut Olmayan Kültürel Miras kavramının doğru anlaşılmasına yardımcı olmak üzere 04-06 Mart 2004 tarihleri arasında Kültür ve Turizm Bakanlığının da paydaş olduğu Gazi Üniversitesi tarafından Ankara’da düzenlenen *“Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyumu”* nun ardından yazdığı makalesinde *“somut olmayan”, “kültür”, “miras”* ve *“koruma”* kavramları üzerinde ayrı ayrı durmuş ve başlığa açıklık getirmeye çalışmıştır. Ekici makalesinde sözleşmenin tarihine bakıldığında da görüleceği üzere terminoloji konusunun ciddi bir sorun yarattığını makalesinde belirtmiştir. Ekici'nin Brown'dan aktardığına göre Sözleşme'nin kabul edileceği toplantıya başkanlık yapan ve basın bildirisini açıklayan Cezayirli temsilci Muhammed Bedjaoui'nin ilk şekli imzalanan ve üye ülkelerin incelemeleri sonucunda son şekline kavuşacak olan anlaşmanın içeriği hakkında yaptığı açıklamada; *“Bütün karmaşık yapısına rağmen, somut olmayan kültürel miras kavramı toplumların kültürel kimliklerini anlamada bir anahtar kavram olarak herkesin benimsediği ve sonuçta kendini kabul ettiren bir kavram olmuştur”* demiştir. (Ekici, 2004: 6) Bu açıklama bize somut olmayan kültürel miras kavramının sadece ülkemizde değil UNESCO'ya üye devletler tarafından da başlangıçta tam olarak anlaşılmadığını açıkça göstermektedir.

Bu konu ile ilgili olarak Selcan Gürçayır da yukarda sözü edilen makalesinde mimari bir yapının nasıl yapıldığı, yapım sırasında usta-çırak ilişkisinin nasıl olduğu, deneyimin kuşaktan kuşağa hangi yollarla aktarıldığı ve mimari yapının hangi kültürel ve sosyal olayların bir parçası olduğu gibi bilgilerin Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi açısından önemli olduğunu söylemektedir. (Gürçayır, 2011: 7)

Ezgi Metin Basat ise konunun içine somut kültürel mirası da katarak her iki mirası birlikte korumak gerektiğini belirtmiştir. Basat'ın Ito'dan aktardığına göre, somut olmayan kültürel mirası somut kültürel mirastan ayrı düşünmek eksik bir koruma yaklaşımı olacaktır. Çünkü tek başlarına anıtlar, abideler, sit alanları içleri boşaltılmış yaşam izleri silinmiş nesnelere dönüşecektir. Yapılar, araç gereçler veya ürünler, etraflarındaki yaşam alanları ve onları üreten insanlar olmadan cansızlaşacak ve anlamlarını yitireceklerdir. Çünkü yalnızca yapıların veya nesnelere korunması onlar etrafında oluşan yaşam dinamiklerini yok saymak anlamına gelecek ve kültürü korumaktan çok onu hatırlanabilen nostaljik bir alana dönüştürecektir.

Basat makalesinde şöyle devam etmektedir: (Basat, 2013: 61)

“Maddi kültürün kendisini oluşturan insanlardan ve etrafında oluşan uygulamalardan, somut olmayan kültürel mirasın ise kendisine yaşam alanı bulduğu maddi bağlamlardan ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Buradan hareketle maddi kültürün tek başına cansız bir nesneye dönüşeceği somut olmayan kültürel mirasın ise kendisini oluşturan bağlamlardan ayrı korunduğunda dinamik yapısını kaybedeceğini söylemek mümkündür.”

Gimblett-Kirshenblatt da konuya bütüncül bir yaklaşımla bakar ve SOKÜM'ün sürekliliğinin sadece ürünlere değil, aynı zamanda insanlara, yaşam alanı ve sosyal dünyaları olarak anlaşılabilir bütün habituslarına ve habitatlarına yönelik bir dikkat gerektirdiğini belirtir. Bu yüzden yapılması gerekenin, yalnız “somut olmayan eserler” (intangible artifacts)'i toplamak değil; yaşayan bir varlık olarak bütün sistemi sürdürmek olduğunu belirtir (Gimblett-Kirshenblatt, 2004:53)

Somut olan ve olmayan kültürel mirasın birlikte korunması gerektiğini makalelerinde açıklamaya çalışan bir başka isim ise Özlem Karakul'dur. Karakul, bu makalelerden birisinde;

“Somut olmayan kültürel miras tartışmaları, insanlığın kültürel mirasını tanımlama sürecinde doğmuş, var olan tanımlardaki eksiklikleri gidermeye yönelik olarak gelişmiştir. Bu anlamda, bu tartışmalar, kültürel miras anlayışı içinde bir ayırım getirme değil, bütünü yeniden anlama ve tanımlama çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, tarihi çevreler özelinde, mimarlığın somut olmayan kültürel mirasla ilişkisini inceleyerek, kültürel miras kavramının bütünlüğünü yeniden tanımlamaya yönelik bir yöntem üretimini amaçlamaktadır.” demektedir. (Karakul, 2007: 151)

Metin Arıkan ise konuya daha çok milliyetçi duygularla yaklaşmakta ve “*Somut olmayan kültürel mirasın korunması da somut kültürel mirasın korunması kadar Türk kültür birliğinin korunması için gerekli ve hayatidir.*” demekte ve somut olmayan kültürel mirasın korunması için gereken en etkili metodun bu unsurların kabiliyetli sanatçılar tarafından zamana uygun olarak tekrar işlenmesi gerektiğini iddia etmektedir. (Arıkan, 2006: 1)

Başlıkla ilgili bir başka karmaşa ise somut olmayan kültürel miras kavramının halk kültürünün yeni adımı gibi düşünüldüğü algısıdır. Her ne kadar somut olmayan kültürel miras kavramının Sözleşmede bulunan alanları, doğumdan ölüme kadar insan yaşamında yer alan ve kısaca her türlü maddi (somut) – manevi (somut olmayan) kültür öğelerini araştıran, derleyen, değerlendiren ve çıkarımlar yapan bir bilim dalı olan Halkbilimi'nin konuları ile paralellik gösterse de (Arıoğlu ve Atasoy, 2015: 109) Ankara Gazi Üniversitesi öğretim elemanı Prof. Dr .Mehmet Öcal Oğuz;

“halk biliminin yeni adının somut olmayan kültürel miras olduğunu düşünmek yanlıştır. Somut olmayan kültürel miras terimi, UNESCO'nun kültürel mirasın korunması ile ilgili çalışmalarından doğmuş ve yaygınlık kazanmıştır. Terimin icadının UNESCO içinde uzun bir

serüveni vardır. somut olmayan kültürel miras olması en uygun başlık olarak literatürdeki yerini almıştır.” (Oğuz, 2013: 5) demektir.

Öcal Oğuz başka bir makalesinde ise,

“bu sözleşmenin tanımladığı ve öğelerini belirlediği somut olmayan kültürel miras, büyük ölçüde halk bilimcilerin öteden beri çalışmakta olduğu ve çoğu zaman “folklor” olarak adlandırdıkları alanda belirmektedir.”

demekte ve şu şekilde devam etmektedir: (Oğuz, 2013: 9-10)

“Böyle bir tespitten sonra şu sorunun sorulması beklenebilir. Öyleyse Sözleşmede neden folklor terimine yer verilmedi? Bu noktada iki konuyu birlikte ele almak gerekiyor. Öncelikle yukarda da belirtildiği üzere folklor teriminin kullanımı veya kapsamı üzerinde bütün kültürlerde ve dil çevrelerinde ortak bir anlayış bulunmadığı hatırd tutulmalıdır. İkinci olarak ise, Sözleşme’nin tanım ve kapsam kısımlarına bakıldığında, somut olmayan kültürel miras teriminin bilinen tanımları çerçevesinde folklor nazaran daha fazla miras unsurunu tanımladığı ve kapsadığı düşüncesinin Sözleşme metnini oluşturan uzmanlar ve bu metni kabul eden devletlerarasında kabul gördüğü anlaşılmaktadır.”

Açıklamadan da anlaşıldığı üzere Sözleşme’de “folklor” kavramının geçmemesinin temel olarak iki nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden birincisi, folklor kelimesinin her ülkede farklı bir anlama geldiği, ikincisi ise somut olmayan kültürel miras kavramının folklor nazaran daha fazla miras unsurunu tanımlıyor ve kapsıyor olduğudur.

Arıkan, makalesinde, somut olmayan kültürel mirasın büyük bir kısmının folklor ürünleri olduğu tezini destekler ve *“bunların işlevini yitirmesi, bir başka ifadeyle artık icra edilmeyişleri, yaratıldıkları sosyo-ekonomik ortamın zamana bağlı olarak değişikliğe uğramasıyla ilgilidir.”* der. (Arıkan, 2006: 1)

Ekici de Oğuz, Arıkan ile Arıoğlu ve Atasoy gibi düşünmekte ve somut olmayan kültürel miras kavramının halk bilgisinin konularının tamamını kapsadığını iddia etmektedir. Ekici, sözlü, görsel, uygulamaya yönelik, işitsel (müziksel) bütün halk bilgisi yaratmalarının somut olmayan kavramının içinde yer aldığını söylemektedir. (Ekici, 2004: 6) Ekici, bir başka kaynakta ise, son zamanlarda ulusal sivil toplum kuruluşları (STK) yanında uluslararası bir özellik taşıyan UNESCO Milli Komisyonları

içinde de halk bilimi çalışmalarının ciddi bir yer kazanmış olduğunu, bunun en önemli göstergesinin ise UNESCO'nun uluslararası birimleri içinde “Somut Olmayan Kültürel Miras” adı altında yeni bir birim veya komite kurulması ve bu birimin yapmış olduğu “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” içine halk biliminin araştırma konularının temel oluşturması olduğunu söylemiştir. Ekici'ye göre, halk bilgisi yaratmalarının araştırılması ve incelenmesi ve de korunması uluslararası alandaki bir sorun halinde ele alınmaktadır. (Ekici, 2011: 18)

Sözleşmenin ana amacı, sadece somut olmayan kültürel miras alanlarını araştırma, derleme, arşivleme değil, bu mirasın yaşatılarak korunmasına (eğitim, katılım ve gelecek kuşaklara aktarım gibi yollarla) katkı sağlamaktır. Zira SOKÜM değerleri; kütüphanelerde, arşivlerde veya müzelerde korunup yaşatılamazlar, ancak insanların zihinleri ve eylemlerinde can bulurlar. (Proschan, 2008: 21)

Somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak korunmasına örnek olarak Ege Üniversitesi tarafından 2005-2013 yılları arasında yürütülen dört proje gösterilebilir. Bu projelerin adları ve yılları aşağıdaki gibidir: (Ekici ve Fedakar, 2013: 50-60)

- 1- İzmir'de Yaşayan Âşıklar (Halk Şairleri) ve Âşıklık Geleneği Projesi (2005-2008)
- 2- Somut Olmayan Kültürel Miras: Balıkesir-Dursunbey Barana Geleneği Projesi (2009-2011)
- 3- Somut Olmayan Kültürel Miras: Karagöz Öğreniyorum (2009-2011)
- 4- Kent ve Seyyah: Evliya Çelebi'nin Gözüyle İzmir ve Çevresi Projesi (2010-2013)

Somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak korunmasına yönelik diğer bir örnek ise eğitimde halk kültürü dersinin okutulması olarak gösterilebilir. Somut Olmayan Kültürel Mirasın (SOKÜM) Korunması Sözleşmesi'nin eğitime yönelik öngörülere bağlamında, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı İlköğretim okullarının 6. 7. 8. sınıflarında “halk kültürü” adlı, 1 saatlik seçmeli ders, 2006–2007 Eğitim-Öğretim yılından itibaren aşamalı olarak uygulamaya konulmuştur. Bu gelişme somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik örgün eğitim alanında gerçekleştirilen ilk ve olumlu bir adım olmuştur. (Kutlu, 2009: 13-18)

Oğuz bir konferansında, eğitimin Sözleşme açısından önemini şu sözlerle ifade etmiştir:(Oğuz, 2008: 44-45)

“Bana göre SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesi’nin en önemli maddeleri eğitime vurgu yapanlardır. Bu maddelerin üzerinde durduğu konular şunlardır: Toplumun genelini özellikle gençleri hedefleyen eğitici, duyarlılığı artırıcı ve bilgilendirici programlar düzenlemek, ilgili topluluklar ve gruplar içinde belirli eğitim ve yetiştirme programları düzenlemek, somut olmayan kültürel mirasın korunması için özellikle yönetim ve bilimsel araştırma gibi alanlarda kapasite güçlendirici etkinlikler düzenlemek, bilginin kuşaktan kuşağa geçişini okul içi ve okul dışı olanaklarla sağlamak. Okul dışı olanaklar, yani medya ile kitle eğitimi ile bu bilginin kuşaktan kuşağa aktarımını sağlamak ve kamuoyunun bu mirasa yönelik tehditler hakkında bilgi sahibi olmasına destek vermek, bu konuda yapılan çalışmalar, sözleşmenin gerektirdiği faaliyetler konusunda halkı bilgilendirmek-bilinçlendirmek, somut olmayan kültürel mirasın anlatımı ve aktarımı için için gerekli olan doğal alanların ve kültürel mekanların korunması için farkındalık oluşturmaktır.” (Oğuz, 2008: 44-45)

Somut olmayan kültürel mirasın araştırılmasında, derlenmesinde, yaşatılmasında, korunmasında, arşivlenmesinde, vb. Bakanlığın yanısıra özellikle UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin çalışmaları büyük önem taşımaktadır.

Somut Olmayan Kültürel Miras Kavramı ilgili kaynakların da katkılarıyla yukarıda enine boyuna tartışılmıştır. Aslında asıl önemli olanın Somut Olmayan Kültürel Miras kavramının başlığından ziyade içeriğinin taşıdığı anlam olduğu açıktır. Konuya bu açıdan bakmak içeriğin daha doğru anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

3. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI SÖZLEŞMESİNİN TARİHSEL SÜRECİ

UNESCO’nun 17.10.2003 tarihindeki otuz ikinci Genel Konferansında kabul edilen ve 20 Nisan 2006 tarihinde yürürlüğe giren *Somut Olmayan Kültürel Mirasın*

Korunması Sözleşmesi, uzun bir arayış ve hazırlık sürecinin sonunda ortaya çıkan ve somut olmayan kültürel mirası korumayı amaçlayan uluslararası bir belgedir. (Oğuz, 2008:5)

Sözleşmenin kabul edildiği 2003 yılına gelene kadar evvelinde olan önemli olayları kronolojik olarak sıralamanın tarihsel süreci daha rahat anlamaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu tarihler ve önemleri aşağıda açıklanmaktadır; (Oğuz, 2008:6)

1972 –UNESCO, *Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi*'ni kabul eder.

UNESCO tarafından kültürel miras alanında kabul edilen ilk sözleşme yukarıda adı geçen sözleşmedir. Bu sözleşmenin amacı; dünyadaki *somut* kültürel mirasın korunmasıdır. Bu konferansta pek çok taraf devlet buna benzer bir sözleşmenin somut olmayan kültürel miras konusunda da yapılması önerisini getirir.

1973 - Bolivya, Yazar Hakları Evrensel Sözleşmesine “folklor”un korunmasına yönelik bir protokol eklenmesini önerir.

1972 Sözleşmesinin hemen ardından Bolivya maddi olmayan mirasla ilgili bir girişimde bulunarak Yazar Hakları Evrensel Sözleşmesine folklorla ilgili bir görüş eklenmesini ister.

1982 - UNESCO, folklorun korunmasına yönelik bir uzmanlar komitesi ve “maddesiz miras bölümü” açmaya karar verir.

Unesco, somut mirasın korunması sözleşmesini kabulünden **on yıl sonra** halk kültürünün korunması için bir uzmanlar komisyonu kurar ve “maddesiz miras” adıyla bir bölüm açılmasına karar verir. Bu toplantıda bir bakıma maddesiz mirasın önemi vurgulanır.

1982- Meksika’da yapılan DünyaKültür Politikaları Konferansında, “kültürelmiras” ve “kültür” terimlerinin yenedentanımlanması istenir ve “somut olmayan kültürelmiras”ın önemi vurgulanır.

1982 yılından sonra yapılan çalışmalarda SOKÜM’le ilgili çalışmaların hız kazandığı ancak hala SOKÜM’ün korunması için bir sözleşmenin kabulü için bu tarihin erken olduğu düşünülebilir.

1989-UNESCO Genel Konferansı,“Popüler ve Geleneksel Kültürün KorunmasıTavsiye Kararı”nı alır.

1989’daki Genel Konferansta SOKÜM Sözleşmesinin alt yapısını oluşturacak bir tavsiye kararı alınır.

1994- UNESCO, Kore Cumhuriyetitarafından biçimlendirilen “Yaşayan İnsanHazineleeri Programı”nı açıklar.

1994 yılına gelindiğinde UNESCO bir ilki gerçekleştirerek, temeli Kore tarafından atılan ve değişik ülkelerde değişik isimlerle anılan, ülkemizde Yaşayan İnsan Hazinesi (YİH) adı verilen programı açıklar.

1997/1998- UNESCO’nun 1997 yılındaki 29. Genel Konferansında alınankarara dayalı olarak Yürütme Kurulu1998 yılındaki 155. toplantısında “İnsanlığınSözlü ve Somut Olmayan MirasıBaşyapıtları İlanı Programı”nı açıklar.

1997/1998 yılında İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları İlanı Programı açıklanır.

1997- Haziran ayında UNESCO,Marakeş kentinde Fas UNESCO MilliKomisyonu’yla birlikte “Popüler KültürelMekânların Korunması Üzerine Uluslararası Uzmanlar Toplantısı” adıyla toplantıdüzenler.

1997 yılından itibaren maddi olmayan kültürle ilgili toplantılar düzenlenmeye başlanır.

1999- UNESCO, ABD'nin başkenti Washington'da Smithsonian Enstitüsü'yle birlikte "Popüler ve Geleneksel Kültürün Korunmasında 1989 Tavsiye Kararının Dünyadaki Gelişimi: Katılım ve Uluslararası İşbirliği" toplantısını düzenler.

1999 yılında, 1989 yılında popüler ve geleneksel kültürün korunmasına yönelik olarak alınan tavsiye kararının dünyadaki etkileri üzerine bir toplantı düzenlenir.

2001- UNESCO, İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları İlanı'na yönelik "Adaylık Dosyası Hazırlama Kılavuzu"nu yayımlar.

2001 yılına gelindiğinde somut kültürel miras adına önemli bir ilan olan İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları için Unesco tarafından adaylık dosyası hazırlama kılavuzu yayınlanır.

2001- "Kültürel mekân veya kültürel anlatım formları"na bağlı 19 başyapıtın ilan edilmesi birinci ilan gerçekleştirilir.

Aynı yıl İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası sayılan 19 başyapıt ilk kez yayınlanır.

2003- UNESCO Genel Konferansı tarafından 17.10.2003 tarihinde düzenlenen otuz ikinci Genel Kurulunda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi' kabul edilir.

Ve nihayet tüm bu gelişmelerden sonra 2003 yılında, diğer bir deyişle somut mirasın korunmasına yönelik 1972 yılında kabul edilen Sözleşmeden tam 31 yıl sonra SOKÜM Sözleşmesi kabul edildi. Sözleşme, ülkemizde TBMM'de 2006 kabulünden sonra yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeyi ülkemiz 45. ülke olarak kabul etmiştir.

Sözleşmenin ülkemizdeki icracı kurumu, görev ve sorumlulukları itibariyle T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü olarak tayin edilmiştir.

4. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI SÖZLEŞMESİNİN İÇERİĞİYLE İLGİLİ BİLGİ

UNESCO'nun 29 Eylül-17 Ekim 2003 tarihleri arasında toplanan 32. Genel Konferansında, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, önce 09-14 Ekim 2003 tarihlerinde çalışmalarını yürüten Kültür Komisyonu'nda sonra da 15 Ekim 2003 tarihinde toplanan Genel Kurulda onaylanarak yürürlüğe girmiştir. (Oğuz, 2003: 247)

Sözleşme, 9 bölüm ve 40 maddeden oluşmaktadır. Aşağıda bölüm ve maddelerle ilgilere bilgilere yer verilmiştir.

I. Bölüm, “Genel Hükümler”i içermektedir. Bu bölüm üç maddeden oluşmaktadır. Sözleşmenin amaçları, tanımlar, alanlar ve koruma kavramı bu bölümde yer almaktadır.

4-10. maddeleri içine alan II. Bölüm “Sözleşmenin Organları” hakkında bilgiler vermektedir. Taraf Devletler Genel Kurulu, Hükümetlerarası Komite, Komitenin Görevleri, Komitenin Çalışma Yöntemleri, Danışsal Örgütlerin Akreditasyonu ve Sekreteryaya ile ilgili bilgiler bu bölümde yer almaktadır.

III. Bölüm “Ulusal Düzeyde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması” ile ilgilidir ve bölümde 11-15. maddeler yer almaktadır. SOKÜM'ün korunmasında Taraf Devletlerin Rolü, Envanterler, Diğer Koruma Önlemleri, Eğitim, Duyarlılığın ve Kapasitenin Güçlendirilmesi ve Topluluk, Grup ve Kişilerin Katılımı her bir maddede anlatılmaktadır.

Bir diğer bölüm olan IV. Bölümde ise “Uluslararası Düzeyde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması” başlığı ile ilgili maddeler yer almaktadır. 16-18. maddeler bu bölümde yer alır. 16. madde İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi ile ilgili bilgileri, 17. madde Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi hakkında bilgileri ve 19. madde ise Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Programları, Projeleri ve Etkinlikleri ile ilgili bilgileri vermektedir.

19-24. maddeler Sözleşmede V. Bölüm olan “Uluslar Arası İşbirliği ve Yardım”ı açıklar.

VI. Bölüm, “Somut Olmayan Kültürel Miras Fonu”na ayrılmıştır. Bölümde konu ile ilgili olarak 25-28 arası olmak üzere dört madde yer almaktadır.

VII. bölümde “Tarafların Raporları” ve “Komitenin Raporları”nı içeren 29. ve 30. maddeler bulunmaktadır.

Bir diğer bölüm olan VIII. Bölümde 31. maddeyi içeren “Geçici Hükümler” bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde, İnsanlığın Somut Olmayan ve Sözel Mirasının Başyapıtları İlanı ile ilişkisi anlatılmaktadır.

IX. ve son bölüm ise Onay, Kabul ve Uygun Görme, Katılma, Yürürlük, Fesih, Değişiklikler gibi maddelerin yer aldığı “Son Hükümler”i içerir. 32-40. maddeler bu bölümün içinde yer alır. Sözleşme, “Sözleşmenin Tescili” başlıklı 40. madde ile sona erer.

Sözleşmeyi bu hükümler çerçevesinde kabul eden Ülkemizde olduğu gibi diğer tarafların da Sözleşmenin hükümlerine bağlı kaldığı düşünülmektedir. Uygulamalarda Sözleşme metni esas olmak üzere Somut Olmayan Kültürel Miras ile ilgili iş ve işlemler UNESCO tarafından yayınlanan “*kılavuzlarla*” yürütülmektedir.

5. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN TANIMI

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin 2. maddesinde Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM); *“toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar”* biçiminde tanımlanmaktadır.(Atasoy, 2013: 538-539)

Tez için yapılan yerli kaynak taramasında görülmüştür ki, hemen hemen her basılı kaynaktan –özellikle akademik çalışmalarda- somut olmayan kültürel miras sadece Sözleşmedeki hali ile tanımlanmıştır. Kavram ile ilgili kaynaklarda kavram hakkında çeşitli yorumlamalar yapılmış olsa da şu ana kadar yapılan farklı tanım (yorum) Öcal Oğuz'dan gelmiştir. Oğuz, Somut Olmayan Kültürel Mirası, Sözleşme'deki tanımından farklı olarak *“bir toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdiği somut olmayan kültürel miraslarını korumasına ve gelecek kuşaklara aktarmasına katkı sağlayacak yol, yöntem ve imkânlar”* olarak açıklamıştır.(Oğuz, 2009: 8)

6. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ALANLARI

Sözleşmenin yine 2. maddesinin (b) fıkrasında Somut Olmayan Kültürel Mirasın alanları şu şekilde sıralanmıştır; (Atasoy, 2013: 539)

a) “Sözlü gelenekler ve anlatımlar,”

Bu maddeye örnek olarak, Mitler, efsaneler, masallar, destanlar, hikâyeler, ağıtlar, ninniler, türküler, bilmeler, tekerlemeler verilebilir.

b) “Gösteri sanatları,”

Âşık icraları, atışmalar, Karagöz, Meddah, orta oyunu, köy seyirlik oyunları ve halk oyunları icraları bu maddeye örnektir.

c) “Toplumsal olaylar(uygulamalar, ritüeller ve şölenler),”

Maddeye örnek olarak, Doğum, sünnet, evlenme, askere uğurlama, ölüm gibi geçiş dönemi gelenek ve görenekleri, toy, şölen, bayram, yıldönümü gibi her türlü geleneksel toplanma biçimleri ve bunlara dayalı geleneksel uygulamalar, inançlar gösterilebilir.

d) “Doğa ve evrenle ilgili olaylar,”

Doğa ve evrenle ilgili uygulamalar, halkın geleneksel kültürel yapı içinde oluşturduğu halk hekimliği, halk bayatlığı, halk meteorolojisini kapsar.

e) “El sanatları.”

Bu gelenek ise, usta-çırak ilişkisi içerisinde öğrenilen ve seri üretime dayanmayan bakırcılık, kalaycılık, demircilik, semercilik, yorgancılık, sepetçilik gibi el sanatlarını içerir.

7. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASININ AMAÇLARI

Oğuz ve diğerlerine göre, Sözleşmenin temel amacı; teknolojik gelişmeler, göçler, popüler kültür, medya ve küreselleşme gibi dış nedenlerle yok olan sözlü kültürlerle ait SOKÜM’ü korumak ve yaşamalarına katkı sağlamaktır. (Oğuz vd., 2012: 51)

Son dönemlerde pek çok yer ve kaynakta bahsi sıklıkla geçen “kaybolmaya yüz tutmuş” ifadesinin kullanılmasının özellikle somut olmayan mirasın korunması konusunda daha anlamlı olduğu düşünülmektedir. Gerçekten de maddi olmayan kültürel değerlerimiz çağın getirdiği teknoloji, göç, yaşam biçimlerinin değişmesi, vb. gibi nedenlerle maalesef özüne uygun şekilde korunamamaktadır. Belki de bu nedenle maddi olmayan kültür için SOKÜM Sözleşmesi daha büyük bir anlam ifade etmektedir.

Her ne kadar Sözleşme’nin birinci maddesi SOKÜM’ün amaçlarını;

- a) Somut olmayan kültürel mirası korumak,
- b) İlgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek,
- c) Somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak,
- d) Uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak (Çiçekoğlu, 2014: 5)

olarak dört başlık altında toplamış olsa da önemli olan amaçları maddeler halinde sıralamak değil, maddelerin özünü anlayıp gerekli işleri bir an önce uygulamaya koymaktır.

8. KORUMA KAVRAMI

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde koruma kavramına ayrı bir önem verilmiş ve özel bir değer atfedilmiştir. İster somut isterse somut olmayan miras olsun esas olan bu mirasları özüne uygun olarak korumak ve yeni nesle aktarmaktır. Bu miras temel olarak eğitim (okul öncesi, okul içi ya da okul dışı eğitim) aracılığıyla nesilden nesile aktarılabilir.

9. ENVANTERLER

Sözleşmede, envanterlerden “Ulusal” ve “Uluslararası” düzeyde olmak üzere iki şekilde bahsedilmektedir. Sözleşmenin üçüncü ve dördüncü bölümleri bu envanterleri düzenler.

9.1. Ulusal Envanter

Sözleşmenin 11-15. maddeleri Ulusal boyutta Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ile ilgilidir.

Sözleşmeye göre, *“Her taraf devlet, kendi toprağı üzerinde bulunan somut olmayan kültürel mirasın korunmasını güvence altına almak için gerekli önlemleri alacak, belirtilen koruma önlemleri arasından, kendi toprağı üzerinde bulunan somut olmayan kültürel mirasın çeşitli öğelerini grupların, toplulukların ve ilgili Hükümet dışı kuruluşların katılımıyla, belirleyecek ve tanımlayacaktır.”* (Madde 11) (<http://www.kulturturizm.gov.tr>)

“Ayrıca yine her taraf devlet, korumak için tespit amacıyla kendi toprağı üzerindeki somut olmayan kültürel mirasın bir veya daha fazla envanterini, kendi durumuna uygun olacak biçimde hazırlar. Bu envanterler düzenli olarak güncelleştirilir. Taraf Devletler, 29. madde gereğince devresel raporunu Komite'ye sunduğunda, bu envanterlerle ilgili bilgileri de verir.”(Madde 12)(<http://www.kulturturizm.gov.tr>)

Ulusal envanterler ile ilgili diğer koruma önlemleri, eğitim, duyarlılık ve kapasitenin güçlendirilmesi ve topluluk, grup ve kişilerin katılımı maddeler halinde sözleşmede yer almaktadır.

9.2. Uluslar Arası Envanter

Sözleşmede Uluslar Arası Düzeyde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ile bilgiler 16-18. maddelerde açıklanmaktadır. Bu maddelerde üç listeden bahsedilmektedir. 16. madde, İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi hakkında bilgileri içermektedir. 17. madde, Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi ile ilgili bilgilere yer verir. 18. maddede ise Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Programları, Projeleri ve Etkinlikleri belirtilmektedir. (<http://www.kulturturizm.gov.tr>)

Sözleşmeye göre, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Taraf Devletler tarafından Ulusal ve Uluslar arası olmak üzere iki boyutta uygulanmaktadır. Envanterlerin ülkemizdeki uygulanışları ilerleyen bölümlerde detaylı olarak anlatılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İCRACI KURUM T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞININ SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINA İLİŞKİN YÜRÜTTÜĞÜ İŞ VE İŞLEMLER

Tezin birinci bölümünde icracı kurum olan Kültür ve Turizm Bakanlığı ile ilgili bilgiler, ikinci bölümde ise Somut Olmayan Kültürel Miras ile ilgili bilgiler detaylı olarak verilmiştir. Bu bölümde, Kültür ve Turizm Bakanlığının Somut Olmayan Kültürel Miras'a ilişkin yürüttüğü iş ve işlemler hakkında detaylı bilgiler verilmektedir.

1. ENVANTERLER

Tezimizin birinci bölümünde, Sözleşme kapsamında taraf devletlerin hazırlaması gereken envanterlerden bahsedilmişti. Envanterlerin ülkemizdeki durumu ile ilgili bilgiler bu başlık altında açıklanacaktır.

1.1. ULUSAL ENVANTER

Sözleşmenin 11.Maddesinde sözleşmeye taraf her bir devletin kendi toprakları üzerindeki mirası korumak amacıyla güvence altına alması gerektiği belirtilir. Ayrıca devletler, bu unsurları envanter olarak hazırlar ve bu envanterleri düzenli olarak günceller. Ancak adı geçen sözleşmede ülkelere envanter hazırlama sorumluluğu getirilmiş olsa da bu ülkelere envanterlerin nasıl hazırlanması gerektiğiyle ilgili bir standart getirilmemiştir.

Ülkemizde ulusal envanterin temelini il envanterleri oluşturmaktadır. Bu nedenle, illerde envanter çalışmaları, İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin koordinasyonunda yürütülmektedir.

Envanterle ilgili işlem basamakları şunlardır: (<http://www.arem.kultur.gov.tr>)

1. “İllerde öncelikle ilgili kurum/kuruluş, araştırma merkezi/enstitü, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile uzmanlar ve gerekli durumlarda somut olmayan kültürel miras taşıyıcılarının katılımı ile İl Tespit Kurulları oluşturulur.”

2. “Bu Kurullar kendi illerindeki somut olmayan kültürel miras unsurları ile yaşayan insan hazinesi aday önerilerini, gerekli tespit formlarını doldurmuş halde periyodik olarak yılda iki kez Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne gönderir.”

3. “Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, illerden gelen verileri kendi bünyesinde ilgili kurum/kuruluş, araştırma merkezi/enstitü, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile uzmanlar ve gerekli durumlarda somut olmayan kültürel miras taşıyıcılarının katılımı ile oluşturduğu Uzmanlar Komisyonunda değerlendirerek, envantere alınacak unsurları belirler ve Makam Onayına sunar.”

4. “Envantere alınması kararlaştırılan unsurlar, envanter sistemine kaydedilir ve Genel Müdürlüğün web sitesinden kamuoyuyla paylaşılır.”

Yukarıdaki açıklamalara istinaden, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne iki envanter hazırlanmakta ve bu envanterler gerek duyulduğunda güncellenmektedir. Bu envanterler; (Kültür ve Turizm Bakanlığı –El Kitapçığı-, 2011:6)

- 1- Yaşayan İnsan Hazinesi (YİH) Envanteri,
- 2- Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Envanteri’dir.

Aşağıda bu envanterle ilgili bilgiler verilmektedir.

- 1- Yaşayan İnsan Hazinesi (YİH) Envanteri

Oğuz, *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* kitabında, UNESCO’nun, Yaşayan İnsan Hazinesi sistemini 1994 yılında Kore Cumhuriyeti tarafından formüle edilen bir öneriyle ilan ettiğini belirtmiştir. (Oğuz, 2009: 16) UNESCO, bu sistem aracılığı ile Somut Olmayan Kültürel Mirası üreten *insana* dikkat çekmek istemektedir. Bu sisteme göre, Somut Olmayan Kültürel Mirası üreten ve gelecek kuşaklara aktarmakta olan usta kişiler insan hazinesi olarak adlandırılmakta ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine zarar vermeden kültürün korunmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına yapacakları katkıya vurgu yapılmaktadır. (Oğuz, 2009:33)

Oğuz'un verdiği bilgiye göre; (Oğuz, 2009:34)

“Türkçe’de Yaşayan İnsan Hazinesi (YİH) olarak ifade edebileceğimiz bu sistem, Somut Olmayan Kültürel Mirası sürdüren usta insanların tanınması, sanatlarını iyi ortamlarda sürdürmelerinin sağlanması, ödüllendirilmesi, çırak yetiştirmeye özendirilmesi, örgün ve yaygın eğitim süreçlerine dâhil edilerek kitlelerle buluşmalarına öncülük edilmesi gibi birçok amacı içermektedir. UNESCO bu sistemi, Giriş, Yaşayan İnsan Hazine Sistemlerinin Kurulması İçin Esaslar, Sürdürülebilir Bir Koruma İçin Tedbirler ve Yaşayan İnsan Hazine Ulusal Sistemleri İçin Destek başlıklarını taşıyan dört bölümden ve bunlara bağlı 13 alt başlıktan oluşan “*Yaşayan İnsan Hazine Ulusal Sistemlerini Kurma Yönergesi*” ile yürütmektedir.

Yaşayan İnsan Hazine; somut olmayan kültürel mirasın belli unsurlarını yeniden yaratmak ve yorumlamak açısından gerekli bilgi ve beceriye yüksek düzeyde sahip kişileri kapsamaktadır.(Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013:129)

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesine göre Halkbilimi kadrolarında Yaşayan İnsan Hazine / Geleneğin Ustaları;

- Âşıklar / Ozanlar
- Mahalli Sanatçılar
- Halk Oyunları Ustaları
- Geleneksel El Sanatları Ustaları
- Halk Hekimleri
- Ortak Belleğe Ait Değerli Bilgilerin Ender Bulunur Taşıyıcıları
- Bu Kategorilere Girmeyen Diğer Usta / Taşıyıcı / Sanatçı Kişiler'dir. (Oğuz, 2009: 133)

Yaşayan İnsan Hazinesi Envanteriyle ilgili çalışmalar ilgili Genel Müdürlükçe oluşturulan “Uzmanlar Komisyonu”nu tarafından yürütülmektedir. (Erkal, 2010a: 79) Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünce gerçekleştirilen alan araştırmaları sonucunda, somut olmayan mirasın korunması için önemli olan kişiler tespit edilerek Uzmanlar Komisyonuna “Yaşayan İnsan Hazinesi” olarak önerilmektedir.

Bir gelenek taşıyıcısının Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından YİH olabilmesi için bir takım gereklilikleri yerine getirmesi gerekmektedir: (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013:129)

- Ustalığını 10 yıldır icra ediyor olması,
- Sanatını usta-çırak ilişkisi ile öğrenmiş olması,
- Bilgi ve becerisini uygulamadaki üstünlüğü,
- Konusunda ender bulunan bilgiye sahip olması,
- Kişi veya grubun yaptığı işe kendini adanmışlığı,
- Kişi veya grubun bilgi ve becerilerini geliştirme yeteneği (sanatının toplumla buluşmasını sağlayacak yenilikler içermesi),
- Kişi veya grubun bilgi ve becerilerini çırağa aktarma becerisi (bir çırak yetiştirmiş olması).

Uzmanlar Komisyonu, yılda en az iki kere toplanır ve önerilen adayları değerlendirir. Gerekli şartları taşıyan adayların YİH olması yönünde karar alınır.

Bu bağlamda, ilgili Genel Müdürlükçe 2008, 2009 ve 2010 yıllarında 3 kez Yaşayan İnsan Hazinesi tespit edilmiş ve bu kişiler düzenlenen törenle kamuoyuna tanıtılmıştır. Bakanlık Makamının uygun görmesi halinde sponsorlar desteğiyle ödüller YİH'lere verilerek, Yaşayan İnsan Hazinesi kamuoyuna ilan edilmektedir. Ödül Törenlerinde Yaşayan İnsan Hazinesimizin her birine Para Ödülü ile Teşekkür Belgesi ve YİH Ödülü verilmektedir. Ayrıca ilan edilen Yaşayan İnsan Hazinesinin Bakanlığın yurt içi ve yurt dışı etkinliklerinde görev almaları sağlanmaktadır.

Şu ana kadar 2008 yılında 7 kişi, 2009 yılında 9 kişi, 2010 yılında 4 kişi ve son olarak 2015 yılında da 10 kişi ve topluluk YİH olarak ilan edilmiştir. (YİH olarak ilan edilen kişi ve alanlarına T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünün resmi web sayfası olan www.aregem.kulturturizm.gov.tr üzerinden ulaşılabilir.)

Sonuç olarak, Sözleşme bağlamında YİH denildiği zaman ilk akla gelmesi gereken bir kültürel mirası üstün nitelikleriyle koruyan, sürdüren, genç ve gelecek kuşaklara aktaran, bu özellikleriyle çevrelerinde seçkinleşmiş kişilere verilen teşvik edici ve destekleyici bir unvan olduğudur.

2- Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Envanteri

Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, somut olmayan miras envanterini Bakanlığın seksen bir ildeki il müdürlükleri, konuyla ilgilenen kamu ve STK temsilcileri ve miras taşıyıcılarının katılımıyla oluşturduğu “Tespit Kurulları” üzerinden oluşturmaktadır. Ülkemizde envanterleme çalışmalarının ilk basamağını İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin çalışmaları oluşturmaktadır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı –El Kitapçığı-, 2011:17)

Somut Olmayan Kültürel Mirasın belirlenen alanlarında Türkiye Ulusal Envanterinin oluşturulmasında şu temel ölçütler dikkate alınır: (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013:124, Atasoy, 2015:125)

Unsurun,

- İnsan yaratıcılığının bir kanıtı olarak değeri,
- Kültürel ve toplumsal gelenekler içerisindeki köklülüğü,
- Belirtilen topluluk ya da grubu temsil niteliği,
- Kaybolma riski.

Ulusal Envantere kaydedilecek aday unsurlar İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinden gelen verilerden elde edilmektedir.

1.2.ULUSLARARASIENVANTER

Sözleşmenin dördüncü bölümü Uluslar Arası Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ile ilgili bilgileri kapsar. Bölümün 16. Maddesinde İnsanlığın Somut Olmayan kültürel Mirasının Temsili Listesi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. (<http://www.kulturturizm.gov.tr>)

Sözleşme yürürlüğe girmeden önce UNESCO tarafından bir programla “*İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Başyapıtları*” olarak 2003 yılında ilan edilen *Meddahlık* ile 2005 yılında ilan edilen *Mevlevi Sema Gösterileri*, ülkemiz adına 2008 yılında “*Temsili Liste*”ye unsur olarak dâhil edilmiştir.

2015 yılı itibariyle “*İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi*”nde kayıtlı olan unsurlar 12 adettir. Bu unsurlar;

- 1- Meddahlık (2003) (2008 yılında Temsili Listeye alınmıştır.)
- 2- Mevlevi Sema Gösterileri (2005) (2008 yılında Temsili Listeye alınmıştır.)
- 3- Nevruz (Ortak dosya) (2009)
- 4- Karagöz (2009)
- 5- ÂşıklıkGeleneği (2009)
- 6- Alevi-Bektaşî Törenleri (2010)
- 7- Kırkpınar Yağlı Güreşleri (2010)
- 8- Geleneksel Sohbet Toplantıları (2010)
- 9- Tören Keşkeği (2011)
- 10- Mesir Macunu (2012)
- 11- Türk Kahvesi Geleneği (2013)
- 12- Ebru Yapma Sanatı (2014)

Bu unsurlarla ilgili bilgiler aşağıda verilmektedir:

1- MEDDAHLIK

Meddahlık geleneği anlatım ve gösterim sanatının aynı anda içinde bulundurduğu bir özellik gösterir. Geleneksel Türk tiyatrosunun en önemli türlerinden birisidir. Tek kişilik bir tiyatro özelliği gösteren meddahlık sunumu, pek çok kişiyi aynı anda canlandıran tek kişilik bir sanatçı meddahın farklı bir gösterimi ve anlatımından meydana gelmektedir.

Meddahlık anlatımı ve gösteriminde geçmişten gelen hikaye anlatımı ve taklit özellikleri önemlidir. Meddah sanatçısı icrasını, değneği (baston), mendili (makrame) ve kürsüsü (sandalye) gibi aksesuarları ile özgün bir biçimde gerçekleştirir. Kaynağını İslamiyet'ten alan bu geleneğin geçmişini, Hz. Muhammed zamanında bulunan ve kelime kökenini sözlükte öven, metheden anlamından türeyen meddahlara kadar gtrmekteyiz. Meddahlık geleneği başlangıcı ve sonrasında hem Arap hem de İnan kültür geleneğinde yer almıştır. Osmanlı zamanında Arap ve İnan geleneğinden farklı olarak Türk kültürü ve geleneğinde kendine özgün yapısını oluşturmuştur.

Meddah tek kişilik anlatım ve gösteriminde bir hikayeyi dinleyici karşısında canlı performansı ile taklit ve canlandırmalarını yaparak, mizahlı bir anlatım dili de kullanarak çeşitli olay ve karakterleri kendine özgün bir anlatım ve gösterim ile sunmuş olur. Meddah hikayesini anlatmaya elindeki değneğini yere  defa vurarak ‘‘Hak dostum, hak...’’ sözleriyle ve bir tekerlemeyle başlar ve icrasını, sunumunu ‘‘Her ne kadar srlisan ettikse affola...’’ diyerek tamamlar. Meddah hikayelerinde konular toplumun çeşitli alanlarındaki toplumsal olay ve konularından almaktadır. Meddahlar, içinde yaşadıkları dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik şartları ortaya koyan ve halka aktaran bir görevi de gerçekleştirirler.

Geçmişte büyük ve güçlü temsilcilerini ve icracılarını yetiştiren bu geleneğin günümüzde de icracıları bulunmaktadır. Meddahlık geleneği hem tiyatro yönü hem hikaye anlatma yönüyle tiyatro ve edebiyat geleneği birikimlerini kendinde toplayan birleştiren bir tür olarak da değerlendirilmektedir.

2003 yılında UNESCO tarafından, İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Başyapıtları arasına dahil edilen Meddahlık Geleneği, ülkemizdeki çalışmaların tamamlanması ile 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne alınmıştır. Böylece o zamandan günümüze Kültür ve Turizm Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşları tarafından bu alanda çalışmaların gerçekleştirildiğini de görmekteyiz.

2- MEVLEVİ SEMA GÖSTERİLERİ

Mevlevilik, tasavvuf kültürü ve edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Mevlâna Celaleddin Rumî Mevlevilik geleneğinin kurucusu olarak hem ülkemizde hem de dünyada şöhrete kavuşan büyük bir şahsiyettir. Sema gösterileri zamanında belli bir kurala bağlı kalmadan icra edilirken Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi zamanından itibaren sistemli bir hale getirilmiş ve günümüze kadar gelmiştir.

Sema töreni, naat, ney taksimi, peşrev, Devr-i Veleddî ve dört selâm olarak adlandırılan bölümlerden oluşur. Törene, Hz. Muhammed'i öven naat-ı şerifin okunmasıyla başlanır sonrasında ise Naat-ı şerif okunur ve taksimine geçilir. Mevlevilik geleneği ve bu gelenek içerisinde farklı bir yeri olan sema gösterileri 13. yüzyılda ortaya çıkarak zaman ve yüzyıllar içerisinde gelişip şekillenerek Türk tarihinin ve kültürünün önemli bir parçası haline gelmiştir. Mevlevî Semâ Törenleri'nin kendine özgün yapısı özelliklerini kaybetmemesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yanı sıra pek çok sivil toplum kuruluşlarının yer aldığı koruma eylem planı oluşturulmuştur.

UNESCO, Mevlevilik ve Sema Törenlerini Yıldönümü,“Kutlamaları Listesi” kapsamında, 2007 yılının Mevlâna’nın doğumunun 800’üncü yılı sebebiyle “Mevlâna Celaleddin Rumî’nin 800. Doğum Yıldönümü” olarak ilân etmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından koruma kapsamında 2008 yılında Mevlevîlik-Semâ Törenleri Hakkında Genelge yayımlanmıştır. 2010 yılında İstanbul Avrupa Kültür Başkenti programları kapsamında Galata ve Yenikapı Mevlevîhaneleri restore edilmiştir. UNESCO İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Başyapıtları Programı çalışmaları kapsamında ise 2005 yılında Başyapıt olarak ilan edilen Mevlevî Semâ Töreni, 2008 Yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi’ne kaydedilmiştir.

3- ÂŞIKLIK GELENEĞİ

Aşıklık geleneği ve sanatı SOKÜM Sözleşmesi’nde yer alan beş temel alan başlığı altında değerlendirilmektedir. Aşıklık geleneği İslamiyet öncesi sözlü törenlerde yer alan kam ve baksılar başta olmak üzere günümüzdeki aşık ve ozanlara kadar pek çok temsilcisini yetiştirmiştir.

Aşıklar, yaşadığı dönemin yaşayış ve hayata bakış tarzını, hüznünü sevincini, kahramanlıkları, etik ve estetik değerlerini yansıtarak geniş halk kitlelerine aktarmıştır. Âşıklar, hem manzum hem de manzum-mensur eserlerle edebiyat geleneğimizde kendine özgün yapısını ortaya koymuşlardır. Aşık tarzı adı verilen kendilerine has bir üslup oluşturmuşlardır.

Âşıklık geleneği içerisinde; Karacaoğlan, Köroğlu, Kazak Abdal, Pir Sultan Abdal, Ercişli Emrah, Gevheri, Âşık Ömer, Kul Himmet, Dadaloğlu, Dertli, Ruhsati, Bayburtlu Zihni, Âşık Şenlik, Âşık Sümmani, Âşık Mahzuni Şerif, Âşık Veysel, Davut Sulari, Âşık Murat Çobanoğlu ve Âşık Yaşar Reyhanî başta olmak üzere pek çok geleneğin temsilcileri bu sanatı geçmişten günümüze taşımayı başarmıştır.

Âşıklık Geleneği, 2009 yılında, UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kaydedilmiştir. Bu geleneğin günümüz en önemli temsilcilerinden olan Aşık Şeref Taşlıova ise 2010 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “Yaşayan İnsan Hazinesi” olarak ilan edilmiştir.

4- KARAGÖZ

Karagöz veya gölge oyunu Türk temaşa edebiyatı ve geleneksel tiyatromuzun en önde gelen türüdür.Oyun, deve veya manda derisinden yapılan ve tasvirlerin insan, hayvan veya eşya şekillerinde çubuklara takılıp arkadan yansıtılan ışıkla beyaz perde üzerinde hareket ettirilmesi ve gösterilmesi ile icra edilir.

Şeyh Küşteri bu sanatın piri olarak kabul edilir. Karagöz ve Hacivat arasında geçen karşılıklı komik diyalog (muhavere) ve atışmalara dayanır. Mizah (gülmece) özelliği, kelime oyunları, sosyal konular ve tipler danslar ve hareketler oyunun özellikleri arasındadır. Karagöz oyunlarında; Karagöz ve Hacivat dışında Zenne, Bekçi, Çelebi Tiryaki, Beberuhi, Laz, Kürt, Arnavut, Frenk/Rum, Ermeni, Yahudi,Kayserili, Kastamonulu, Rumelili Arap, Matiz, Satıcı Külhanbeyi ve Çengi gibi farklı karakterler bulunmaktadır.

Karagöz geleneği, 2009 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir.

5- NEVRUZ

Geleneksel mevsimlik ve senelik kutlamalar, bayramlar ve şenlikler hem bizim kültürümüzde hem de dünyanın başka kültürlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Nevruz kelimesi Farsça nev ve ruz kelimelerinden gelmektedir. Ülkemizde Nevruz-i Sultan, Mart Dokuzu, Gün Dönümü, Yılsırtı, Sultan Nevruz, Navrız, Newroz, Noruz, Yumurta Bayramı gibi çeşitli adlarla anılmakta ve bilinmektedir. Nevruz'un

kutlanmatarihi Miladi takvime göre 21 Mart tarihidir. Nevruz bayramı ve kutlamaları; Anadolu'da ve pek çok kültürde sözlü kültürün, halk anlayışı ve kutlamalarının, toplumsal uygulama ve ritüellerin, doğa ve evrene ait bilgi tecrübe ve deneyimlerin nesilden nesile aktarıldığı ortamlardır.

Nevruz çok uluslu dosya olarak hazırlanmış ve 2009 yılında UNESCO temsili listesinde yerini almıştır.

6- GELENEKSEL SOHBET TOPLANTILARI

SOKÜM Listesi'nde bulunan alanlardan birisi de geleneksel ortamlardır. Geleneksel Sohbet Toplantıları ülkemizde Yaran Sohbeti, Yaren Teşkilatı, Sıra Gecesi, Kürsübaşı Sohbeti, Barana Sohbetleri, Cümbüş, Delikanlı Örgütü, Ferfene, Gençler Heyeti, Sultan Nevruz, Navrız, Newroz, Noruz,, Sıra Gecesi/Herfene, Velime Geceleri gibi adlarla bilinmektedir.

Sohbet toplantılarında delikanlı başı, başkansıra başkanı, kolbaşı, köşe ihtiyarı, büyük yarenbaşı, küçük yarenbaşı, sözcü, yiğitbaşı, büyük başağa, yaran reisi gibi isimler verilen yöneticiler programın idare edilmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

Kültürel mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılmasında son derece önemli bir işleve sahip olan geleneksel sohbet toplantıları, 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne ülkemiz adına kaydettirilmiştir.

7- KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞ FESTİVALİ

Güreş, insanlık tarihinin en eski sporlarından biridir. Aynı zamanda geleneksel bir özellik de göstermektedir. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 14. yüzyılda Rumeli'de doğup günümüze kadar uzanan geçmişiyle dünyanın en eski güreş festivallerinden birisi olarak ülkemiz dışında başka ülkelerde de tanınmaktadır.

Kırkpınar kutlamalarının kendine özgü geleneksel tarafları vardır. Güreşe katılacak olan pehlivanları güreşe çağırma, yarışmaları düzenleme, festivale ilişkin finansal kaynak sağlama, örf ve adetlere uygun olarak güreşlerin yapılmasını sağlama ve ödüller verme gibi görevleri yerine getiren Kırkpınar ağası, cazgır, davul zurna ekibi, pehlivanları yağlamaya yardım eden yağcı ve havlu tutan peşkirci güreşler için önemlidir.

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali ve şenlikler, 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi'nde yerini almıştır.

8- ALEVİ BEKTAŞİ RİTÜELİ SEMAH

Semahlar Alevi ve Bektaşî geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Alevi ve Bektaşîler tarafından ritüelleri ve inançları gereği cemlerde semah icra edilmektedir. Semah'ta hizmet sahipleri olan zakirlerin çaldığı saz eşliğinde söylenen sözler ve müziğin ritmine uyarak yapılan mistik ve estetik hareketler ile Tanrı'ya ulaşma düşüncesi bu gelenekte son derece önemlidir.

Semahlar, ağırlama, yürütme ve yeldirme olmak üzere üç ana kısımdan oluşur. Türkiye genelinde günümüzde canlı bir biçimde yaşayan semah, uygulayıcıları ve taşıyıcıları olan Alevi - Bektaşî toplulukların yaşadıkları coğrafi bölgelere göre samah, semağ, zamah, zemah gibi farklı isimlerle bilinmektedir. Semah; yüzyıllardır ortaya çıkan edebi geleneğinin yer aldığı kaynaklarda ve sözlü ortam icracılarının anlattığı biçimi ile; on iki hizmetin yürütüldüğü cemlerde icra edilen ve topluluk dışındaki kişilerin önünde yapılması hoş karşılanmayan İçeri Semahları/Tarikat Semahları ve on iki hizmet dışında, genç kuşaklara semah kültürünü benimsetmek ve öğretmek amacıyla semah disiplininden ayrılmadan icra edilen Dışarı Semahları/Avare Semahları olmak üzere ikiye ayrılır ve bu şekilde değerlendirilmektedir.

Semaha, Zakirin deyişii ile meydana çıkan semahçılar niyaz ederek dualarla başlarlar. Semah dönenler birbirlerine dokunmadan, daire şeklinde ve karşılıklı durarak semah ederler. Semah dönüldüğü sırada köşede bulunan dede makamına sırt dönülmez, buna dikkat edilir. Semahın değişik bölümlerine evrenin dönüşü, hayatın devam edişii, turnalar gibi daire şeklinde uçmak ve kanat çırpma gibi farklı evrenin yaratılışına ait simgesel anlamlar yüklenmektedir

Semah, Alevi-Bektaşii Ritüeli 2010 yılından beri UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kayıtlıdır. Semah ritüelinin icrasında önemli bir yeri olan Zâkirlik geleneği temsilcilerinden Veli Aykut 2010 yılında Yaşayan İnsan Hazinesi olarak ilan edilmiştir.

9- TÖREN KEŞKEĞİ GELENEĞİ

Geleneksel halk mutfağı ile bu mutfağın çeşitli yiyecek ve içecekleri ulusal kültür açısından önemlidir. Günümüzde pek çok ülke ve topluluk kendine ait olan ve başka kültürlerde olmayan halk mutfağı ve bu mutfağa ait olan unsurların tanıtımında çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Zengin mutfağımızın bir parçası olan keşkek ve etrafında oluşan kutlama ve uygulamalar bu açıdan bakıldığında SOKÜM açısından ayrıca değer kazanmaktadır.

Keşkek, kadın ve erkek gruplarının bir araya gelerek iş paylaşımı ve katılımıyla büyük kazanlarda ve açık ateşlerde, buğday ve etin birlikte pişirilmesiyle yapılan bir tören yemeğidir. Bu yemeğin etrafında gerçekleşen uygulama ve ritüellere de Tören Keşkeği Geleneği adı verilmektedir. Keşkek tören geleneği, toplumsal katılımın en yüksek düzeyde gerçekleştiği ortak duygu ve düşüncelerin paylaşıldığı törensel tarafı öne çıkan toplumsal uygulamamızdır.

Tören Keşkeği Geleneği, Anadolu'da pek çok şehirde çeşitli zaman ve uygulamalar ile karşımıza çıkmaktadır. Adana, Amasya, Çankırı, Çorum, Sinop, Erzincan, Tokat,

Tekirdağ, Aydın, Muş, Muğla, Uşak, Sivas, Kırşehir, İzmir, Uşak, Antalya, Afyonkarahisar, Kastamonu, Yozgat gibi illerde yaygın olarak uygulanmaktadır. Tören keşkeği sünnet ve evlenme düğünleri, Ramazan ve Kurban bayramları, Muharrem ayı, hayırlar, çeşitli kutlamalarda görülür. Özellikle hac ziyareti yemeği, toplu yağmur duaları ve mevlit gibi vesilelerle veya mevsimlik bir kutlama töreni olan Hıdırellez gibi özel günlerde pişirilerek keşkek yemeği topluca yenilir ve dağıtılır.

Tören Keşkeği Geleneği, 2011 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne alınmıştır.

10- MESİR MACUNU FESTİVALİ

Halk hekimliği ve bu bilgi etrafında gelişen tören ve uygulamalardan birisi de mesir macunu şenlikleridir.

Şifalı bir yiyecek olduğu kabul edilen mesir macununun ortaya çıkışı menkıbevi bir hikâyeye dayanır. Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan, Manisa'da nedeni anlaşılamayan bir hastalığa yakalanır ve hastalığa şifasını o zamanın başhekimisi Merkez Efendinin hazırladığı ilaç ve macun ile kavuşur. Bu kırk türlü bitkinin karışımı olan ilaç mesir macunu olarak halk arasında ünlenir ve o zamandan günümüze Manisa'da mesir macunu kutlamaları geleneksel olarak devam eder ve o günden bu güne her yıl aynı dönemde Sultan Cami etrafında toplanan halka, şenlikler yapılarak mesir macunu dağıtılır, kutlamalar yapılır.

Mesir Macunu Festivali 2012 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne kaydedirilmişdir.

11- TÜRK KAHVESİ KÜLTÜRÜ VE GELENEĞİ

Kahve bitkisinin ilk bulunduğu yer Afrika Kıtası'dır ve ilginçtir ki ilk kahve tiryakileri, Ulusoy'un (2011) <http://www.turizm.gov.tr>'den aktardığına göre *keçiler*, Hattox'dan aktardığına göre *koyunlardır*. (Ulusoy, 2011: 161)

Geleneksel hayatımızda ve günlük hayatımızda en önemli içeceklerden birisi de kahvedir. Kahvenin Osmanlı toplumuna gelmesinden günümüze kahve, kahvehane ve sunumu etrafında çeşitli gelenekler ve uygulamalar ortaya çıkmıştır.

Bir içecek türü olarak, Türk kahvesinin, özel hazırlama ve sunma teknikleri vardır. Yüzyıllar öncesine dayanan bu teknikler ve geleneksel uygulamalar günümüzde hala kullanılmaktadır. Türk kahvesi sadece bir içecek değil aynı zamanda, sosyal ve gelenekler içerisinde değerlidir. Bu değer, "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır." atasözü ile unutulmaz bir hale gelmiştir.

Türk kahvesi kültürü ve geleneği UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine 2013 yılında kaydedilmiştir.

12- EBRU: TÜRK KÂĞIT SÜSLEME SANATI

SOKÜM Sözleşmesi'nde yer alanlar içerisinde geleneksel el sanatlarımız da bulunmaktadır. Bu sanatlardan birisi de Ebru sanatıdır. Bu sanat kendine özgü tekniklerle, malzemelerle hazırlanan ve tekneye alınan suyun üzerinde boyalarla oluşturulan desenlerin kâğıda aktarılmasıyla yapılan yüzyıllar ötesine kadar geçmiş olan gelenekli bir sanattır.

Ebru diğer bir söyleyiş biçimi ile Türk Kağıt Süsleme Sanatı, 2014 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kaydedilmiştir. Sonrasında ise bu sanatın günümüz ustalarından Fuat Başar, 2010 yılında Yaşayan İnsan Hazinesi olarak ilan edilmiştir.

Ülkemizde bilinen veya bilinmeyen pek çok kültürel değer önce il envanterlerine, sonra ulusal envantere ve daha sonra da insanlığın somut olmayan miras listesine ülkemiz adına kaydedilmeyi beklemektedir.

Listeye kaydedilen ve kaydedilmeyi bekleyen unsurlarla ilgili detaylı ve güncel bilgilere T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Genel Müdürlüğünün resmi web sayfasından ulaşılabilir.

İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine 2003 yılından 2011 yılına kadar birden fazla, 2011 yılından 2015 yılına kadar da her yıl sadece bir unsurumuz milli değer olarak kaydettirilmiştir. Adı geçen miras listesine kaydedilecek unsurlar için UNESCO tarafından belli bir sınırlama getirilmiş, bu nedenle diğer ülkelere göre fazla sayıda milli unsurumuz kayıtlı olduğundan 2015 yılı için UNESCO'ya herhangi bir unsurumuz dosya olarak sunulmayacak ancak Genel Müdürlükçe 2016 yılında "Geleneksel Çini Ustalığı"nın tek dosya, "İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü"nü ortak dosya ve yeni ülkelerin katılımıyla da "Nevruz"üngözden geçirilerek ortak dosya olarak yeniden sunulması düşünülmektedir. (Bu bilgiler, Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığından Ocak 2016'da alınmıştır.)

2. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS TÜRKİYE ULUSAL ENVANTERİNE KAYIT SÜRECİ

Daha önce de belirtildiği üzere illerde SOKÜM'le ilgili iş ve işlemler Bakanlığın taşra teşkilatı olan İl Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. İl Müdürlükleri ilgili formları doldurarak, Araştırma ve Eğitim genel müdürlüğüne gönderir. Öneriler, Genel Müdürlük bünyesinde oluşturulan komisyon tarafından değerlendirilir ve Makam Onayına sunulur. Onayı alınan unsur Türkiye Ulusal envanterine kaydedilir.

SOKÜM Türkiye Ulusal Envanterine kayıt sürecinin basamakları aşağıdaki gibi özetlenebilir: (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011a:25)

- a- 81 ilde bulunan SOKÜM il tespit kurulları tarafından belirlenen envanter önerilerinin SOKÜM tespit formuyla birlikte ilgili Genel Müdürlüğe gönderilmesi
- b- Formların incelenmesi
- c- Envanter önerilerinin Genel Müdürlük nezdinde oluşturulan uzmanlar komisyonuna sunulması ve komisyon tarafından değerlendirilmesi
- d- Uzmanlar komisyonunca envanter kriterlerini karşıladığı tespit edilen unsurların makam onayına sunulması
- e- Bakanlık makamınca uygun görülen unsurların envantere alınması.

Envanter çalışmaları ülkemizde Sözleşmenin kabulünden iki yıl sonra 2008 yılında başlatılmıştır. İllerden ilk etapta toplam 1.271 unsur gelmiş ve gelmeye de devam etmektedir. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014: 13, Atasoy, 2015:125-126)

3. YAŞAYAN İNSAN HAZİNELERİ (YİH) ENVANTERİNE KAYIT SÜRECİ

Ulusal Envanterde olduğu gibi bu envanterinde oluşturulmasında il müdürlüklerinden destek alınmaktadır.

Yaşayan İnsan Hazinesi (YİH) Envanterine kayıt süreci aşağıdaki gibidir: (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011a:27)

- 1- Merkez ve taşra folklor araştırmacıları veya SOKÜM il tespit kurulları tarafından YİH adaylarının tespit edilmesi ve tespit formlarının hazırlanarak genel müdürlüğümüze gönderilmesi
- 2- Formların incelenmesi
- 3- YİH adaylarının uzmanlar komisyonuna sunulması ve komisyon tarafından değerlendirilmesi
- 4- Uzmanlar komisyonunca YİH kriterlerini karşıladığı tespit edilen adayların makam onayına sunulması
- 5- Bakanlık makamınca uygun görülen kişilerin YİH ilan edilmesi
- 6- Yaşayan insan hazinelerine ödülleri törenle verilmesi

Bakanlık Makamının uygun görmesi halinde sponsorlar desteğiyle ödüller YİH'lere verilerek, Yaşayan İnsan Hazinesi kamuoyuna ilan edilmektedir. Ödül Törenlerinde Yaşayan İnsan Hazinesimizin her birine Para Ödülü ile Teşekkür Belgesi ve YİH Ödülü verilmektedir.

Bakanlık tarafından, ilan edilen Yaşayan İnsan Hazinesinin Bakanlığın yurt içi ve yurt dışı etkinliklerinde görev almaları sağlanmaktadır.

4. UNESCO SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS (SOKÜM) LİSTELERİNE BAŞVURU VE KAYIT SÜRECİ

UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Listesine kaydedilecek unsurun başvuru süreci, unsurun, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından envantere kayıtlı unsurlar arasından seçilmesi ile başlamaktadır. Bakan onayının ardından UNESCO'ya sunulmak üzere unsurla ilgili dosya hazırlama süreci başlar. Dosya, UNESCO'ya sunulur. Önce dosya ile ilgili tavsiye kararı ardından da nihai karar açıklanır ve unsur listeye kaydedilir.

Yukarıda bahsedilen işlem basamaklarını maddeler halinde yazmak gerekirse;

- 1- Envantere kayıtlı unsurlar arasından aday olarak sunulacak dosyanın belirlenmesi,
- 2- Dosyanın Bakan onayına sunulması,
- 3- Dosyanın hazırlanması,
- 4- Dosyanın UNESCO'ya sunulması,
- 5- Dosyanın UNESCO değerlendirme organı tarafından incelenmesi ve dosya ile ilgili tavsiye kararının açıklanması,
- 6- Dosya ile ilgili nihai kararın Somut Olmayan Kültürel Miras hükümetler arası komite toplantısında açıklanması,
- 7- Dosyanın listeye kayıt işleminin gerçekleştirilmesi.

5. UZMANLAR KOMİSYONU

SOKÜM Sözleşmesi, taraf devletlere, Somut Olmayan Kültürel Miraslarının tespiti için içerisinde uzmanların olduğu bir komisyon teşkil edilmesini salık vermiştir. Bu nedenle Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü nezdinde SOKÜM ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesi amacıyla konunun uzmanlarından oluşan bir komisyon teşkil edilmiştir.

Uzmanlar Komisyonu, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürünün başkanlığında her yıl toplanan ve envanterlere ilişkin güncelleme ve önerilerin istişare edildiği bir komisyondur. Uzmanlar Komisyonunun üyeleri, Genel Müdür değişimlerinde Genel Müdürün isteği doğrultusunda ve gerekli görülen hallerde Bakan Onayı ile değiştirilebilir. Komisyon 2015 yılında yeni üyeleri ile Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde toplanmıştır. Uzmanlar Komisyonunun yeni üyeleri arasında, Ankara Üniversitesi DTCF Dekanı Prof. Dr. Abdulkadir GÜRER, Bilkent Üniversitesi Doç. Dr. Mehmet KALPAKLI, Osmangazi Üniversitesi Doç. Dr. Muharrem DAYANÇ, Gazi Üniversitesi Yrd. Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL, Folklor Araştırmacıları Vakfı Başkanı Metin TURAN bulunmaktadır. Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Halkbilim Anabilim Dalı Bölüm Başkanı Prof. Dr. M. Muhtar KUTLU komisyonda iken kendi isteği ile Komisyondaki görevinden ayrılmıştır. 27 Şubat 2015 tarihinde yapılan son toplantıda, envantere alınacak unsurlar görüşülmüş ve “*Yufka ve Lavaş Türü İnce Ekmekler*”, “*Mersiye Geleneği*”, “*Mevlit Geleneği*”, “*Lokum Kültürü*” ile “*Tahta Kaşık Geleneği*” adlı unsurların Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanterine alınmasına karar verilmiştir.

6. İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜKLERİYLE İLİŞKİLER

İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Kültür ve Turizm Bakanlığının taşra teşkilatı olup, 81 ilde de bulunmaktadır. Tez yazarının kendi deyimiyle her biri birer küçük bakanlık olan İl Müdürlükleri idari olarak illerdeki en büyük mülki amirlik olan Valiliğe bağlı olarak çalışmaktadır.

İl Müdürlükleri, Kültür ve Turizm Bakanlığını ilgilendiren her iş veya işlemden olduğu gibi SOKÜM ile ilgili görevlerde de üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

İllerde kurulan İl Tespit Komisyonları, Somut Olmayan Miras veya Yaşayan İnsan Hazinesi Önerilerini Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne iletirler.

SOKÜM ile ilgili görevlerde Bakanlığın iletişim ve işbirliği halinde olduğu diğer kurum ve kuruluşlar, UNESCO Türkiye Milli Komitesi, MEB, Dış İşleri Bakanlığı yanında gerekli hallerde üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıdır.

7. BAKANLIK İNTERNET SAYFASINDA SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nün resmi web sayfasında *Somut Olmayan Kültür Miras'* a ayrı bir başlık açılmıştır.

Bu başlığın altında yer verilen ana başlıklar;

- “SOKÜM Sözleşmesi Hakkında Bilgi”
- “UNESCOSOKÜM Temsili Listesi”
- “SOKÜM Envanter Çalışmaları”
- “SOKÜM Taşıyıcıları”
- “SOKÜM Tanıtım Videosu'dur.

Bu ana başlıklar da konularına göre kendi aralarında alt başlıklara ayrılmaktadır. “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Hakkında*” başlığı altında Sözleşmeyle ilgili kısa bir bilgi verilmiş ve SOKÜM kavramı açıklanmıştır. Bölümde ayrıca SOKÜM'ün alanları, SOKÜM Sözleşmesinin amaçları ve *koruma* kavramı ile ilgili açıklamalara da yer verilmiştir. Sözleşme metni de ayrı bir link olarak bu başlık altında yer almaktadır. Bu bölüm, *Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığı* tarafından düzenlenmektedir.

“UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi” başlığı altında Liste ile ilgili kısa bir bilgi ve listedeki 12 unsur hakkında detaylı ve güncel bilgiler yer almaktadır.

“Somut Olmayan Kültürel Miras Envanter Çalışmaları” başlığı envanterler ilgili bilgilerin yer aldığı başlıktır. Başlık altında envanterlerle ilgili kısa bir bilgi verildikten sonra, envanterle ilgili işlem basamakları sıralanmıştır. Ülkemizin sahip olduğu ulusal iki envanter olan “Yaşayan İnsan Hazinesi (YİH)” ve “Somut Olmayan Kültürel Miras(SOKÜM)” Ulusal Envanterleri ayrı linkler açılarak açıklanmıştır. *Yaşayan İnsan Hazinesi Tespit Formu* ve *Somut Olmayan Kültürel Miras Tespit Formu* da bu başlık altındadır. Bu bölüm,*Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığı* tarafından düzenlenmektedir.

“Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları” başlığı bir manada miras taşıyıcılarına yönelik olarak hazırlanmıştır. *Geleneksel El Sanatları ve Türk Süsleme Sanatları Sanatkârları, Mahalli Sanatçılar ve Çalgı Yapımcılığı, Geleneksel Tiyatro Sanatı ve Sanatçıları ile Âşık-Ozan, Halk/Kalem Şairi, Zakir Değerlendirme Kurulu Başvuru Belgeleri ve Değerlendirme Şartları* ile ilgili bilgiler bu başlık altında ayrı ayrı linkler halinde “Somut Olmayan Kültürel Miras Tespit ve Kayıt İşlemlerine İlişkin Yönerge” (Ek-6) çerçevesinde açıklanmıştır. Müracaat, Bilgi ve İzin Beyanı Formu da bu başlık altında verilmiştir. Bu bölüm *Halk Kültürü Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı* tarafından düzenlenmektedir.

“Somut Olmayan Kültürel Miras Tanıtım Videosu” ilgili web sayfasında yer alan başka bir başlıktır. Burada Somut Olmayan Kültürel Miras ile ilgili 4.41 sn.lik bir tanıtım videosu yer almaktadır.

Yukarıda açıklanan tüm bilgiler sayfada güncel olarak tutulmaya çalışılmaktadır.

8. BAKANLIK BÜNYESİNDE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS İLE İLGİLİ HAZIRLANAN UZMANLIK TEZLERİ

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak görev yapan Kültür ve Turizm Uzman/Uzman Yardımcıları 2005 yılı itibari ile kariyer uzmanı olarak Bakanlıkta istihdam edilmeye başlamışlardır. Uzman/Uzman Yardımcıları Bakanlığa belli zamanlarda yapılan yarışma sınavı ile alınırlar. Kültür ve Turizm Uzmanı/Uzman Yardımcılarına dair iş ve işlemler 18 Ağustos 2012 tarihli ve 28388 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “*Kültür ve Turizm Uzmanları Yönetmeliği*” çerçevesinde yürütülmektedir. (<http://www.resmigazete.gov.tr>)

Söz konusu yönetmeliğin ilgili maddelerine göre Uzman Yardımcılarının, Uzman olabilmesi için alanlarında bir uzmanlık tezi yazmaları ve bu tezin uzmanlık yeterlik sınav komisyonu tarafından yeterli görülmesi gerekmektedir.

Yukarıda özet olarak verilen açıklamalar doğrultusunda Bakanlıkta 2015 yılı Aralık ayı itibariyle toplam 524 adet tez ilgili komisyon tarafından yeterli görüşerek tez sahipleri *Kültür ve Turizm Uzmanı* olmaya hak kazanmıştır.

Bu Uzman Yardımcılarından sadece dört tanesinin tezi *Somut Olmayan Kültürel Miras* ile ilgilidir. Bu kişiler ve tez konuları aşağıdaki tablodaki gibidir;

SIRA	ADI SOYADI	GÖREV YERİ	TEZİN BAŞLIĞI
1	Erol EVCİN	AEGM / 2009	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Çerçevesinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürü Bilgi-Belge Merkezi’nin Yeniden Yapılandırılması
2	Emine ÖĞÜT	AEGM / 2010	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarımına Bir Bakış: Geleneksel Çocuk Oyunlarının Yaşatılması İçin Öneriler

3	Umut AKSUNGUR	AEGM / 2010	Kent Kültürünün Oluşmasında ve Canlandırılmasında Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurları: Edirne Örneği
4	Hasan ERKAL	AEGM / 2010	UNESCO Yaşayan İnsan Hazineleleri Ulusal Sistemleri'nin Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasındaki Etkileri Üzerine Ulusal Sistemler Analizi

Tablo 3: Uzmanlık Tezleri Tablosu

Görüldüğü gibi, 524 Uzman Yardımcısı tarafından yazılan aynı sayıdaki tez içerisinde *Somut Olmayan Kültürel Miras* ile ilgili tez sayısı sadece dört tanedir ve tezler Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde görev yapan Kültür ve Turizm Uzmanları tarafından yazılmıştır. Diğer bir deyişle, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü dışındaki birimlerde görev yapan Uzman Yardımcılarının konu ile ilgili bilgisinin ve/veya ilgisinin olmadığı görülmektedir.

9. HALK KÜLTÜRÜ BİLGİ-BELGE MERKEZİ

Tezimizin ana konusu Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Somut Olmayan Kültürel Miras arasındaki ilişki olduğundan, bahsedilmesi gereken yerlerden birisi de adı geçen Bakanlığın bünyesinde faaliyet gösteren “Halk Kültürü Bilgi-Belge Merkezi”dir. Merkez, 1966 yılında Milli Folklor Enstitüsü adı altında kurulmuş olup, günümüze kadar halk kültürü konusunda belge niteliği taşıyan ve kaynağına gidilerek elde edilen belgelerin düzenli olarak arşivlendiği Türkiye’nin konusunda tek bilgi ve belge merkezidir. (<http://www.kulturturizm.gov.tr>)

Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünün yarım asra yaklaşan bir süreçte, kültürel alanda gerçekleştirdiği çalışmaların özünü oluşturan halk kültürü alan araştırmalarında, geleneksel kültürümüze ilişkin değerler ilk elden derlenerek arşivlenmekte ve kültürel bellek oluşturulmaktadır. (Arı, 2013: 7)

Halk Kültürü Bilgi-Belge Merkezi, 10.04.2009 tarihli ve 27196 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi-Belge Merkezi Hizmetleri Yönetmeliği” hükümleri çerçevesinde faaliyet göstermektedir.(<http://www.resmigazete.gov.tr>)

Halk Kültürü Bilgi ve Merkezince sunulan hizmetler ücretli olup, merkeze belge kaydetme, merkezin çalışma esasları ve merkezde bulunan belgelerden yararlanma şartları söz konusu yönetmelikte yer almaktadır.

Merkez, Somut Olmayan Mirasın korunması, kayıt altına alınması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önem arz etmektedir.

Ocak 2016 tarihi itibariyle bu merkeze kayıtlı dokümanlar aşağıda tablo halinde gösterilmektedir*:

BELGE TÜRÜ	BELGE ADEDİ
SES BANDI	6.904
CD	1.849
ETNOĞRAFİK EŞYA	8.063
FOTOĞRAF	69.793
MD	533
NOTA	3.006
NADİR ESER	1.130
PLAK	348

SLAYT	80.229
BELGESEL VİDEOBANT	2.309
YAZILI BELGE	9.223
TOPLAM	183.387

Tablo 4: Halk Kültürü Bilgi-Belge Merkezine Kayıtlı Dokümanlar Tablosu

*Bu bilgiler, Türk Kültür Varlıkları Dairesi Başkanlığından Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.

Geleneksel El Sanatçıları, Türk Süsleme Sanatçıları, Mahalli Sanatçılar, Geleneksel Tiyatro Sanatçıları, Halk Âşıkları, Ozanlar, Şairler, Zakirler olmak üzere toplam 3.005 sanatçı Halk Kültürü Bilgi-Belge Merkezine kayıt edilerek sanatçı tanıtma kartı verilmiştir.

Halk Kültürü Bilgi-Belge Merkezi, Somut Olmayan Kültürel Mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI PERSONELİNİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASA İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

Tezin son bölümü Kültür ve Turizm Bakanlığında görev yapan personelin Somut Olmayan Kültürel Miras ile ilgili iş ve işleyişe dair düşüncelerinin yer aldığı bölümdür.

GİRİŞ

Yukarıda adı geçen Bakanlığın ana hizmet birimlerinden biri olan Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde Somut Olmayan Kültürel Miras üzerine aktif olarak çalışan veya daha önce çalışmış olan her kademedeki (Daire Başkanı, Kültür ve Turizm Uzmanı/Uzman Yardımcısı, Şube Müdürü, Folklor Araştırmacısı, Araştırmacı, Memur, İşçi vb.) personel ile Genel Müdürlük Makamından alınan şifahi izin sonrası; ayrıca Genel Müdürlük bünyesinde teşkil edilen Uzmanlar Komisyonu ve İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri bünyesinde teşkil edilen İl Tespit Komisyonlarının Üyeleri ile de gönüllülük esasına dayalı olarak toplam on beş kişi ile “*Yarı Yapılandırılmış Soru Formu*” eşliğinde “*Derinlemesine Görüşme Yöntemi*” kullanılarak konu hakkında görüşülmüş ve elde edilen bilgiler kendi görüş ve önerilerimizle desteklenerek yazıya aktarılmıştır. Görüşmeler, görüşme esnasında, daha sonra unutulmaması için ve görüşmeci açısından bir sakınca oluşturmadığı düşünülerek ses kayıt cihazı kullanılarak kayda alınmıştır. Görüşme sırasında ayrıca notlar da alınmıştır.

Görüşmecilere daha önceden hazırlanmış soruların yöneltildiği yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanmıştır (Karasar, 2009: 120). Bu görüşme yönteminin bir avantajı, araştırmacının karanlık görünen noktalarda anında müdahale ederek konuyu aydınlatacak bilgi verme veya cevabı netleştirecek sorular sorma olanağı tanınmasıdır. (Karasar, 2009: 166; Yıldırım ve Şimşek, 2008: 123) Görüşme soruları on iki adet açık

uçlu sorudan oluşmaktadış ayrıca görüşme sırasında yeri geldiğinde bu sorulara başka sorular da ilave edilmiştir.

Görüşme soruları, ilgili birimde halen çalışmakta veya daha önce çalışmış olan kişilerin somut olmayan kültürel mirasla ilgili düşüncelerini almak üzere hazırlanmıştır. Sorularda belli bir sıralama olmamakla birlikte sorular, somut olmayan kültürel mirasın Bakanlık perspektifinden dn, bugünü ve yarını olarak düzenlenmeye çalışılmıştır.

Daha önce de değinildiği üzere görüşmeciler somut olmayan kültürel miras konusu ile ilgisi bulunan kişilerden seçilmiştir. Görüşmeci seçiminde dikkat edilen noktalardan birisi de görüşmecilerin her kademedede (unvanda) görev yapan (Daire Başkanı, Kültür ve Turizm Uzmanı/Uzman Yardımcısı, şube Müdürü, Folklor Araştırmacısı, Araştırmacı, Memur, İşçi vb.) kişilerden seçilmiş olmasıdır.

Görüşmeler, Nisan-Mayıs 2016 döneminde gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme, en az 30 dakika, en fazla 1 saat sürmüştür. Görüşme soruları her bir görüşmeci için ortak olsa da bazı görüşmecilere görüşme sırasında sorulara veya verdikleri cevaplara bağlı olarak alt sorular da yöneltilmiştir. Görüşmeler, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde görev yapanlarla Genel Müdürlükte, İzmir ve Ankara Kültür ve Turizm Müdürlüklerinde görev yapanlarla adı geçen il müdürlüklerinde, Yozgat Kültür ve Turizm Müdürlüğünde İl Tespit Komisyonu yesi ile Ankara ilinde gerçekleştirilmiştir. SOKÜM ile ilgili olarak biri Gazi niversitesinde ğretim yesi olarak görev yapan diğeri ise halk bilimi ile ilgili faaliyetleri olan bir vakfın başkanı olan Uzmanlar Komisyonu yeleri ile de görüşülmek istenmiş fakat tüm çabalarımıza rağmen kendileriyle bir görüşme gerçekleştirilememiştir.

Derinlemesine Görüşme Soruları, görüşmecilerin konu ile ilgili şahsi fikirlerini almak üzere hazırlandığından ve açık uçlu olduğundan sorular her bir görüşmeci tarafından, farklı bir bakış açısıyla cevaplandırılmıştır. Bu nedenle cevapları tek bir başlık toplamak mümkün olmamış ve toparlamak zaman almıştır.

Dikkati çeken bir başka nokta, yönetici durumundaki kişilerin cevapları daha az, öz ve net şekilde verdiği, daha alt kademedeki iş görenlerin ise konuyu daha uzun uzadıya anlatma isteği olmuştur. Somut olmayan kültürel miras konusu ile ilgili uzun zamandır aktif olarak çalışan kişilerin konuya daha hâkim ve söylediklerinden daha emin oldukları, konuyu yeni çalışmaya başlayan, konunun direk içinde olmayan veya şu an başka bir birimde görev yapan görüşmecilerin ise sorulara daha çekingен şekilde cevap verdikleri gözlenmiştir. Ayrıca görüşmecilerin hepsinin sorulara kendi çalıştığı birim yani kendi yaptığı iş üzerinden cevap verdiği gözlenmiştir.

Tanıtımın ardından gelen ilk soru görüşmeciye sorulara hazırlamak ve rahatlatmak amacıyla kolay cevaplanabilecek şekilde seçilmiş, son soru ise görüşmecilerin belirlenen soruların dışında konu ile ilgili eklemek istedikleri bir konunun olup olmadığını sorulması ile bitirilmiştir.

Görüşülen kişiler halen kurumda çalışmakta olan personel olduğundan, doğru ve içten bilgilerin alınabilmesi amacıyla görüşmecilerin kimlikleri açık şekilde yazılmamış, görüşmeciler, görüşüldükleri sıraya göre G1, G2, G3,, G15 şeklinde kodlanmışlardır.

Aşağıdaki tabloda görüşmecilerin sadece unvanları ve görev yerleri verilmiştir:

SIRA NO	GÖRÜŞMECİNİN KODU	GÖRÜŞMECİNİN UNVANI	GÖREV YERİ
1	G1	Folklor Araştırmacısı	AEGM
2	G2	İl Tespit Kurulu Üyesi	İzmir İKTM
3	G3	Memur	AEGM
4	G4	Şube Müdürü	AEGM
5	G5	Şube Müdürü	AEGM
6	G6	Folklor Araştırmacısı	AEGM
7	G7	İşçi	AEGM

8	G8	Şube Müdürü	AEGM
9	G9	Araştırmacı	AEGM
10	G10	Kültür ve Turizm Uzman Yardımcısı	AEGM
11	G11	Kültür ve Turizm Uzmanı	AEGM
12	G12	Kültür ve Turizm Uzmanı	AEGM
13	G13	Daire Başkanı	AEGM
14	G14	İl Tespit Kurulu Üyesi	Ankara İKTM
15	G15	İl Tespit Kurulu Üyesi	Yozgat İKTM

Tablo 5: Görüşülen Kişilerin Listesi

Tabloda da görüldüğü üzere ilgili Genel Müdürlükte konu ile ilgili görüşülen en üst mevkideki kişi Daire Başkanıdır. Çok istenilmesine rağmen Genel Müdür ve ilgili Genel Müdür Yardımcısı ile iş yoğunluğu ve soruların işi yapan kişiler tarafından cevaplanmasının daha doğru olacağı düşüncesiyle görüşülememiştir.

BULGULAR

Bu kısımda, görüşmecilerin, görüşme sorularına verdikleri cevaplar başlıklar halinde değerlendirilmiştir.

Somut olmayan kültürel miras deyince ilk aklınıza gelen kavram ya da kelime nedir?

Görüşmecilere sorulan ilk soru “*Somut Olmayan Kültürel Miras deyince aklınıza gelen ilk kelime ya da kavram nedir?*” olmuştur.

Bu soruya görüşmeciler sırasıyla, ***Karagöz-Hacivat, halk kültürü, kültür hırsızlığı, somut olmayan herşey, halk kültürü, kültürel miras, yayın-basım-dağıtım, kültür, gelenek-görenek, yaşatılan bir miras olma özelliği, iş, can sıkıntısı, somut olan-somut olmayan, el sanatları ve kelimenin anlaşılma özelliği*** cevaplarını vermişlerdir.

Cevaplara bakıldığında somut olmayan kültürel miras denildiği zaman görüşmecilerin çoğunun aklına ilk olarak kültür ile ilgili şeylerin (halk kültürü, kültürel miras, kültür hırsızlığı gibi) geldiği görülmüştür. Verilen cevaplar arasında “can sıkıntısı”nın en ilginç cevap olduğu söylenebilir.

Somut olmayan kültürel miras sizce nedir? Tanımlar mısınız?

İkinci soruda görüşmecilerden SOKÜM kavramını kendilerinin tanımlamaları istenmiştir. Görüşmeciler bu soruya birbirlerinden farklı cevaplar vermişlerdir. Cevapları tek bir başlık altında toplamak veya tek bir cümle ile açıklamak mümkün olmadığından bu soruya görüşmecilerin verdikleri cevaplar sıralanmıştır.

SOKÜM, G1'e göre “*UNESCO ve Bakanlığın protokol olarak anlaştığı bir Sözleşme kapsamında tükenmekte ya da bitme noktasında olan kültürel değerlerin kayıt altına alınarak gelecek kuşaklara aktarılması*”nı ifade etmektedir.

G2 bu soruyu, SOKÜM ve halk kültürü ayırımının çok iyi bir şekilde yapılması gerektiğini ve SOKÜM'ün temelini halk kültürünün araştırma, çalışma alanlarının oluşturduğunu ancak SOKÜM'ün işin vitrini gibi popüler bir kavram olarak cevaplamıştır.

G3, SOKÜM'ü kültürel öğelerin korunması ile ilgili yapılması düşünülen çalışmalar olarak tanımlıyor ve SOKÜM'ü geleneklerin devamı olarak düşünüyor.

G4'e göre SOKÜM, UNESCO'nun yaptığı çalışmalardan biri, farkındalığı yaratmak için yapılan bir anlaşma, ülkeler içerisindeki farkındalığı yaratmaya yaradı.

G5, SOKÜM, insanlar arasındaki ilişkidir demektedir ve sözlerini günlük yaşamdır, gelenektir diye devam ettirmektedir.

G6, bu soruda SOKÜM'ün direk tanımını yapmak yerine şu ifadelerle kavramı tanımlamaya çalışmıştır: “*Kültürel mirası, somut ve soyut olarak ayırmak komik oluyor*

ya da bunu tanımlama çok zor oluyor. İşin içindeyseniz bu ifadeyi biraz anlayabiliyor ve anlatabiliyorsunuz ama dışarıdan birine bunu kesinlikle tanımlayamıyorsunuz.

Yayın şubesinde görev yapan G7 konuya tamamen kendi yaptığı iş üzerinden bakmış ve *“bu konuyla ilgili yayınlar yapıyoruz ve basıyoruz.”* ifadesi ile SOKÜM kavramını tanımlamaya çalışmıştır.

G8’e göre SOKÜM, kültürdür, halkın oluşturmuş olduğu kültürdür.

G9SOKÜM’ü *“geçmişte yaşanan şeylerin, kültürün parçası olabilen herşeyin, gelecek nesillere taşınmasını sağlamak, ona vesile olmak amacıyla yapılan çalışmalar”* olarak tanımlamıştır.

G10’a göre SOKÜM’ün UNESCO’daki tanımı bellidir. G10, SOKÜM’ü yaşayan miras üzerinden açıklamak gerektiğini vurgulamıştır.

G11 de G10 gibi SOKÜM’ü Sözleşmedeki gibi tanımlamıştır.

G12, G10 ve 11 gibi SOKÜM’ün Sözleşmede zaten bir tanımı olduğunu belirtmiş ancak bu tanımın tamamen yetersiz olduğunu da sözlerine eklemiştir.

G13, SOKÜM’ü unsurlar üzerinden açıklamaya çalışmış, SOKÜM’ün ne olduğuna ilişkin tam ve net bir tanım yapmamıştır.

G14’ün SOKÜM’ün ne olduğuna ilişkin tanımı şu şekildedir: *“Kaybolmaya yüz tutmuş geleneklerin yaşatılması için yapılan çalışmalardır.”* Ancak görüşmecinin tanımın ardından sözlerine *“Ama ortada çalışma yok. Bu konuyla ilgili neler yapılıyor bilmiyoruz. Unsurlar listeye alınıyor ama sonra ne oluyor bu unsurlara. Bu listeler ne anlam ifade ediyor. Ayrıca neden ben korumuyorum bu mirası. Bu işin bir fonksiyonu yok.”* diyerek devam etmesi dikkati çekmiştir.

G15'in cevabı kısa ve özür. “*Geleneğin aktarılması...*” Görüşmeci dediğinin daha iyi anlaşılabilmesi için bir de örnek vermiş ve “*Örnek: Tarak. Tarak değil geleneğinin aktarılması SOKÜM'dür.*” demiştir.

Verilen tüm cevaplara bakıldığında ortak noktanın kaybolmaya yüz tutmuş kültürel değerler, bu değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması olduğu görülmektedir. SOKÜM'ün ulusal veya uluslar arası boyutuyla ilgilenen Kültür ve Turizm Uzmanı/Uzman Yardımcılarının SOKÜM için kendileri bir tanım geliştirmeyip, SOKÜM'ü Sözleşmede yer aldığı şekilde tanımlamaları dikkati çekmiştir.

Yazara göre de SOKÜM'ü Sözleşmedeki hali ile tanımlamak uygun olacaktır. Ancak yine de bir tanım yapmak gerekirse bu tanım “*kişi, topluluk veya gruplara ait her türlü kültürel unsur ve/veya mekânlar*” şeklinde yapılabilir.

Türkçeye “Somut Olmayan Kültürel Miras” olarak çevrilen başlık hakkında ne düşünüyorsunuz?

Görüşmecilerin cevabında hemfikir oldukları sorulardan birisi bu soru idi. Görüşmecilerin hemen hemen hepsi (G10 dışında) başlığın anlaşılır olmadığını, kafalarda soru işareti bıraktığını, özellikle ilk söylenildiği anda söylenen kişinin bunun ne demek olduğunu anlamadığı konusunda ortak görüş bildirmişlerdir. Ancak sorunun devamında görüşmecilere “*Peki sizce başlık ne olmalıydı, ne olabilirdi?*” diye sorulduğunda görüşmecilerden net bir cevap da alınamamıştır.

Bu konuya görüşmecilerden sadece Kültür ve Turizm Uzman Yardımcısı olan G10 değişik bir açıdan bakmış ve kavramın oturması için bu haliyle kalması gerektiğini belirtmiştir. Yeni bir başlık oluşturmanın doğru bir yaklaşım olduğunu, yeni bir terim olarak SOKÜM'ün başarılı olduğunu sözlerine eklemiştir. Görüşmeci 10 asıl sorunun başlık değil de başlığın ne çağrıştırdığının insanlara doğru şekilde benimsetilmesi

gerektiğini ifade etmiş ve devlet kurumu olarak bu konuda eksikimizi görmemiz gerektiğini söylemiştir.

Yazarın, tezle ilgili literatür çalışmasına başlayana kadar başlıkla ilgili düşünceleri görüşmeciler gibi olumsuzdu. Ancak, konu ile ilgili yapılan kaynak taramaları yazarın bu konu ile ilgili fikirlerinde değişiklik olmasına neden olmuştur. Somut olmayan kültürel miras terimine, UNESCO ve UNESCO'ya üye devletler tarafından pek çok şey önerildiği (etnoloji, antropoloji, folklor, geleneksel kültür, popüler kültür gibi) ancak bu kavramların her birinin başka ülkelerde farklı anlamlar ifade ettiği görülmüştür. Ayrıca, başlığın direk bir çeviri olduğu da unutulmaması gereken önemli bir husustur.

Bakanlığın SOKÜM ile ilgili çalışmalarını takip ediyor musunuz?

Görüşmecilerin çoğu (G1, G2, G4, G5, G10, G11, G12 ve G13) Bakanlığın SOKÜM ile ilgili çalışmalarını yakından takip ettiklerini söylemiştir. Bunların dışında kalan görüşmeciler ise sorumuza sırasıyla aşağıdaki cevapları vermişlerdir.

G3 “*çok fazla değil*”,

G6 “*gerektiği kadar*”,

G9 “*evet ama sadece ulusal boyutu ile*” cevaplarını vermişlerdir.

G7, aynı soruya “*hayır*” cevabını vermiştir. Cevabının nedenini “*bir senedir bu dairedeyim. SOKÜM'ün içeriğini bilmiyorum.*” diye açıklamıştır.

G8, “*takip etmiyoruz, edemiyoruz*” diyerek farklı bir cevap vermiştir. Kendisine neden takip etmediği sorulduğunda görüşmeci, “*Bu dairede çalışmamıza rağmen biz sadece SOKÜM ile ilgili şeyleri yazışmalardan görebiliyoruz, takip edemiyoruz. Mesela ben sadece evrak işi yapıyorum.*” demiştir.

Görüşme 14 ise SOKÜM ile ilgili işleri sevmediği için konuyu takip etmediğini söylemiştir.

G15, “İşi dışarıdan takip eden bir akademisyen seviyesindeyim.” demiştir.

Soruya verilen cevaplar incelendiğinde –örneğin SOKÜM daire başkanlığında çalışan kişilerin bu işle ilgili iş ve işlemleri yakından takip ettiği veya folklor araştırmacılarının ya da sadece kültür ve turizm uzman/uzman yardımcılarının takip ettiği gibi- tek bir yargıya ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu soruya verilen cevabın daha çok bu konuya duyulan kişisel ilgi ve alaka ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Tez yazarı aslında ideal olanın sadece ilgili daire başkanlığında konuyla ilgilenen kişilerin değil, daire başkanlığında çalışan tüm personelin, sadece ilgili Genel Müdürlükte değil, ilgili Bakanlıkta ve tüm taşra teşkilatlarda çalışan herkesin bu konuyu bilmeleri gerektiğini savunmaktadır. Bu bilgilerin çalışanlara hizmet içi eğitimler şeklinde verilebileceği düşünülmektedir.

Bakanlığın somut olmayan kültürel miras yayınları hakkında içerik ve kalite olarak düşünceleriniz nelerdir?

Görüşmecilerin, Bakanlığın SOKÜM ile ilgili yayınları hakkındaki düşünceleri de farklılık göstermektedir. Kimileri yayınları çok beğenirken, kimisi hiç beğenmemekte, kimileri yayınları yeterli görmemekte, kimileri ise yayınların dilini akademik bulmaktadır.

G1, bu konuda sadece bir yayın olduğunu, onun dışında bu konu ile ilgili bir yayın görmediğini, bu yayınlarla ilgili ne medyada ne de iletişim araçlarında bilgi olmadığını, yayın çıktığı zaman bu yayınlardan personele dağıtılmadığını, yayınlarla ilgili personelin bilgisinin olmadığını savunmuştur.

G2, yayınların iyi ama yeterli olmadığını belirterek sözlerine “*Yayınlara hedef kitleye göre ayrılması gerek. Uzmanlar/Akademisyenlere ayrı yayınlar olmalı, ilkokul/ortaokula ayrı yayınlar olmalı*” diyerek devam etmiştir.

G3 yayınların çok açıklayıcı ve net olmadığını, yayınlarda SOKÜM ile ilgili çok detaylı ve açıklayıcı bilgiler olmadığını ifade etmiştir.

G4 yayınları gayet iyi bulmaktadır.

G5 ise yayınlar ile ilgili olarak “*Basım çok yetersiz, tanıtım/anlatım çok eksik. Çıkarılan yayınlar yetersiz. Belli bir kesime hitap eden şeyler. Tanıtıcı, okuduğunuzda anlaşılabilir bir şey yok. İzlenmesi gereken yollar var. Yayınlar, bilene devam gibi, bilmeyene kitap değil...*” demiştir.

G6, yayınların çoğunu bilimsel ve akademik bulmakta, yayınlarda halk dilinin kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yayın şubesinde görev yapan G7, “ ‘*Gelenekten Geleceğe Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Miras*’ kitabı çok güzel, çok beğeniliyor. ‘*Yaşayan Kültür Mirasımız*’ kitabı da çok beğeniliyor. Personele bu kitaplardan dağıtılmıyor.” demiştir.

G8, yayınların eskisi kadar verimli olmadığını, içeriklerinin ise klişe olduğu, yayınları sadece bu konuda belli bir eğitim almış, bu konuyla ilgilenen kişilerin anlayabileceğini söylemektedir. Görüşmeci, kitapların anlatım dili ile ilgili olarak da dilinin akademik olduğunu, halka göre üst dil kullanıldığını belirtmektedir.

G9 yayınlarla ilgili olarak “*Yayınlara birebir içeriğini incelemiş değilim*” demiştir.

Yayınlara dilini akademik bulan bir başka görüşmeci ise G10’dur. G10 ayrıca bu konudaki akademik yayınların da devam etmesi gerektiğini savunmaktadır. Görüşmeci ayrıca başka yayınların da olduğunu, bunların genelde tanıtıcı yayınlar olduğunu ifade etmiştir.

G11’e göre “*Gelenekten Geleceğe Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Miras*” kitabı sadece yapılan işleri anlatıyor. Onun dışında kitabın bir özelliği yok ama kitap gösterişli bir kitap, prestij bir kitap ama ya içi...

G12 yayınlarla ilgili olarak *“Bakanlık olarak korumaya yönelik yaptığımız tek şey farkındalığı ve görünürlüğü artırmak ve yayınlar. Tek somut çalışma yayınlar. Yayınlar yeterli mi değil.”* diyerek konu ile ilgili görüşlerini dile getirmiştir.

Daire Başkanı statüsündeki G13, soruya yönetici gözüyle bakarak envanter kitabının önemli bir çalışma olduğunu, böyle bir çalışmanın bakanlık tarihinde ilk kez yapıldığını, daha önce bu tür bir çalışma yapılmadığını ve SOKÜM kitabının içerisinde ise hem unsurların, hem bilgilerin, hem de koruma eylem planlarının olduğunu belirtmiştir. Görüşmeciye kitapla ilgili bilgi hatalarının olduğu hatırlatıldığında Görüşmeci *“Yayın kurumumuz yok. Bu nedenle basılan kitaplarda hatalar olması normal”* cevabını vermiştir.

G14’ün yayınlarla ilgili soruya verdiği cevabı şu şekildedir: *“Yayınlar elimizde var ama doğrusunu söylemek gerekirse yayınları okumadım.”*

G15, SOKÜM kitabı olarak *“Türkiye’nin Somut Olmayan Kültürel Mirası”* kitabını bildiğini çünkü bu kitap için çok uğraş verdiğini söylemiştir.

İlgili Genel Müdürlüğün bir personeli olan yazarın yayınlarla ilgili ilk söyleyeceği yeni çıkacak/çıkış yayınlarından birim personelinin haberinin olmadığıdır. Çünkü yayınların basımı yapıldıktan sonra belirlenen bir liste dâhilinde dağıtım yapılmakta ve geriye kalanlar birimin yayın şubesinde yer alan kitap raflarına ve depolara kaldırılmaktadır. Yazar da bazı görüşmeciler gibi yayınların yazım dilini akademik bulmaktadır. Yayınların daha çok belli kesimlere hitap ettiği düşünülmektedir. Henüz konu ile ilgili halka inen, halka ulaştırılan bir kitap olmamıştır. Kitapların içerik olarak da teknik bir dille yazıldığı düşünülmektedir. Kitapların listesine ve içeriklerine Bakanlığın resmi web sayfası üzerinden erişime açık olması gerektiği düşünülmektedir. Somut olmayan kültürel miras çalışmaları halkın anlayacağı bir dille yazılarak halka ulaştırılmalıdır.

Karar verici organ siz olsaydınız somut olmayan kültürel miras kapsamında hangi konuda, ne tür bir yayın yapmak isterdiniz ve neden o konuyu seçerdiniz?

Görüşmecilere karar verici organ kendileri olsa “*Hangi konuda bir yayın ve neden o konuda bir yayın?*” sorusu yöneltilmiştir. Görüşmeciler yine bu soruya da farklı cevaplar vermişler, kimisi de bu konuda görüş beyan etmemiştir. Görüş beyan edenlerin görüşleri ise aşağıda verilmiştir:

G3, bir SOKÜM dergisi çıkartacağını ve dergide her ay yeni bir konuya yer vereceğini, dergide SOKÜM ile ilgili bilgilerin de olacağını söylemiştir.

G4, SOKÜM ile ilgili bütün olarak bir kitap çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır.

G6 hangi yayın olursa olsun görselinin ön planda olduğu bir yayın ve halka yönelik yayın yapmak istediğini belirtmiştir.

G7 sorumuza kısa ve öz bir şekilde “*Gerekli olan yayınlar çıkarılıyor zaten.*” diyerek cevap vermiştir.

G8, konuya “*O kadar çok unsur var ki... Türk kültürü çok geniş. Daha yerel, gerçekten unutulmaya yüz tutmuş, aktarılmayan bir unsur olmalı*” diye girmiş ve sorumuzu “*Düğün Geleneği*” olarak cevaplamıştır.

G9 bu soruya kendi yaptığı teknik iş üzerinden cevap vermiş, çok unsur olduğunu, bu unsurların internet üzerinden çok uçlu erişime açık olması gerektiğini belirtmiştir. Görüşmeci bunu bir örnekle de açıklamış ve “*Örneğin Âşıklık Geleneği nerelerde var? Ben hem bunu görmeliyim hem de Erzurum ilini seçtiğimde Erzurum ilinde neler var? Onu da görmeliyim.*” diyerek konuya açıklık getirmiştir.

G10 soruya “*Açıkçası biz bunu neden UNESCO’ya kabul ettirmiyoruz diyeceğimiz pek çok SOKÜM unsurumuz var.*” şeklinde cevap vermiştir.

“*Geleneksel Sohbet Toplantıları*” G11’in yapmak istediği yayının ana unsurudur.

G13 konuya yine Daire Başkanı olarak yönetici gözüyle bakmış ve soruya “*Envanter Kitabı*” olarak cevap vermiştir.

G14 mutfakla ilgili bir yayın yapmak istediğini belirtmiştir.

G15, özelden ziyade konuya daha genel bakmış ve önce il il envanter kitapları yapılması gerektiğini, illerde çok şeyin olduğunu, öncelikli olarak bunların tespit edilip, kitap haline getirilmesi gerektiğini söylemiş ve bu unsurları ön plana çıkaralım, tanıtalım diye de eklemiştir.

Yazar görüşmecilerin verdiği tüm cevaplara katılmakla birlikte önceliğin il il envanter kitabı çıkarmak olduğunu ve bu yayınların halka yönelik olması gerektiğini düşünmektedir.

Somut olmayan kültürel miras ile ilgili hangi birim/kurumlarla ne tür yazışmalar yapılmaktadır?

Görüşmecilere SOKÜM ile ilgili Bakanlık içinden veya dışından en fazla hangi birim/kurumlarla ne tür yazışma ve görüşmeler yaptıkları sorulmuştur. Cevaplarda adı geçen birim ve kurumlar genelde aynı kurumlardır. Bakanlık içi birimlerin başında HKBBYDB, DİABKDB ile İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri gelmekte, Bakanlık dışı birimlerin başında ise UTMK, Dışişleri Bakanlığı, üniversiteler, STK’lar, MEB, TRT, Mahalli İdareler/Yerel Yönetimler gelmektedir.

Sizce, somut olmayan kültürel miras, İl Müdürlüklerinin neresinde veya İl Müdürlükleri somut olmayan kültürel mirasın neresindedir?

Bu soruya İl Müdürlüklerinde görev yapan görüşmeciler de dâhil olmak üzere tüm görüşmeciler hemen hemen aynı cevapları vermişlerdir. İl Müdürlüklerinin SOKÜM’ün ne olduğu ile ilgili bilgilerinin olmadığı, eskiden bu konuda bölgesel toplantıların yapıp İl Müdürlüklerinin bu konu hakkında bilgilendirildikleri ancak toplantıların son

yıllarda yapılmadığı gibi konular görüşmecilerin cevaplarının ana maddelerini oluşturmaktadır.

G1 soruya şu şekilde cevap vermiştir: *“İl Müdürlüklerinde bu iş idarecinin SOKÜM’e bakış açısı, Folklor Araştırmacısının kendi özverisi ve ekonomik yeterliliklerle yürüyor.”*G1’e *“İllerde SOKÜM ile ilgili işleri genelde kim yürütüyor?”* sorusu sorulmuş ve cevap olarak *“Taşrada bu işler İl Müdürünün inisiyatifıyla Folklor Araştırmacıları tarafından yürütülüyor, kimi zaman da üniversitelerden destek alınıyor”*

İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünde görev yapan G2, Bakanlığın bir anlamda İl Müdürlüklerine o konuyu/unsuru dayattığını iddia etmiştir. Görüşmeci sözlerini *“Kurumlara hizmet ediliyor.”* diyerek bitirmiştir.

Görüşme 3 bu konu ile ilgilenmediğini ancak il müdürlüklerinde çalışan arkadaşlara çok fazla araştırma görevi verilmediği için, daha çok bürokrasiyle uğraştırdıkları için SOKÜM konusu ile ilgilenmek zorunda bırakıldıklarını düşünüyor.

Şube Müdürü olan, uzun yıllar SOKÜM ile ilgili işlerin bizzat içerisinde görev alan ve geçtiğimiz yıllarda il müdürlükleri için yapılan bölgesel bilgilendirme toplantılarına da katılan G4 ısrarla illerde bilgilendirme toplantılarının yapılması gerektiğini vurgulamakta, bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gerektiğinin önemini vurgulamaktadır. Görüşmeci bir öz eleştiri yaparak Bakanlığın bu konuyu ihmal ettiğini belirtmiş ve bu konuda mutlaka çalıştaylar, seminerler ve bölgesel toplantılar yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

G4 gibi Şube Müdürü olan ve uzun yıllar SOKÜM ile ilgili işlerde çalışan G5’e göre İl Müdürlüklerinde konu kavranmadığı için sorun var. Birden bire tepeden bu iş olmuyor. İl Müdürlükleri bu işi bilmiyor. Başta bilen birileri olmalı.

Daha önce birden fazla İl Müdürlüğünde görev yapan G6, sorumuza şu şekilde cevap vermiştir: *“İl Müdürlükleri bu konuda çok yetersiz. Bu konu şu an sadece resmi yazışmalardan öğrenilen bir şey. Bir dönem illerde SOKÜM toplantıları yapıldı, hatta şimdi SOKÜM kurulları var. Bunlar hep sonradan oluşturuldu. İller bu konuda yavan. Bir dönem illerde bölge toplantıları yapılıyordu. Bilgilendirme toplantıları son yıllarda yapılmıyor. Toplantıların sürekliliği yok. Kadrolar değişti, o işle ilgilenen kişiler değişti. Yeni kişiler bu işi sadece resmi yazışmalardan gördü. İl Müdürlüğü tek işim bu değil diyebilir.”*

G7, İl Müdürlükleri ile ilişkiye ne yazı ne de telefonla hiç denk gelmediğini, daha doğrusu SOKÜM konusu ile ilgili 1,5 yıldır hiçbir şey yapılmadığını, bunun nedeninin de yeni yönetime yani direk genel müdüre bağlı olduğu iddia etmektedir.

G8'e göre ise İl Müdürü zaten SOKÜM konusunu bilemez. Her ilde zaten Folklor Araştırmacısı yok. Folklor Araştırmacısı olan illerde bu konu daha fazla biliniyor. Ulusal envantere unsur gönderiyorlar. İllerde denetimi sağlayan İl Komisyonları (İl Tespit Kurulları) var.

G9, SOKÜM konusunda idarecilerin bu konuya bakış açısının çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

G10, İl Müdürlükleri ile ilişkiler konusunda diğer görüşmecilere göre daha olumlu düşünmektedir. Görüşmeci İl Müdürlükleri ile ilişkiler konusunda *“İl Müdürlükleri ile yazışmalar var. Örneğin Lavaş dosyası için Erzurum, Sivas, Konya ve Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinden bilgi istendi. Çok yardımcı oldular bize. İl Müdürlükleri ile ilişkiler sıkı sıkıya devam ediyor. İllerdeki İl Tespit Komisyonları, müstakil gruplar. O ilde yaşatılan kültürel miras unsurlarının tespit edilmesini ve bize bildirilmesini sağlıyorlar.”*

G11, illerde daha önce yapılan ancak şu anda yapılmayan bölgesel bilgilendirme toplantılarının önemini vurgulayarak sözlerine başlamıştır. Görüşmeci bizlere, kendisinin de içinde olduğu ilk toplantının Kars'ta yapıldığı, bu toplantılara o ilin İl Tespit Kurulu üyelerinin davet edildiği, bu toplantılarda SOKÜM ile ilgili bilgilerin anlatıldığı, bilgi paylaşımı yapıldığı, il envanterlerinin nasıl yapılacağına ilişkin işin üretilmeye çalışıldığı, bilgi yüklemesi yapıldığı gibi bilgiler vermiştir.

G12 de diğer pek çok görüşmeci gibi illerde yapılan bilgilendirme toplantılarının iller için çok faydası olduğunu vurgulayarak sorumuza cevap vermiştir. Görüşmeci ayrıca, bu toplantıların devam edeceği bilgisini vermiştir. Görüşmeci sözlerini *“İl Müdürlükleri konuyu bilmiyorlar, neyin ne olduğunu bilmiyorlar. Ya Folklor Araştırmacımız yok, öyle diyorlar ya da Folklor Araştırmacısı olanlar onları SOKÜM konusunda nasıl kullanacaklarını bilmiyorlar.”* diyerek tamamlamıştır.

G12, illerin bu konuda kötü olduğunu, yazışma evraklarında sürekli hata olduğunu, evrakların illere sürekli gelip gittiğini, şu anda bilgilendirme toplantılarının olmadığını ama olması gerektiğini söylemiştir.

Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünde görev yapan ve İl Tespit Komisyonu üyesi olan G14 ise sorumuzu *“Ulusal Envantere alınacak unsurlara İl Tespit Komisyonu karar veriyor. Komisyon hemen hemen her ay toplanıyor. Komisyona İl Müdürü başkanlık ediyor. Başkan yardımcısı ise İl Müdür Yardımcısı. Komisyonda ayrıca 5 Folklor Araştırmacısı, ilgili şube müdürü, Gazi, Ankara ve Hacettepe Üniversitelerinden temsilciler var. İl Tespit Komisyonunda karar verilen unsur için Valilikten onay alınıyor. En son Geleneksel Kadın Kıyafetleri dosyasını hazırladık.”* şeklinde cevaplamıştır.

Bir başka İl Müdürlüğünde (Yozgat) İl Tespit Komisyonu üyesi olan G15'e göre ise İl Müdürlükleri için SOKÜM iş yükü demek, gereksiz bir iş yükü demek. İl

müdürlükleri işi bilmiyorlar ve öğrenmekte istemiyorlar. Ayrıca il müdürlüklerine liyakatsiz atamalar var. İşin başına liyakatsiz atanan birinin gelmesi demek O kişi işi bilmediği için veya o işle ilgilenmediği için işin düzgün yürümemesi demek...

Tüm görüşmecilerin cevaplarından ortaya çıkarılan sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

- İl Müdürlüklerinin somut olmayan kültürel mirasın ne olduğunu bilmediklerini,
- İl Müdürlüklerindeki kadroların –özellikle de yönetici kadrosunun- çok sık değiştiği/değiştirildiği,
- Her ilde folklor araştırmacısı olmadığı, olan illerde somut olmayan kültürel mirasla ilgili genelde folklor araştırmacılarının ilgilendiği,
- Folklor araştırmacısı olmayan illerde somut olmayan kültürel miras konusunun hemen hemen hiç bilinmediği, konuyla ilgilenilmediği, gelen yazışmaların işlem yapılmadan dosyasına kaldırıldığı,
- Daha önceki yıllarda illerde yapılan somut olmayan kültürel miras bilgilendirme toplantıları veya eğitimlerinin iller açısından çok faydalı olduğu,
- İl Müdürlüklerinde somut olmayan kültürel miras konusunun il müdürünün bu konuya bakış açısı ile ilgili olduğudur.

Uzmanlar Komisyonunda kimler olduğunu biliyor musunuz? Uzmanlar Komisyonunda kimler olmalı?

Görüşmecilere sorulan bir başka soru Uzmanlar Komisyonu ile ilgili idi. Bilindiği üzere danışma organı niteliğinde olan bu Komisyonun başlıca görevi illerden gelen veriler doğrultusunda Türkiye Ulusal Envanterine alınacak unsurlara ve bu unsurlardan uluslararası boyutta dosyası hazırlanacak olan unsur/unsurlara karar vermektedir.

Görüşmecilere öncelikle “*Uzmanlar Komisyonunun kimler oluştuğunu biliyor musunuz?*” sorusu, devamında ise ikinci bir soru olarak “*Uzmanlar Komisyonunun kimlerden oluşması gerektiğini düşünüyorsunuz?*” diye sorulmuştur.

Görüşmecilerin genel olarak Uzmanlar Komisyonunda kimlerin olduğunu bilmedikleri gözlemlenmiştir. Komisyonda kimlerin olduğunun sayılması istendiğinde ise genelde komisyonun ilk üyeleri olan, diğer bir deyişle bu alanda adı sıklıkla geçen kişiler (Prof. Dr. M.Öcal OĞUZ, Prof. Dr. M. Muhtar KUTLU, Prof. Dr. Metin EKİCİ gibi) sayılmıştır.

Bu da göstermektedir ki ilgili daire başkanlığında çalışan kişiler bile uzmanlar komisyonunda kimlerin olduğunu bilmemektedirler.

Görüşmeciler Uzmanlar Komisyonunda kimler olmalı sorusuna ise şu cevapları vermişlerdir:

- Folklor Araştırmacıları,
- STK temsilcileri,
- Akademisyenler,
- UTMK'dan yetkililer,
- Daha fazla sayıda Kültür ve Turizm Uzmanları/Uzman Yardımcıları,
- SOKÜM'le ilgilenen diğer kurumlardan temsilciler,
- Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcılarıdır.

Görüşmeler yapılırken bu soruda dikkati çeken önemli bir hususu belirtmekte yarar görülmektedir. Görüşmeciler, Uzmanlar Komisyonunun çalışmalarını birtakım bürokratik engeller nedeniyle hakkıyla yaptığını düşünmemektedirler. Görüşmecilerin hemen hemen hepsi İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesine alınacak olan unsurun komisyondaki uzmanların ortak kararı ile görüşülüp kararlaştırılmadığını aksine komisyona üst makamlar tarafından belirlenen bir unsurun neredeyse zorla dayatıldığını iddia etmektedirler. Hatta görüşmeciler, komisyonda konuşulacak konuların önceden belli olduğunu, üyelerin sadece toplantı sonrası toplantı tutanağının altına imza atmak gibi bir görevleri olduğunu da sözlerine eklemiştir.

Tez yazarı Uzmanlar Komisyonu ile ilgili olarak komisyonun şu anki kişi sayısından daha fazla kişiden oluşması gerektiğini, bunun farklı fikirlerin ortaya çıkması, görüşülmesi, tartışılması açısından önemli olduğunu ve görüşmecilerin yukarıda sıraladıkları kişilerin mutlak suretle komisyona dâhil edilmeleri gerektiğini düşünmektedir.

Bakanlık somut olmayan kültürel miras ile ilgili görevleri tam olarak yerine getirebiliyor mu?

Görüşmecilere sorulan yukarıdaki soruya görüşmecilerin hepsi ya olumsuz ya da olumsuzu yakın görüş bildirmişlerdir. G10 sorumuza diğer görüşmecilere göre daha ılımlı bir cevap vermiştir. G10'a göre, Bakanlık SOKÜM ile ilgili kendisine hem 4848 sayılı Teşkilat Kanunu hem de Sözleşme ile verilen işleri azami seviyede yerine getirmektedir.

Tezin yazarına göre Bakanlığın somut olmayan kültürel miras ile ilgili iş ve işlemleri ilgili Genel Müdürün (Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü) bu konuya bakış açısı ile son derece ilişkilidir. Genel Müdürler genel olarak bu konuyu Genel Müdürlük için prestij bir konu olarak görmekle birlikte her bir Genel Müdür konuya aynı sempati ile yaklaşmamaktadır. Ayrıca yeni gelen her bir Genel Müdürün konuya daha az ilgi gösterdiği gözlemlenmiştir.

Somut olmayan kültürel mirasın geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Görüşmecilere sorulan bir başka soru ise görüşmecilerin SOKÜM'ün geleceğini hem ilgili Bakanlık hem de ülkemiz adına nasıl değerlendirdikleridir. Görüşmecilerin çoğunun ortak fikri Bakanlığın, SOKÜM ile ilgili işlerini bu günden sonra da rutin bir iş olarak devam ettireceğine yöneliktir. Görüşmeciler arasında SOKÜM'ün ilerleyen zamanlarda daha popüler bir konu olacağını düşünenler de bulunmaktadır.

Yazarın da bu konudaki fikri SOKÜM'ün Bakanlık tarafından rutin bir iş olarak bir süre daha devam ettirileceği ve zamanla bu konunun biteceği ancak halk kültürü unsurlarının, gelenek-görenek- örf-adetin hiçbir zaman bitmeyeceğidir. Bu konunun yöneticiye son derece bağlı olduğunu tekrar vurgulamakta yarar görülmektedir.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin ülkemizde kabul edilmesinin onuncu yılında özel bir takım etkinlikler yapılacak mı? Yapılmalı mı?

SOKÜM ile ilgili değişik birimlerde şu an aktif olarak görev yapan veya daha önce yapmış olan görüşmecilere sorulan bir başka soru da öncelikle bu yılın (2016) SOKÜM Sözleşmesinin ülkemizde kabul edilmesinin onuncu yılı olduğu hatırlatılarak bu yıla özel birtakım etkinliklerin yapılıp yapılmayacağı ile ilgili idi.

Görüşmecilerin çoğu şu ana kadar konu ile ilgili bir etkinliğin planlanmadığını, planlanıyor ise de bilgilerinin olmadığını ancak planlansa SOKÜM'ün tanınması, bilinmesi ve farkındalığının artması gibi açılardan iyi olacağını söylemişlerdir. Ancak G12 ve 13 böyle bir etkinliğin planlandığını, bununla ilgili çalışmaların devam ettiğini belirtmişlerdir. G13'den etkinliğin adının "*SOKÜM Türkiye Tanıtım Haftası*" olduğu ve Ekim 2016'da hayata geçirilmesinin planlandığı öğrenilmiş ancak yönetici kademesinde olan G13 taslak aşamasında olduğu için konuyla ilgili detaylı bilgi veremeyeceğini belirtmiştir.

Karar verici organ siz olsaydınız hangi unsuru uluslararası boyuta taşımak isterdiniz ve neden?

Görüşmecilere sorulan sorulardan birisi de "*Karar verici organ siz olsaydınız uluslararası boyutta hangi/unsurları ilan etmek isterdiniz?*" idi. Bazı görüşmecilere görüşme bütünlüğü gereği bu soru sorulamamıştır. Bazıları ise halk kültürünü bir bütün gördüğü için bu soruya tek bir unsurla cevap veremeyeceklerini belirtmişlerdir. Soruya cevap veren görüşmecilerin cevapları şöyledir:

G6, “Çocuklara yönelik bir unsuru ilan etmek isterdim. Geleneksel Çocuk Oyunları”

G7, “Bence bilinmeyen birşeyler olmalı. İlan edilenler hep bilinen şeyler.”

G10, “Aşure Geleneği”

G11, “Hem kültürel çeşitlilik hem de Türkiye’yi temsil eden bir şey olsun isterdim. Aşure Geleneği. Çünkü Aşure, birleştirici, birliktelik unsuru. Çok manalı. İçinde herşey var. Sözleşmenin önemini çok daha iyi anlatacak, taşıyacak bir konu.”

G12, “SarıkeçililerYörüklerinin Yayla Göçleri. Nedeni ise 2 tane: Birincisi Sarıkeçili Yörüklerinin acil koruma gerektiren bir yaşam tarzı var, ikincisi ise unsur çok yere (MEB, Orman Bakanlığı, el sanatları, planlama gibi) dokunuyor. Tam SOKÜM olacak bir unsur”

G14, “Düğün Geleneği. Örnek, İç Anadolu’da bir düğün olabilir. Nedeni, çünkü içerisinde çok şey (yemek, kıyafet, türkü, birlik beraberlik gibi) var.”

G15’e göre bu soru yabancılara sorulmalı. Çünkü biz zaten bu kültürü yaşıyoruz, bu kültürün içindeyiz. Ya da soru şöyle sorulmalı: “Bir yabancıya neyi öğrettirdin?” Bu soru önemli. Cevabı zaten kültür unsuru oluyor bu sorunun.

Sorunun sorulabildiği görüşmecilerden alınan cevaplara bakıldığında her bir görüşmecinin soruya doğal olarak farklı cevaplar verdiği gözlemlenmiş, iki görüşmecinin ise soruya birleştirici özelliğinden dolayı ve içerisinde pek çok ritüel barındırdığından “Aşure Geleneği” cevabını verdikleri görülmüştür.

Çok geniş bir kültüre sahip olan ülkemizde tanıtılabilecek –tabiri caizse- binlerce halk kültürü unsuru bulunmaktadır. Bu nedenle yazara göre nevrüz, hıdırellez, aşure gibi toplumun pek çok kesimi tarafından bilinen bir unsurun UNESCO Temsili Listesine kaydettirilmesiyle daha az bilinen veya sadece bir yöre ya da topluluğa ait bir unsurun listeye kaydettirilmesi arasında bir fark bulunmamaktadır. Önemli olanın

unsurun adabına uygun şekilde anlatılması, yaşatılması ve aktarılması olduğu düşünülmektedir.

Konu ile ilgili eklemek istedikleriniz var mı?

Görüşmecilere son soru olarak konuşulanların dışında konu ile ilgili eklemek istediklerinin olup olmadığı ile ilgiliydi. Soruya her görüşmecinin verdiği bir cevap vardı. Aşağıda görüşmecilerin bu soruya verdikleri cevaplar ana hatları ile yazılmıştır.

G1'e göre, Medya, basın-yayın, okul, sempozyum bu unsurların tanıtımı için çok önemli. Bakanlık SOKÜM konusunda halkın üstünde kalıyor. Halka inmiyor. Aslında asıl halka ait olan sunuluyor. Kavramlar iç içe girdi. Kültür ekonomisi nedeniyle kültürel değerlerin içi boşaltılıyor. Kültürel değerler maddiyata yönelik oldu. Görüşmeci bu durumdan rahatsız olduğunu belirtmiştir.

G2, ne Bakanlıkta ne de İl Müdürlüklerinde SOKÜM için ayrılmış bir bütçe olmadığını ve bunun bir sorun olduğunu ifade etmiştir. Görüşmeci ayrıca kültür konusunda akredite olmuş altı STK olduğunu ancak bu STK'lara yeterli destek verilmediğini, STK'lardan da yeterli destek alınmadığını ve bunun önemli bir eksiklik olduğunu sözlerine eklemiştir.

G3, Bakanlık tarafından SOKÜM'ün daha iyi anlaşılması için diğer paydaşlarla birlikte bir kongre yapılabilirdi diyerek sözlerine başlamıştır. Görüşmeci, televizyon kanallarında bu konu ile ilgili hiçbir şey olmadığından şikâyet etmiştir. Görüşmeci sözlerine şu şekilde devam etmiştir: *“Bakanlık SOKÜM adı altında olmasa da bu işi zaten yapıyordu. Sadece adı popüler oldu. Devlet büyüklerinin bu işle ilgilendiklerini düşünmüyorum. Bu iş olsa da olur olmasa da olur diye düşünüyorlar. SOKÜM'ü Genel Müdürlük için sadece zorunlu olarak yapılan bir iş olarak görüyorum. SOKÜM'le ilgili başlığından itibaren askıda kalan çok şey var. SOKÜM'ün bir heyecanı yok. Önceden*

çok önemsenmedi. Sonradan kıymete bindi bu iş. Bana göre bu iş UNESCO tarafından bize dayatılan zorunlu bir iş. SOKÜM bence bir odanın içinde kilitli kaldı.”

G4, konuya turizm vurgusunu yinelemiştir. Görüşmeci ayrıca Genel Müdürlük olarak UNESCO'nun gerisinde kaldığımızı düşünmektedir. Basında daha fazla yer almamız gerektiği, SOKÜM ile ilgili kamu spotlarının olması gerektiği, Bakanlığın bu konuda daha aktif olması gerektiği, SOKÜM unsurlarının sürekli bir şekilde ışıklı tabelalarla tanıtılması gerektiği görüşmecinin üzerinde durduğu diğer konulardır.

G5, son soruya şu cevabı vermiştir. *“Bu konuya yurt dışında çok önem veriliyor, burada verilmiyor. Doğru kişiler, konuya vakıf kişiler doğru yerde çalıştırılmadığı için bu konu hiç ileri gitmiyor. Bu konu halka bırakılmıyor. 10 yılda bu konuda hiç ileri gidemediysek bunda herkes suçlu. Kanun ve kuralları devlet koymalı, yaşatılması STK'lara bırakılmalı. MEB düzeyinde eğitim verilmeli.”* Görüşmeci, SOKÜM konusunun Prof. Dr. M. Öcal Oğuz'un tekelinden çıkarılması gerektiğini düşünmektedir. Görüşmeci ayrıca diğer birkaç görüşmeci gibi SOKÜM unsurlarının iç ve dış turizmde aktif olarak kullanılması gerektiğini vurgulamıştır.

G6, *“SOKÜM konusunda malzemen halk”* demiş ve sözlerine *“Ben de herkes gibi bir kültürel miras taşıyıcısıyım.”* diyerek devam etmiştir.

SOKÜM konusundaki çalışmaların eksik olduğunu savunan G7, çalışması olmayan ya da eksik olan şeylerin reklamının yapılmasını da çok doğru bulmuyor. Aslında kendilerinin SOKÜM'le ilgili şeyleri gün yüzüne çıkarmaya çalıştıklarını ancak yöneticilerin bu unsurları paslanmaya bıraktığını iddia etmektedir.

G8'e göre ise Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığı Enstitü ya da Araştırma Merkezi olmalı. SOKÜM konusu ile ilgili daha fazla yazı ve makale ve bildiri yazılmalı, sempozyumlar düzenlenmeli. Folklor Araştırmacılarına eğitim verilmeli.

SOKÜM konusuna kendi yaptığı iş doğrultusunda teknik açıdan bakan G9, SOKÜM konusunda hedefin SOKÜM'e özgü bir internet sitesi olduğunu belirtmiştir. Bu konu ile ilgili çok uçlu bir arama motoru yapılabileceğini ifade etmiştir. Görüşmeci şu an alt mevzuatı olmayan SOKÜM konusunun bir an önce hukuki boyutunun da hazırlanarak, SOKÜM'ün daha sağlam temellere oturması temennisini vurgulamıştır.

G10, G4 gibi konuya yine "Turizm" vurgusu yapmış ve SOKÜM'e turizm bakış açısı kazandırılması gerektiğini söylemiştir. G10 ayrıca, -Çevresel değerler, -Ekonomik değerler ve SOKÜM değerlerinin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gerektiğini ısrarla vurgulamıştır.

G11, SOKÜM işinin iyi yönetilmediğini düşünmektedir. Görüşmeci, G8 gibi Bakanlığın bu biriminin Enstitü veya Araştırma Merkezine dönüştürülmesinin faydalı olacağına inanmaktadır.

G12 de, G8 ve 11 gibi SOKÜM'ün Enstitüleşmesi gerektiğini düşünmektedir. Görüşmeci ayrıca, SOKÜM ile ilgili literatürün son derece az olduğunu bu alana yazılan tezlerle katkı sağlanmasının son derece önemli olduğunu belirtmiştir.

G13, SOKÜM'ün yayınlarla desteklenmesi ve korunması temennisini iletmiştir.

G14, SOKÜM'ü zorunlu çalışmak zorunda kalmak istemediğini dile getirmiştir.

G15 ise SOKÜM'e haksızlık yapıldığını, çoğu kişinin kültürel değerlerimizin SOKÜM yolu ile pazarlandığını, satıldığını düşündüğünü ama bunun doğru olmadığını belirtmiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

2003 yılında UNESCO'ya üye devletler tarafından kabul edilen ve 2006 yılında ülkemizde de taraf olunan “Somut Olmaya Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ne göre SOKÜM, tanım ve başlık, kimi kişiler veya çevreler tarafından kabul görmese veya eleştirilse de günümüzde halen güncelliği koruyan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilindiği üzere, SOKÜM Sözleşmesi, UNESCO tarafından 1972 yılında kabul edilen Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmesi'nden 31 yıl sonra kabul edilmiştir. Bu nedenle, somut olmayan mirasın korunması için dünya çapında adımların geç atıldığı ve bu konuda geç kalındığı söylenebilir.

Aslında asıl önemli olanın, somut olmayan kültürel mirasın ne olduğu veya olmadığı, bu mirasın nasıl ve neden araştırılması, derlenmesi, korunması, yaşatılması, müzelenmesi, gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması olduğu düşünülmektedir. Gerçekten ülkemizde özellikle halk kültürünün korunması açısından böyle bir Sözleşme metnine ihtiyaç duyulmakta mıdır veya bu Sözleşme tek başına bir kültürü korumaya yetmekte midir? Asıl sorulması ve cevaplanması gereken sorular bunlardır.

Ülkemizde halk kültürü ile ilgili çalışmaların 1950'li yıllardan itibaren Kültür Bakanlığı başta olmak üzere, üniversiteler, vakıflar, dernekler, yerel idareler, STK'lar gibi kurum/kuruluşlar tarafından yürütüldüğü söylenebilir. Somut olmayan ve kaybolmaya yüz tutmuş kültürel değerleri “koruma” perspektifi adı altında odağına alan SOKÜM sözleşmesi ile bu konu özellikle bu konuda çalışan akademisyen, araştırmacı, öğrenci, uzman, vb. dikkatini bu konuya toplamıştır. Sözleşmenin kabulünden sonra (2006) aradan geçen on yıl boyunca SOKÜM konusu, icracı kurum Kültür ve Turizm Bakanlığı, üniversiteler –özellikle Gazi Üniversitesi- ve UTMK tarafından popülerliğini

korumuş olsa da literatür anlamında hak ettiği yerde olduğu düşünülmemektedir. SOKÜM, ilgili Bakanlık, Gazi Üniversitesi ve UTMK tarafından çıkarılan kitap veya Milli Folklor dergisi başta olmak üzere bazı dergilerde yayımlanan birkaç makale ve bazı sempozyum/kongre/konferans veya seminerlerde sunulan bildiri veya az sayıdaki uzmanlık/lisansüstü tezleri dışında kendisine yeteri kadar çalışma alanı bulamamaktadır.

SOKÜM barındırdığı pek çok konu nedeniyle disiplinler arası bir konudur. SOKÜM'ün ilgilendiği tek konunun halk biliminin konuları olduğunu söylemek doğru olmaz ancak şunu da kabul etmek gerekir ki SOKÜM ve halk kültürünün konuları temelde ortaktır. Başka bir deyişle, SOKÜM'ün en temel dayanaklarından birisi halk kültürüdür.

Ülkemizde gerek 4848 sayılı teşkilat kanunu ile gerekse Sözleşme kapsamında SOKÜM'le ilgili iş ve işlemler Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir. Adı geçen Genel Müdürlükte ise bu iş ve işlemleri “Somut Olmayan Türk Kültür Mirası Dairesi Başkanlığı” yerine getirmektedir. Bu Daire Başkanlığında konu ile ilgilenen başta Daire Başkanı, Kültür ve Turizm Uzmanları/Uzman Yardımcıları, Şube Müdürleri, Folklor Araştırmacıları ve diğer kadrolar (Araştırmacı, Uzman, Memur, İşçi gibi) bulunmaktadır. Daire Başkanı, daireyi yönetmekle görevli kişi olup, Kültür ve Turizm Uzmanları, Şube Müdürleri ve Araştırmacılar ile direk, diğer personel ile Şube Müdürlüğü aracılığıyla işleri idare eder. İlgili dairede, SOKÜM unsurları içerisinde Türkiye Ulusal Envanterine kayıtlı olmak şartı ile UNESCO'ya sunulacak dosyaların hazırlanması 2013 yılına kadar Folklor Araştırmacıları tarafından yapılmakta iken 2013 yılından sonra bu iş Kültür Turizm Uzmanları/Uzman Yardımcıları tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Gerek duyulduğunda o unsur/unsurlarla ilgili Folklor Araştırmacılarından da bilgi alınmaktadır. SOKÜM'ün ulusal boyutu ile de “Ulusal Envanterler Şubesi Müdürlüğü”

ilgilenmektedir. Bu şubede bu konuyla ilgilenen bir Şube Müdürü, Araştırmacı ve Folklor Araştırmacıları bulunmaktadır.

Son yıllardaki popülaritesi nedeniyle SOKÜM ile ilgili olarak yukarıda değinilen kurum/kuruluşlar veya kişiler tarafından bir takım çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların yapılma nedeni, SOKÜM'ü daha gözle görülür kılmak ve SOKÜM'ün farkındalığını artırmaktır.

Görüşme grubu heterojen olduğundan SOKÜM'e bakış açısı da farklılık göstermiştir. Cevaplar bir önceki Bulgular başlığı altında detaylı olarak verildiğinden, özellikle dikkati çeken konu ve detaylar Sonuç kısmına yazılmıştır.

Öncelikle şunu belirtmekte fayda görülmektedir. Görüşmeciler ilgili Genel Müdürlükte çalışmaya devam ettiklerinden onları zor durumda bırakmamak adına görüşme esnasında söyledikleri bazı sivri söylemlere ve ağır eleştirilere bulgular kısmında yer verilmemiştir.

Görüşmeciler, SOKÜM denildiği zaman akıllarına ilk gelen kelime ve kavrama genel olarak “kültür” kelimesi ekseninde cevaplar vermişlerdir.

Görüşmecilerin hemen hemen hepsi dilimize somut olmayan kültürel miras olarak çevrilen SOKÜM başlığının uygun olmadığı konusunda hemfikirdir. Görüşmeciler SOKÜM başlığını “*anlaşılmaz*”, “*akademik*”, “*halka inemeyen*”, “*zorlayıcı*”, “*komplike*”, “*kullanımı zor*”, “*etkisi negatif*”, “*anlam kargaşasına yol açan*” gibi ifadelerle açıklamışlardır.

Görüşmecilerin bazıları SOKÜM Daire Başkanlığında çalışıyor olsalar bile SOKÜM'le ilgili işleri takip etmediklerini veya bir takım gerekçelerle takip edemediklerini ifade etmişlerdir.

Görüşmeciler SOKÜM yayınları ile ilgili de farklı düşüncelere sahip olmakla birlikte yayınların yetersizliği konusunda aynı düşünmektedir.

SOKÜM konusunda yazışma ve işbirliği yapılan kurum/kuruluşlar görüşmeciler için genelde aynı kurum/kuruluşlardır. Her bir görüşmeci bu soruya kendi yaptığı iş çerçevesinde cevap vermiştir.

Ankara, Yozgat ve İzmir İl Müdürlüklerinde görev yapan İl Tespit Komisyonu Üyeleri de dâhil İl Müdürlükleri ve SOKÜM ilişkisine tüm görüşmeciler aynı cevabı vermişlerdir. İl Müdürlüklerinin SOKÜM konusunda bilgi sahibi olmadıklarını, daha önceden bu konu ile ilgili bölgesel bilgilendirme toplantıları yapıldığını ancak artık bu toplantıların yapılmadığını, başta yönetici kademesi olmak üzere idarecilerin çok sık değiştiğini, çoğu ilde bu işle ilgilenen Folklor Araştırmacısı olmadığını, özellikle yeni göreve başlayan personel için SOKÜM'ün sadece yazışmalardan ibaret olduğunu, sayılan bu nedenlerle İl Müdürlüklerinin SOKÜM ile ilgili iş ve işlemlerin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi için acilen bilgilendirilmesi gerektiği Görüşmeciler tarafından ısrarla vurgulanmaktadır.

Cevaplarda dikkatini çeken bir başka nokta ise SOKÜM Daire Başkanlığında bu konu ile ilgili aktif çalışan görüşmecilerin bile Uzmanlar Komisyonunun kimlerden oluştuğunu bilmemeleri olmuştur. Bilenlere ise *“Peki kimler var, sayar mısınız?”* diye sorulduğunda güncel komisyon üyelerini değil eski komisyon üyelerinden birkaçının isimlerini (Prof.Dr. M. Öcal Oğuz, Prof.Dr.Metin Ekici ve Prof.Dr.Muhtar Kutlu gibi) saymaktadırlar.

Görüşmeciler, Bakanlığın SOKÜM ile ilgili işleri tam olarak yerine getiremediğini düşünmektedirler.

Görüşmeciler SOKÜM'ün geleceği ile ilgili ise genel olarak karamsarlar ve bu yönetim bu şekilde devam ederse, işin başına işi bilen ve doğru dürüst yapabilecek

birileri gelmediği müddetçe SOKÜM'ün Bakanlığın rutin olarak yaptığı işlerden biri olarak kalacağını savunmaktadırlar.

SOKÜM için özel tarihlerden biri olan 2016 yılında (SOKÜM Sözleşmesinin ülkemizde kabul edilmesinin onuncu yılı) birtakım etkinliklerin yapılmasının bu konu için iyi olacağı tüm görüşmeciler tarafından ifade edilmekte ve görüşmeciler bu yıl düzenlenecek bir etkinlikten bilgilerinin olmadığını söylemişlerdir. Ancak G11 ve G13 Sözleşmesinin onuncu yılı kapsamında “SOKÜM Türkiye Tanıtım Haftası” çalışmalarının sürdüğünü belirtmişlerdir.

Görüşmecilerin çoğunun konuya “turizm” vurgusu yaptığı dikkati çekmektedir. Turizm çoğu kişi tarafından kültürü zedeleyen, yozlaştıran bir tehlike olarak görülse de görüşmeciler SOKÜM unsurlarının özüne uygun şekilde turizmde kullanılmasını doğru bulmaktadırlar.

Görüşmecilerden özellikle bu konunun bizzat içinde çalışanlar SOKÜM ile ilgili bir alt mevzuat (SOKÜM'le ilgili Sözleşme dışında bir kanun, yönetmelik veya bir yönerge) olmadığından bahsetmektedirler. İşlerin, Sözleşme ve Uygulama Kılavuzları ile yürütüldüğünü, alt mevzuat çalışmalarının yapıldığını ancak tamamlanamadığını ifade etmektedirler.

Görüşülen Folklor Araştırmacıları, kökeni Folklor Araştırmacılığı olup sonradan idareci olanlar ve lisans/lisansüstü eğitimlerini halk bilimi üzerine yapan Folklor Araştırmacıları, ulusal envantere alınacak unsurlar ile UNESCO'ya sunulacak uluslar arası unsur konusunda son yıllarda kendilerinin tamamen sistemin dışına atıldığını ve sahip oldukları bilgi birikiminden yararlanılmadığını savunmaktadırlar. Yukarıda sayılan kişiler dışında diğer unvanlarda görev yapan görüşmeciler ise –özellikle de Kültür ve Turizm Uzmanları/Uzman Yardımcıları- Folklor Araştırmacıları ile ilgili bir eleştiri yaparak folklor araştırmacıların kendilerini bazı konularda hiç geliştirmediklerini karşıt

görüş olarak ortaya koymaktadırlar. Bu nedenle Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde görev yapan Folklor Araştırmacıları ile Kültür ve Turizm Uzmanları/Uzman Yardımcıları arasında sürekli bir çekişme ve birbirini çekemezlik olduğu bariz şekilde görülmektedir.

Son yıllarda önemleri ve popülerlikleri artan STK'ların SOKÜM için de çok önemli oldukları çoğu görüşmeci tarafından dile getirilmiştir. Görüşmeciler, şu an halk kültürü alanında akredite olmuş 6 STK'dan bahsetmekte ve SOKÜM konusunda bu STK'lardan destek alınması gerektiğinin yararlı olacağını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Bakanlığın SOKÜM unsurlarını tanıtmadaki yetersizliği çoğu görüşmecinin dikkatini çekmektedir. Görüşmeciler bu nedenle, yazılı ve görsel medyada bu konuya özellikle önem verilmesini gerektiğini sözlerine eklemiştir. Özellikle televizyonda çok fazla izlenen programların aralarında veya internette sık ziyaret edilen sayfalara reklam, kamu spotu veya zorunlu yayın yapılmasının SOKÜM'ün bilinirliğinin artması için çok uygun olacağını düşünmektedirler.

Görüşmeciler aslında kültürle ilgili her türlü konunun MEB ile yapılacak olan protokoller ile ilköğretim seviyesinden itibaren bu alanla ilgili derslerin zorunlu olarak okutulması gerektiğini doğru bulmaktadırlar.

Birden fazla görüşmecinin SOKÜM konusundaki ortak fikirlerinden birisi de SOKÜM ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülebilmesi için enstitüleşmesi veya araştırma merkezi haline dönüştürülmesi gerektiğidir. SOKÜM Enstitüsü/Araştırma Merkezi adıyla kurulabilecek bu kuruluşun üst kurum olarak yine Bakanlığa bağlı ve özel bütçeli bir kurum olması gerektiğini ifade etmektedirler. Görüşmeciler, bu sayede SOKÜM'ün daha işlevsel şekilde yürüyeceğini düşünmektedirler.

SOKÜM ile ilgili belirtilmesi gereken bir hususta Genel Müdürlük tarafından önemsendiği her fırsatta dile getirilen bu konu ile ilgili yayınların ve bilimsel

toplantıların (seminer, sempozyum, kongre gibi) düzenli olarak yapılmadığıdır. 2016 yılına kadar uluslararası boyutta ilan edilen 12 unsur ve ulusal envantere kayıtlı 110 unsur bulunmaktadır. Bu unsurlarla ilgili farkındalığı ve bilinirliği artırmak üzere belirli zamanlarda yayımlanacak bir “SOKÜM Dergisi” veya Ulusal/Uluslararası boyutlarda düzenlenecek bilimsel toplantılar bu konuya olan ilgiyi arttıracaktır.

Aslında belki de üzerinde durulması gereken en önemli nokta görüşmecilerin, Bakanlığın SOKÜM unsurlarını korumak adına hiçbir şey yapmadığını belirtmiş olmalarıdır. Çünkü SOKÜM Sözleşmesinin temeli “koruma” perspektifine dayanmaktadır.

Görüşmeler, 2016 yılının Nisan ve Mayıs aylarında SOKÜM’ün icracı kurumu olan Kültür ve Turizm Bakanlığında görev yapan kişilerle yapılmış ve bu sonuçlar elde edilmiştir. Yapılan bu çalışma sonrasında, Genel Müdürlüğün bu biriminde görev yapan kişilerin bile SOKÜM ile ilgili konularda kafalarında birtakım soru işaretleri olduğu görülmüştür. SOKÜM dairesinde çalışan personel dışındaki personele sözlü olarak *SOKÜM’ün ne olduğu sorulduğunda ise “Evet öyle bir şey duyuyorum ama ne olduğunu tam olarak bilmiyorum.”*, *“Evet SOKÜM Dairesinin ilgilendiği bir iş ama...”*, *“Evet aşağıdaki daire o konuyla ilgili birşeyler yapıyor ama...”* cevaplarıyla çok sık karşılaşılmıştır. Bu da göstermiştir ki, SOKÜM, ilgili Genel Müdürlükte o birim dışında çalışanlar tarafından bilinen bir konu değildir. Bu konu öncelikle o Genel Müdürlükte görev yapanlara anlatılmalıdır. Ayrıca ilgili Genel Müdürlükte çalışanların bile bilmediği bir konuyu halkın bilmemesi son derece doğaldır. Bu konuyu sadece konu üzerinde çalışan kişilerin bildiği açıktır. Bu tez gibi SOKÜM konusu üzerine yapılan her bir çalışma, konunun farkındalığı açısından önemli birer kaynak olacaktır. SOKÜM’le ilgili bu tür çalışmaların başka mecralarda da yapılarak sonuçlarının değerlendirilmesinin Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın SOKÜM konusuyla ilgili yapacağı diğer çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

EKLER

Ek 1: Görüşme Kılavuzu

- 1- Somut Olmayan Kültürel Miras deyince ilk aklınıza gelen kelime veya kavram nedir?
- 2- Sizce Somut Olmayan Kültürel Miras neyi ifade ediyor?
- 3- Somut Olmayan Kültürel Miras başlığı ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
- 4- Somut Olmayan Kültürel Miras konusu ile ilgili Bakanlık tarafından ülkemizde şu ana kadar neler yapıldı, neler yapılmalı veya yapılmamalı?
- 5- Bakanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras ile ilgili yayınları hakkında neler düşünüyorsunuz? Hangi konu veya konularda ne tür (kitap, e-kitap, DVD, vb.) yayınlar yapılmasını gerekli görüyorsunuz?
- 6- Somut Olmayan Kültürel Miras konusunda hangi kurumlarla işbirliği içindesiniz? Ne tür çalışmalar yürütüyorsunuz?
- 7- Somut Olmayan Kültürel Miras konusunda İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin konumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 8- Uzmanlar Komisyonunun kimlerden oluştuğunu biliyor musunuz? Uzmanlar Komisyonu üyelerinin kimlerden oluşması gerektiğini düşünüyorsunuz?
- 9- Sizce Kültür ve Turizm Bakanlığı Somut Olmayan Kültürel Miras ile ilgili üzerine düşen görevleri tam olarak yerine getirebiliyor mu?
- 10- Somut Olmayan Kültürel Mirasın geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 11- 2016 yılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin ülkemizde kabul edilmesinin 10. yıl dönümü. Bu nedenle birtakım etkinlikler düzenlenmesi planlanıyor mu?
- 12- Konu ile ilgili olarak eklemek istediğiniz birşey var mı?

KAYNAKÇA

- ARI, Ahmet (2013), **Eskişehir İli Halk Kültürü Değerleri**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:3408, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü:373, Yayın Dizi No. 15), Sincan Matbaası, Ankara.
- ARIOĞLU, İbrahim Ethem (2006), “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi TBMM’de Kabul Edildi.*”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 18, Sayı: 69, s.186-187.
- ARIOĞLU, İbrahim Ethem ve AYDOĞDU ATASOY, Özlem ve (2015),“*Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı (WithinTheContext Of IntangibleCulturalHeritageTraditionalCraftsmanshipAndMinistry Of CultureAndTourism)*”, **TurkishStudies Dergisi**, Volume 10/16 Fall 2015, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9058>, p. 109-126.
- ARIKAN, Metin (2006), “*Küreselleşme ve Milli Kimlik Açısından Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması*”, **VII. Milletlerarası Halk Kültürü Kongresi**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 27 Haziran-1 Temmuz 2006, Gaziantep.
- AYDOĞDU ATASOY, Özlem (2013), “*Somut Olmayan Kültürel Bir Miras Unsurumuz Olan Tören Keşkeği Geleneği; Dünyü, Bugünü ve Yarını*”, **VIII. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi (Kültürel Miras temalı)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 24-27 Ekim 2013, Eskişehir.
- AYDOĞDU ATASOY, Özlem (2015), “*Geçmişten Geleceğe Yaşayan Kültür Mirasımız (Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri)*” Hazırlayan: **Solmaz KARABAŞA**, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 27, Sayı: 106, s. 124-127

- BASAT METİN, Ezgi (2013), “*Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek*”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 25, Sayı: 100, s.61-71.
- BLAKE, Janet (2012). “TheHistoricalContex of the 2003 Convention”, ICH Courier: TheIntangibleCulturalHeritageCourier of Asiaandthe Pacific, Sayı: 14, s. 3.
- ÇİÇEKOĞLU, Nihan (2014), “*Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları: Rize El Sanatı Ustaları Üzerine Bir İnceleme*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- EKİCİ, Metin (2011), **Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri**, Genişletilmiş 4. Baskı, Geleneksel Yayıncılık, Ankara.
- EKİCİ, Metin vd. (2011), **Somut Olmayan Kültürel Miras: Barana (Dursunbey-Balıkesir)**, Uşşak TİF Ofset Matbaacılık, İzmir.
- EKİCİ, Metin (2004), “*Bir Sempozyumun Ardından: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi (04-06 Mart 2004)*”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 16, Sayı: 61, s.5-12.
- EKİCİ, Metin ve Pınar FEDAKAR (2013), “*Ege Üniversitesi Deneyimleriyle Somut Olmayan Kültürel Mirası Yaşatarak Koruma*”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 25, Sayı: 100, s.50-60.
- ERKAL, Hasan (2010a), “*UNESCO Yaşayan İnsan Hazineleeri Ulusal Sistemleri'nin Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşatılmasına ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasına Etkisi Üzerine Bir İnceleme*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- GAZİ ÜNİVERSİTESİ (2011), “*Somut Olmayan Kültürel Miras: Yaşayan Aşık Sanatı Uluslararası Sempozyum Bildirileri*”, Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları:17, Grafiker Ltd. Şti. Ankara.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ (2006), “*Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri*”, Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları:5, Grafiker Ltd. Şti. Ankara.

GIMBLETT-KIRSHENBLATT, Barbara (2004), “IntangibleCulturalHeritage as MetaculturalProduction [Elektronik Versiyon]”, MuseumInterntional, Sayı: 56, No: 1-2, s. 52-65.

GÜNEŞ, Gül ve İsa SATAR (2015). “*Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Kültür Turizminin Önemi*”, **Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi**, 15-17 Ekim 2014, Hopa-Artvin, s.1074-1090.

GÜRÇAYIR, Selcan (2011), “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesine Üzerine Eleştirel Bir Okuma*”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 23, Sayı: 92, s.5-12.

HADDAD, Chafica(Ed.). (2008). “Dis-connection of TangibleandIntangibleCulturalHeritage (ConceptNotes)”. SafeguardingIntangibleHeritageandSustainableCulturalTourism: OpportunitiesandChallenges: UNESCO-EIIHCAP Regional Meeting Hué, Viet Nam 11-13 Aralık 2007 (s. 97-98). Bangkok: UNESCO Bangkok. Erişim Tarihi: 28.01. 2016. (<http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001787/178732E.pdf>)

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr>(Erişim Tarihi: Kasım 2015)

<http://www.dunyamiraslarimiz.com>(Erişim Tarihi: Ocak 2016)

<http://www.fef.gazi.edu.tr>(Erişim Tarihi: Ocak 2016)

<http://www.kulturturizm.gov.tr>(Erişim Tarihi: Kasım 2015)

<http://www.mkutup.gov.tr>(Erişim Tarihi: Ocak 2016)

<http://www.resmigazete.gov.tr> (Erişim Tarihi: Kasım 2015)

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr> (Erişim Tarihi: Aralık 2015)

<http://www.turkkahvesidernegi.org>(Erişim Tarihi: Ocak 2016)

<http://www.unesco.org.tr>(Erişim Tarihi: Aralık 2015)

KARAKUL, Özlem (2007), “*Tarihi Çevrelerde Halk Mimarisi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşama Mekânları*”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 19, Sayı: 75, s.151-163.

KARASAR, Niyazi (2009), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

KUTLU, M. Muhtar (2009), “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi*”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 21, Sayı: 82, s.13-18.

KUTLU, M. Muhtar (2014), “*Kültürel Mirasın Korunması Hızlı Tüketim Çağında Daha da Önemli Hale Geldi.*”**Kültür ve Turizm Dergisi** (Aylık Kültür ve Sanat Dergisi), Ağustos 2014, Sayı: 7, ss. 34-39.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (2008),**Türkiye’nin Somut Olmayan Kültürel Mirası**, (Editör: M. Öcal OĞUZ),Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü 3158, Sanat Eserleri Dizisi 471, Grafiker Yayıncılık, Ankara.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (2011a), **Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Temel Belgeler**, Başak Matbaacılık, Ankara.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü (2011b), **Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Çalışmaları**, Hazar Reklam, Ankara.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (2013), **Gelenekten Geleceğe Türkiye’de Somut Olmayan Kültürel Miras**, Desen Ofset, Ankara.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (2014), **Geçmişten Geleceğe Yaşayan Kültür Mirasımız, Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri**, Özyurt Matbaacılık, Ankara.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI (2014), **Ebru Türk Kâğıt Süsleme Sanatı El Kitabı**, Ankara.

LOH-LIM, Lin Lee (2008), “Introduction to Handicrafts in the Context of Sustainable Cultural Tourism”. C. Haddad (Ed), *Safeguarding Intangible Heritage and Sustainable Cultural Tourism: Opportunities and Challenges: UNESCO-EIHCAP Regional Meeting Hué, Viet Nam 11-13 Aralık 2007* (s. 32-34). Bangkok: UNESCO Bangkok. Erişim Tarihi: 28.01. 2016. (<http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001787/178732E.pdf>)

OĞUZ, M. Öcal (2008), **Çağdaş Kentin Kültürü ve Somut Olmayan Kültürel Miras**, Akademi Forumu 55, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu Sıra No: 55, Ankara.

OĞUZ, M. Öcal (2009), **Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?**, Geleneksel Yayıncılık, Ankara.

OĞUZ, M. Öcal vd., (2012), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yayınları, 9. Baskı, Ankara.

OĞUZ, M. Öcal (2013), “*Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras*”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 25, Sayı: 100, s.5-13.

OĞUZ, M. Öcal (2009), “*Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği*”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 21, Sayı: 82, s.6-12.

OĞUZ, M. Öcal (2008), “UNESCO ve İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 20, Sayı: 78, s.5-11.

OĞUZ, M. Öcal (2003), “Halkbilimi Çalışmalarının Yeni Dönemi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 60, s.247-253.

OĞUZ, M. Öcal vd. (2005), “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 17, Sayı: 65, s.163-171.

PROSCHAN, Frank (2008), “Basic Challenges of Sustaining Intangible Cultural Heritage”. C. Haddad (Ed), *Safeguarding Intangible Heritage and Sustainable Cultural Tourism: Opportunities and Challenges: UNESCO-EIHCAP Regional Meeting Hué, Viet Nam 11-13 Aralık 2007* (s. 21-26). Bangkok: UNESCO Bangkok. Erişim Tarihi: 28.01. 2016. (<http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001787/178732E.pdf>)SARI, Elif (2011), “Kurşunlu Mutfak Kültüründe Keşkek: Geçmişi, Bugünü, Yarını”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 23, Sayı: 90, s.185-194.

ŞİMŞEK, Çiğdem (2015), “Halk Bilimi Müzeciliğine Bir Örnek: Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

ULUSOY, Kadir (2011), “Türk Toplum Hayatında Yaşatılan Kahve ve Kahvehane Kültürü”, **Milli Folklor Dergisi**, Yıl: 23, Sayı: 89, s.159-169.

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu (2013), **Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği**, Grafiker Ltd. Şti., Ankara.

YILDIRIM, Ali ve Hasan ŞİMŞEK (2008), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

TEZ ÖZETİ

UNESCO'ya üye devletler tarafından 2003 yılında kabul edilen “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ne ülkemiz, 2006 yılında resmen taraf olmuştur. Sözleşmenin 2. Maddesinde Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM); *“toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar”* biçiminde tanımlanmaktadır. Ülkemizde somut olmayan kültürel miras ile ilgili iş ve işlemler Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Bu tezde, ülkemizde 10 yıllık bir geçmişi olan Sözleşme kapsamında somut olmayan kültürel mirasın ne olduğu veya olmadığı, bu mirasın nasıl ve neden araştırılması, derlenmesi, korunması, yaşatılması, müzelenmesi, gelecek kuşaklara aktarılması gerektiği ve sürdürülebilirliği gibi konular icracı kurumu olan Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü nezdinde ve eleştirel bir bakış açısıyla detaylı olarak ele alınıp değerlendirilmiştir.

Bu tezin amacı, Kültür ve Turizm Bakanlığı personelinin Somut Olmayan Kültürel Miras'a bakış açısını belirlemektir. Konu, teorik olarak detaylı şekilde incelendikten sonra adı geçen Bakanlıkta çalışan personel ile görüşülmüştür. Görüşmecilerden elde edilen veriler derlenerek yazıya aktarılmıştır.

Sonuç olarak, Bakanlığın bu biriminde görev yapan kişiler tarafından SOKÜM'ün tam olarak anlaşamadığı tespit edilmiştir. Bu konuyu sadece konu üzerinde uzun süredir çalışan personelin bildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı

ABSTRACT

In 2006, Turkey officially acceded to an agreement on “Protection of the Intangible Cultural Heritage” accepted by the member states of UNESCO in 2003. The Intangible Cultural Heritage is defined in agreement’s second article as follows:“The Intangible Cultural Heritage (ICH); the practices, representations, expressions, knowledge, skills – as well as the instruments, objects, artifacts and cultural spaces associated in addition to that – those communities, groups and, in some cases, individuals recognize as part of their cultural heritage.In our country, business and operations related to intangible cultural heritage are conducted by Ministry of Culture and Tourism, Directorate of Research and Training.

In our study, the subjects including what The Intangible Cultural Heritage is or is not, why and how this heritage should be examined, compiled, safeguarded, maintained, museumized, and passed down to future generationswas analyzed and evaluated in detail, within the scope of the Contract with a ten-year history in our country, under the care of Ministry of Culture and Tourism, Directorate of Research and Training, the performing unit.

The purpose of this study is to identify the viewpoint of the Ministry of Culture and Tourism’s personnel about Intangible Cultural Heritage. The subject is analyzed theoretically in detailed then the subject was interviewed with the Ministry personnel. The data from interviewers were organized and included in the study.

As a result, it is found out that the personnel of the Ministry, who serve in this unit, cannot fully understand The Intangible Cultural Heritage It is concluded that only the personnel, who has long-running studies on this topic in the Ministry, know this issue.

Key Words: Intangible Cultural Heritage, The Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage, Ministry of Culture and Tourism